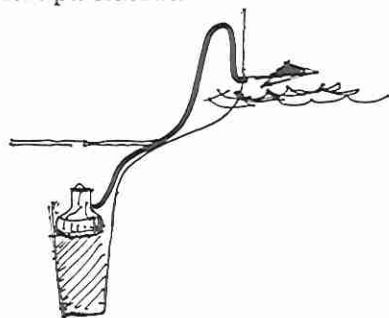

Skrov

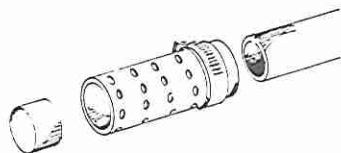
ALLMÄNT

(Se även tips nr 88, 837, 933, 934.)

- 1 Plastic Padding med fiberarmering är utmärkt för att fästa detaljer mot bland annat bordläggning. Gör nog rent för att få bra fäste.
- 2 Lägg träbåtar i nord-sydlig riktning så torkar de inte ut så mycket när solen ligger på. Detta gäller särskilt vid uppläggning. (JS)
- 3 Gamla skjutventiler med ratt som kan börja smäläcka, bör bytas mot moderna kulventiler, där det dessutom omedelbart syns om ventilen är stängd eller öppen.
- 4 Många ventiler vid bordgenomföringar sitter svåråtkomligt, särskilt på äldre båtar. Ordna någon form av förlängare, eller kanske en draglina till en kulventil, så att ventilerna snabbt kan stängas om det behövs.
- 5 Devis för träbåt: Det är värre att glömma båten på land under sommaren än att glömma henne i sjön under vintern. (Thomas Larsson)
- 6 Nysis är fruktansvärt vass. Försök aldrig att gå genom nysis med en träbåt, det resulterar i djupa sår i stäven. Flera exempel finns på träbåtar som sjunkit vid gång i is. Plastbåtar däremot klarar nysis relativt bra. (HW)
- 7 Saltvatten konserverar trä, sötvatten påskyndar röta. (Thomas Larsson)
- 8 Trä som fått olika ytbehandling på båda sidor slår sig, eftersom trä suger upp fukt respektive torkar ut olika fort på sidorna.

- 9 Avloppsslangen till en läns pump måste gå i en båge uppåt - "svanhals" - och mynna i en bordgenomföring över vattenlinjen. Utan båge kan vattnet komma in genom pumpen bakvägen vid krängning. (LON)
- 10 Sil för läns pumpen kan ganska enkelt ordnas genom att trä en plastslang på änden av sugslangen. Plastslangen bör ha en längd av 3-4 gånger diametern. Borra ett stort antal lämpliga hål i slangens och runda av skarpa kanter. Sätt en plugg i änden av plastslangen. Limma fast eller lås med slangklämma.

- 11 Avisare med mässingslist. Låt listen gå något nedanför avisaren ("droppnåsa") så rinner inte vatten längs skrovsidan.

- 12 Vingar på kölen minskar avdriften och ökar stabiliteten både i sjön och på land. (JS)
- 13 Alla slangar under vattenlinjen, där ett läckage kan innebära vatteninträngning i båten, måste vara armerade. De vanliga plastslangarna utan armering duger inte.
- 14 Om du skall borra ett hål i ett plastskrov men inte kommer åt från insidan med bormaskinen, kan du göra en mall av ett ljustätt material, en kartong- eller plåtbit med ett hål, som du placerar där hålet skall göras. Lägg en kraftig lampa så att den belyser hålet inifrån. På skrovets utsida kan du då se var hålet skall borraras. Du kan också hålla en liten magnet på insidan där hålet skall vara. Från utsidan kan då magneten lokaliseras med en kompass.
- 15 I många båtar är våghålen i bottenstockarna svåråtkomliga, exempelvis under motorn. De blir lätt igensatta av skräp varvid vatten blir stående till förtret. Ett bra sätt att hålla våghålen fria är att trä en klen kedja igenom och låta den ligga där, men kom ihåg att fästa båda ändarna så att inte kedjan rycks ut! En lätt dragning och vattnet har fri passage igen. Har du två våghål i varje bottenstock dra kedjan fram och åter och fäst ihop ändarna. Eventuellt kan det bli trögt i rundningen. Det kan hjälpa med att dra kedjan i vändpunkten genom en lagom böj av elrör. Ett annat sätt är att fästa kedjans ände i ett gummiband. Då går det lätt att dra kedjan fram och tillbaka. (GuBe)

UNDERHÅLL
(Se även tips nr 809.)

- 16 Tillfällig tätning av sprickor och småhål i trä kan göras med en blandning av bivax (apoteket) och konsistensfett (bensinmack). Smält 50/50 i lämplig burk. Håller sig elastisk i årtal.
- 17 En blandning av färtalg och blymönja är utmärkt som tätmedel för träbåtar eftersom den aldrig stelnar. Recept: 4 kg mönjepulver blandas med 0,5 l linolja och ca 2 dl färtalg. Observera att blymönja är giftigt! (Thomas Larsson)
- 18 När man tvättar skrovet med båten i sjön blir det gärna randigt och flammigt när saltvattnet torkar. Torka torrt med vanlig gummiskrapa eller en vindrutetorkare, helst utan metalldelar, som formar sig efter skrovet.

19 Ta bort missfärgning på vita plastskrov med citronsyra. Ta en påse citronsyrapulver (för konservering), blanda med 0,5-1 dl vatten. Stryk på, låt verka 20-30 minuter. Torka av, gnid med rubbing om erforderligt, sedan polish och slutligen vax. Känns ytan knottrig efteråt är det kristaller. Tas bort med vatten.

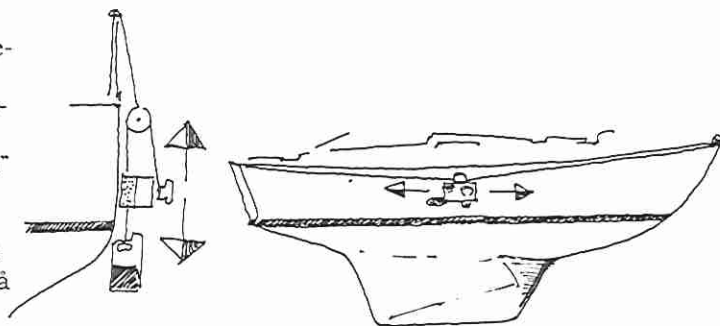
20 Rispor och skador i gelcoat kan lagas osynligt med en hel del arbete. Följ de anvisningar färgfabrikanten ger ut, men tänk på att småskador inte påverkar livslängd eller hållfasthet och kanske bara syns under rustningsperioden när du står med näsan en eller annan decimeter från ytan. Perfektion kan gå till överdrift. (HW)

21 Ha med en tub gelcoatpackel i båten. När man ligger inblåst brukar man ha tid och hittar då små skavanker som lätt kan lagas. (Ernst Blixt)

22 Om du slipar bordläggningen med en tung slipmaskin kan du hänga maskinen i en lina som bryts över ett block högre upp med en tyngd i änden. Detta block kan

också fästas i en långsgående lina.

Då går det att arbeta åt alla håll. Det går också att spänna en lina från för till akter och "köra" maskinen efter linan. Flytta linan vartefter. Se till att motviktslinan är på ett betryggande avstånd från maskinen. (LAW)

23 På båtar med utanpåliggande järnköl blir det ofta en rostrand i skarven mellan köl och skrov. Det beror på olika utvidgning av järn och plast, och också på belastningsväxlingar när båten seglar med krängning på olika bogar. En elastisk tätning av skarven fordras. Slipa absolut rent en ca 2 cm bred rand på köl respektive skrov längs skarven. Lagg på ett lager Sikaflex 11 FC över de slipade ytorna. (HW)

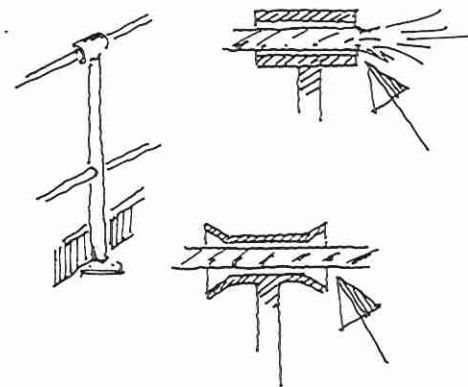
24 Plastroder som normalt är uppbyggda runt roderbeslagen, har en tendens att delaminera. Kommer det in vatten som fryser över vintern försvagas rodröt avsevärt. Inspektera noga på hösten när båten kommer på land.

Däck

ALLMÄNT

(Se även tips nr 1, 8, 16, 373.)

25 Består mantågslinan av en galvad, plastöverdragen vajer måste genomföringarna i mantågstöttorna vara väl rundade. Ofta består genomföringarna av ett kort rör med dåligt rundade ändar. Röret skär så småningom igenom plasten runt vajern, fukt kryper in, vajern rostar och kan gå av. Kontrollera! (HW)

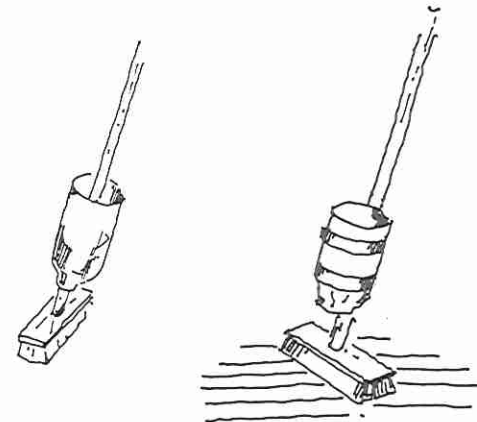
26 Plasthöljet till mantågsvajer spricker med tiden (UV-bestrålning). Det är inte nödvändigt att byta hela vajrarna, det finns krympslang som kan träs över ändbeslaget och krympas fast med värme från varmluftspistol eller läggas i ugnen i ca 125°. En 7 eller 8 mm lina väl sträckt kan också användas som mantåg. Inspektera för nötning där linan går genom stöttorna.

27 Använd inte handledarna på rufftaket som fäste för båtshake eller däckborste. Då fungerar inte handledaren för sitt ändamål. Fäst båtshake med mera längs ett vant eller relingen så att inte skot kan fastna eller tår komma till skada. (LON)

28 Ta bort eller ändra sådant som kan skada barfotatår. Tänk också på snubbelrisken. (Ernst Blixt)

29 På båtar med hög ruff kan synbara höjden tas ner med ett färgat band (tejp) längs ruffsidorna, exempelvis mitt för fönstren. Båten ser längre och lägre ut. Detta gäller även höga fribord.

30 Fäst en upp-och-nedvänd plastflaska utan botten på levangen. Gör några hål i halsen på flaskan. Två olika sätt visas med bild. Då får du enkelt kontinuerlig vatten-tillförsel när däckets skall skrubbas. Levangen måste förstås doppas i sjön ibland för att fylla på flaskan. (Sven-Åke Widoff)

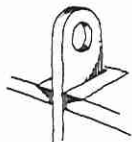

31 Däck är svåra att hålla rena. Speciellt halkmönstret håller gärna kvar smutsen. Ju tidigare den angrips desto lättare lossnar den. I svårare fall är skurpulver bra. Skura inte på blanka delar, de kan bli matta. De olika undermedel som finns skall betraktas med skepsis. Prova liten förpackning. Läs innehållet med tanke på miljön. (HW)

32 Teakdäck kan rengöras med såpa. Vid svårare smuts ta ett par skopor maskindiskmedel i en hink vatten. Skrubba däck. låt stå en stund och skölj med rent vatten. Tänk på att maskindiskmedel är frätande. (SEL)

33 Blöt teakdäcket före tankning så tränger eventuellt bränslespill inte ner i trät. (BG)

34 För att en packning skall kunna tätas måste den ha en viss volym. Annars kan den inte ta upp rörelserna mellan detaljerna där den skall tätas. (Stig Jacobsson)

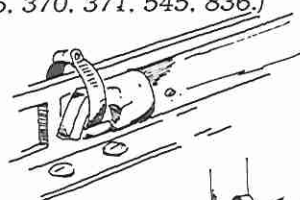

35 Brickor under knapar, stöttor etc är ofta för små från fabrik. Byt, om så erfordras. Så länge en bricka får rum är den inte för stor.

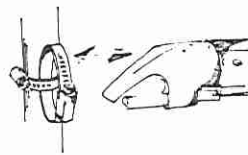
DÄCKSUTRUSTNING

(Se även tips nr 95, 296, 370, 371, 545, 836.)

36 Spinnakerbomfäste kan utgöras av slangklämmor genom urtagen i relingslisten. Tejpa slangklämmorna. (HW)

37 Du kan också fästa spinnakerbommen med två slangklämmor i 90° vinkel mot mantågsstötta. (HW)

38 Mantågsstöttor är ofta för dåligt fastsatta, även på välkända båtar. De måste fästas med genomgående skruv - minst M5, helst M6 - och mutter med rejäl bricka under. Kolla på din båt!

39 Krökt mantågsstötta kan riktas utan att den deformeras genom att stickas in i ett 25 mm hål borrat i ett stadigt träd. Sedan tar man tag i den utstickande delen och riktar. Eventuellt får man mata in stötan allteftersom den rätas ut. Trädet klarar sig. Är du oroligt för trädet, använd ett dött träd, en stubbe eller en kraftig plank. (HW)

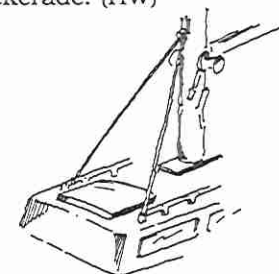

40 Mantågsstöttor har en förmåga att fara illa när "hjälpssamma" båtgrannar skall bära av och tar i stöttorna som då böjs. Du kan trä i en stång av exempelvis aluminium som ökar styrkan på stötta avsevärt men kräver bra däcksfäste. (GuBe)

41 Om ett skot med stor belastning ska tas hem med en 2-växlad vinsch är det ibland nästan omöjligt att komma förbi "dödpunkterna" vid vevning baklänges. Det vill säga med stora utväxlingen. Det går inte att "pumpa" med handtaget i det läget. En spärrnyckel från en hylsnyckelsats kan gå att använda i stället för det vanliga vinschhandtaget. (HW)

42 Vinschhandtag, även låsbara, har en förmåga att gå i sjön. Ta med reserv!

43 Luckan till ankarboxen är inte tät, med tanke på att våta linor etc förvaras där. Boxen har avloppshål, i allmänhet för små, och de blockeras lätt av innehållet. Vid överbrytande sjö kan boxen fyllas med vatten, som kan söka sig in i båten via hål för elledningar etc. Tät dessa hål i hamn! Rensa avloppshålen och se till att de inte kan bli blockerade. (HW)

44 "Fockskrämningslina". För att hindra försegelskot att fastna i vinschar, knapar med mera på masten, fäst en dubbel lina i en ögla på förkanten av masten väl ovanför vinschar etc. Drag vardera parten till ett fäste i däck för om och bordvarts om masten. (HW)

45 Vid en självslående fock sitter ofta det främre blocket längst fram på stäven. Skotet hindrar då öppning av ankarluckan. Ofta kan man utan nackdel flytta blocket till strax akter om luckan.

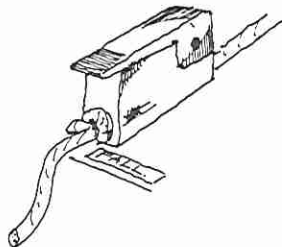
46 På en normal 30-34 fots segelbåt kan kraften i genuaskotet uppgå till ett ton eller mer. Tänk på det vid montering av extra block etc. Däck är ofta av sandwichkonstruktion och kan behöva förstärkas. (HW)

47 Om ett block går sönder på grund av tillfällig överbelastning eller slitage, ersätt med grövre dimension, annars kommer det att hända igen.

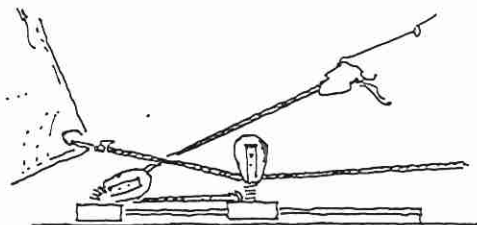
DRAGNING AV SKOT OCH FALL

48 Alla skot och fall utom spinnarkerfallet bör ha stoppknop, det vill säga en överhandsknop i åtta, i änden så att de inte far upp i riggen eller rappar ur blocken. (HW)

49 Skot, fall och andra linor som dras till brunn är ofta onödigt långa. Kapa dem så att exempelvis kontrollinor för revning bara precis går fram till respektive avlastare när seglet är hissat orevat. Gör stoppknop på linorna vid avlastarna med någon dm lina utanför knopen att tjäna som handtag. (HW)

50 Vid rullförsegel måste i regel skotpunkten flyttas vid segling med delvis inrullat segel. Går skotblocken på skena flyttas blocken på denna. Detta bör helst kunna göras från brunn ur säkerhets-synpunkt, och går att ordna med ett par linor. En annan metod är att låta skoten löpa genom block eller kauser, som kan regleras i höjddled, så kallad sugga..

51 Om fall och revlinor går till sittbrunn utgör de en stor halkrisk på rufftaket. Om möjligt lägg brytblocken på rufftaket så att det blir en fri yta att gå på vid sidorna.

52 Har ett skot en gång fastnat i något beslag på däck eller mast kommer det att fastna igen, kanske vid ett kritiskt tillfälle. Gör något för att förhindra ett upprepande. Flytta beslaget, montera en klen avvisarlina eller fyll upp en smal spalt med cellplast eller en träbit, men gör något!

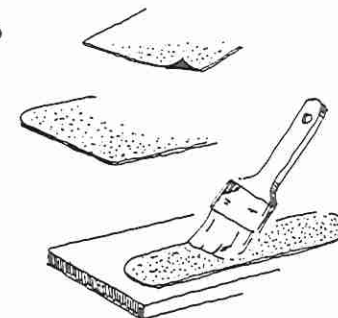
53 Större delen av kraftförlusten när en lina löper över ett block beror på inre friktion i linan. Linans parter glider mot varandra ju mer desto mindre blockskivan är. Vinsten med kullager i blocket är inte så stor. Det kan vara bättre - och billigare - att satsa på ett större block. (HW)

54 Skotning av storsegel. Använd klenast möjliga lina som känns bra att hålla i, 10 mm brukar vara lagom, och största möjliga blocktrissor för att få liten friktion. Med 14 mm lina och små block kan halva kraften försvinna i friktion. Använd minsta möjliga antal parter i blocktyget. 4-skuret med klen lina och stora block kan ge samma kraftvinst som 6-skuret med grov lina och små block. (HW)

55 Kontrollera att alla linor - speciellt skot - löper rätt i blocken och inte kommer in snett, exempelvis om ett skot är mycket utfirat. Det ger extra friktion och nötning. (HW)

HALKSKYDD

56 Halktejp sitter bättre fast och ser bättre ut med runda hörn. Fernissa gärna över tejpens så håller den sig bättre - och den är lika halkfri ändå. (IC)

57 Ställen där du trampar vid ombord- och ilandstigning bör förses med halkskyddstejp: däckets främsta del, pulpitens ovansida. Det är bättre med en säker båt än en vacker som man halkar ner ifrån. (Ernst Blixt)

58 Halkskyddsmönster på däck och rufftak lämnar ofta omönstrade partier där man i vissa fall går, kanske i hårt väder. Sätt på självklistrande halkband på dessa ytor.

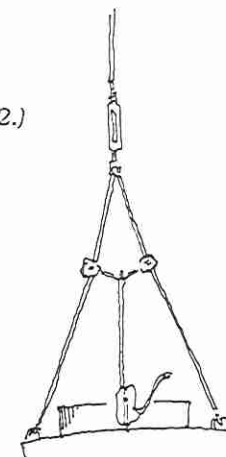
59 Rutorna på skylight blir hala om de blir våta. Smala halkband hjälper. Gå normalt inte på rutorna, de blir lätt repiga.

Rigg

ALLMÄNT

(Se även tips nr 44, 45, 46, 47, 52.)

60 Akterstagsträckare finns i många versioner och prislägen. Om du inte ständigt trimmar riggen (kappsegling) duger en enkel och billig sträckare bra. (HW)

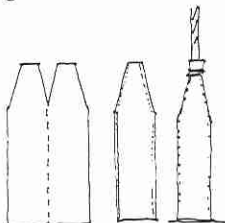

61 Om en rigglina skaver mot en plast- eller trälist kan ett stycke aluminium-tejp på listen vara ett bra nötskydd. (Ernst Blixt)

62 Olika färger på fall, kick, uthal med mera gör det lättare att skilja på dem. Exempel: "Sträck upp gula linan", (ovan besättningsman). (LAW)

63 Alla vantskruvar bör ha gängorna åt samma håll. Naturligast med höger-gången nedåt. (HW)

64 Ett bra, hemtillverkat vantskruvsskydd syr man av kapellduk enligt skissen. (IC)

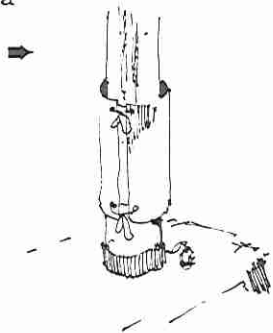

65 På småbåtar kan man använda taljerep i stället för vantskruvar. Kolla hållfastheten på linan, så att antalet varv blir tillräckligt. (JS)

66 Finns en spinnakerskena, markera med tejp på masten normalläget för spinnakerbommen vid hissad spinnaker.

67 En uppskuren fender med avskurna ändrar över knapar etc på masten hindrar skot att fastna. (SEL)

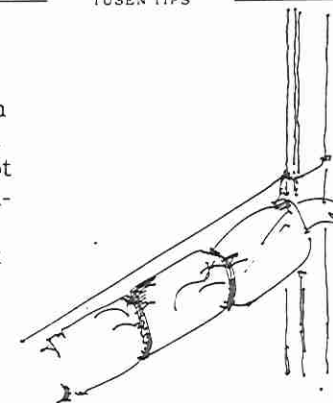
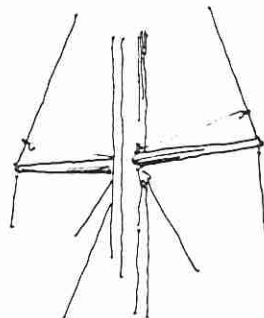
68 För att ett sejnfall inte skall vara i vägen kan det najas utmed toppvantet. (IC)

69 En kickstång för storbommen eliminerar dirk. Dirken är dock bra att ha som reservstorfall. (LON)

70 Uppslitsade elrör kan träs på färdiga vant. Rören skyddar försegel och underlättar stagvändning genom att de kan rotera. Tejpa igen slitsen annars blir det vindtjut. (HW)

71 Spänn en tunn.lina 4-5 cm över bommen mellan mast och bomnock. Linan skall inte vara helt spänd utan kunna röra sig något i vinden. Effektiv snubbel-tråd för måsar och svalor som annars lämnar träck på segel eller kapell.

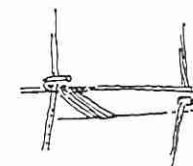

72 Spänn en likadan lina mellan vanten strax ovanför spridarna för om masten så sitter inte fåglarna på denna utkikspost.

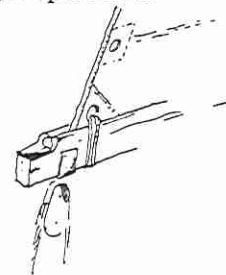
73 En bock (kink) som inte rätar ut sig själv på en riggvajer kan leda till brott vid bockstället. När vajern är spänd är den rak, men vid slack i lä vid segling återkommer bocken. Den upprepade böjningen kan leda till utmattning. Speciellt farligt vid heldragen rigg (rod rig). (Stig Jacobsson)

74 Dirken bör helst vara en lina, inte en vajer, som nöter seglet mer än linan.

75 En krok, fäst på spridarens akterkant med stark tejp, kan hindra fallen att klappa mot masten. Borra inte några hål, det försvagar spridaren.

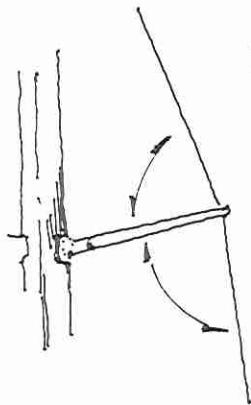
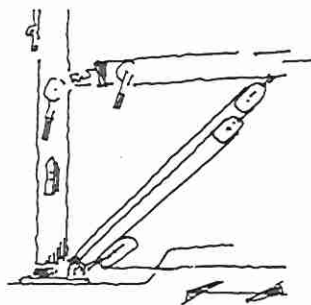

76 Vid träbom med likränna bind alltid en tamp några varv genom skot-hornet runt bommen. I annat fall kan bommen fläckas upp. (BG)

77 Påkänningen på kicktaljan kan bli mycket stor eftersom taljan är fäst på bommen ganska nära masten och dragvinkeln är ogynnsam. För att förhindra dyrbara skador på bom eller kickfäste överväg att sätta en relativt klen schackel mellan bom och talja. Då går den billiga schackeln sönder först. (HW)

78 Kicktaljan kan ges ökad kraft genom ett enkelblock som fästs under bommen i kicktaljans normala fäste. En lina dras genom blocket. Ena änden fästs vid mastfoten och andra änden vid kicktaljan. Utväxlingen är nu dubbel mot tidigare. (LON)

INSPEKTION

79 Spridarna skall dela vantets vinkel i lika delar. Man ser ibland horisontella spridare. Det ger en onödig kraft neråt på spridarnocken. (HW)

80 Varje gång du går upp i masten kolla "i förbifarten" alla fästen, säkringar etc.

81 Glöm inte undre blockskivorna i mast med invändiga fall. Även dessa skivor måste inspekteras och smörjas ibland. (HW)

82 Kolla att trissorna i masttoppen inte är glappa så att fall går trögt eller kan rappa ur. Trissornas lagring slits under segling då fallen alltid rör sig något vid varierande segelpress. (HW)

83 Kolla mast och stående och löpande rigg mycket noga när masten är nere under vintern. Titta på vartenda beslag, känn på alla vajrar, så att det inte finns någon utstickande tråd. Byt i så fall. Inga linor får vara nötta. Är nötningen obetydlig kanske linan kan ändvändas, så att nötningen kommer på ett annat ställe.

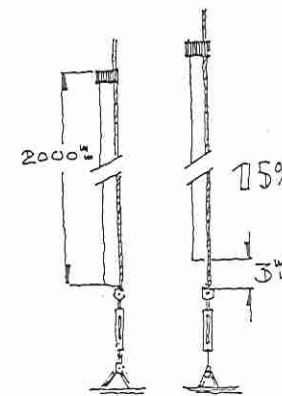
84 Vid inspektion av mast, se efter om någon korrosion syns vid infästningen av mastbeslagen. Korrosionen syns som ett vitt pulver eller små blåsor intill beslagen. Syns korrosion måste beslagen tas bort och orsaken utronas. Oftast är orsaken galvanisk korrosion på grund av olika material i mast, beslag och skruvar/nitar. Är masten lokalt försvagad måste den förstärkas.

ANSÄTTNING

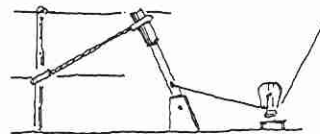
85 En rigg skall vara lagom ansatt - inte för lite, då slänger den, inte för mycket, då blir krafterna onödigt stora. En ansättning av 15% av brottlasten anses lagom. Detta går lätt att mäta med en 2 m tumstock eller ribba och ett skjutmått. Håll underänden av tumstocken mot överkanten av ett ändstycke och tejpa fast överänden mot vajern. Denna skall vara lätt ansatt, men ej upp-

spänd. Spänn nu vajern med vantskruven tills det är exakt 3 mm mellan tumstock och ändstycke. Det motsvarar 15% av vajerns brottlast, oberoende av vajerdimension. ➔

86 Riggen får inte vara för löst ansatt. Först vid en krängning av 25-30° får lå vant börja slacka. Annars rör sig lävanten för mycket, vilket kan leda till utmattning. Vanten måste kunna leda sig vid röstjärnen, annars utsätts vajern för böjning. Använd toggles.

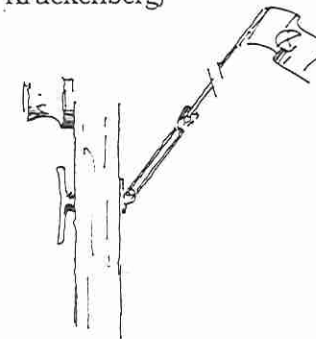

87 Slängande backstag är ett otyg. Om backstagen manövreras med spakar kan du splitsa en kort stropp som fästs i en mantågsstötta eller dylikt och träs över spakens handtag. Längden avpassas så att spaken kan fällas upp delvis så att backstaget får lagom slack för att inte slänga och inte heller hindra storseglet. (Erland Kruckenberg)

88 Lätta på akterstaget när båten inte är under segel, det minskar spänningarna i skrovet.

89 Sejnfall har en tendens att slacka och i vissa vindar kan den hissade flaggan slå mot ett vant och nötas sönder. Spänn en bit gummilina mellan fallet och masten så att flaggan går fri. (Benkt Ulvfot) ➔

SÄKRING
(Se även tips nr 48, 50.)

90 Vid schacklar som ofta öppnas förlorar man förr eller senare bulten. Ofta kan sådana schacklar bytas mot nyckelschacklar, gärna med tvärpinne, så kan ingenting förloras.

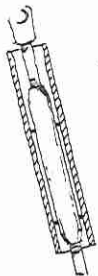
91 Gör öglor i dirken, om sådan används, att haka på knapen för hamnläge respektive seglingsläge av bommen. Ytterligare en ögla för revningsläge, om detta skiljer sig från hamnläge. Går dirken till avlastare på rufftaket gör motsvarande märke på dirken vid avlastaren. ➔

92 Säkra linan till rullen på rullförsegel ordentligt när båten lämnas! Hård vind kan annars dra ut seglet.

93 Säkring av vantskruv med saxpinnar är opraktiskt vid justering, som kan behövas då och då. Bättre med "Sure Clip", som är snabb och enkel att använda. Egentligen behöver vantskruven bara låsas i ena änden. Modern, 19-trådig, rostfri riggvajer är mycket styv och vrider sig knappast av sig själv. Låsmuttrar är opålitliga.

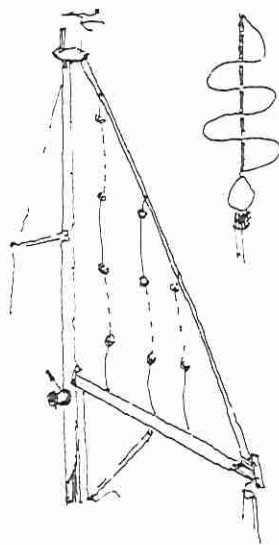
94 Lås vantskruvar med tunn lina genom mittdelen till närliggande vantskruv eller annan fast punkt. Enklare än saxpinnar och säkrare än låsmuttrar som kan lossna.

95 Trä en genomskinlig tjockväggig plastslang över vantskruvarna som nötningskydd. Slangen skall passa styvt och kan samtidigt tjäna som säkring för gaffeländarnas saxpinnar. Har dessa en längd något mindre än slangens innerdiameter behöver de inte bockas isär. (LON)

96 Säkra en snabbshackel (nyckelschackel) mot att ramla ur i öppet läge med en tunn lina omedelbart över skruven.

97 Ett enkelt sätt att hålla ihop storseglet vid bärgning är att montera så kallade persiennlinor. Dra tre linor från dirken genom öljetter på ca en meters avstånd i seglet. Linorna fästs i bommen. Vid bärgning sträcks dirken upp på vanligt sätt och när seglet firas lägger det sig ordnat på bommen. Kapellet skärs upp från underkant tillnocken mitt för linorna på en sida och slitsarna förses med blixtlås eller kardborreband. (HW)

REVNING

(Se även tips nr 50, 91, 92, 641, 642, 643, 644.)

98 Har du rullrev och tycker det är besvärligt eller dåligt? Låt det vila ifred och låt segelmakaren sätta i snabbrevslöddror och montera själv behövliga beslag.

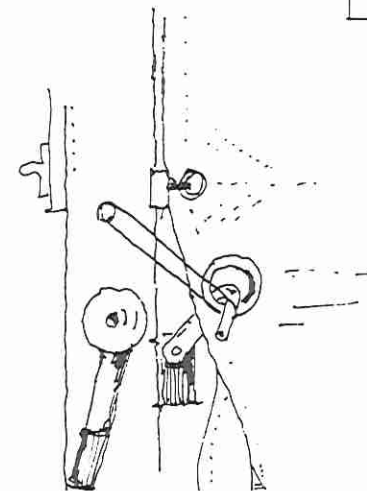
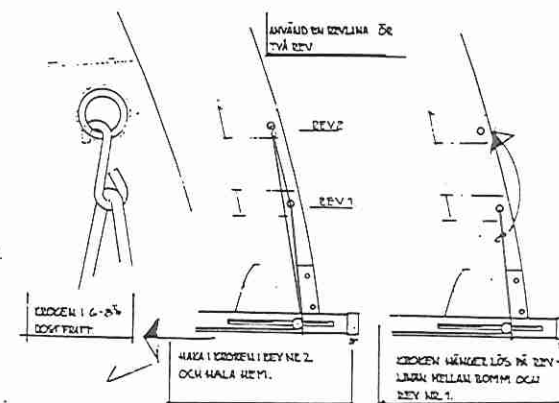
99 Försegel med rev, som enkelt kari tas in, kan vara ett bra alternativ till rullanordning.

100 Kontrollera rullflockens revlina noga. Skulle den gå av och seglet rulla ut sig självt är det mycket farligt i hårt väder. Det kan vara svårt att ersätta den då eller rulla in seglet på annat sätt. Sannolikt bäst att bärga seglet. (JS)

101 I mycket hård vind kan det vara besvärligt att få in ett rullförsegel även om man går upp i vind. Finns det plats, fall av och låa förseglet med utfirat storsegel.

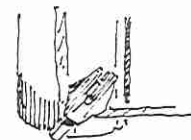
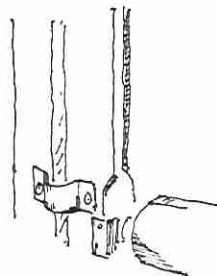
102 Gör du någon förändring i din revanordning eller din metodik, träna revning innan du behöver. Flera gånger. Då går det smidigt nästa gång det snabbt blåser upp.

103 Aktre revlinan (revbroken) kan tjäna både till 1:a och 2:a rev om den förses med en krok, som flyttas upp till 2:a revet när detta behövs. (IC)

104 Vid revning hoppar gärna revlöddran i mastliket ur kroken på bommen. Detta hindras av en bit shockcord som fästs i masten något över kroken och låser revlöddran om inte främre revbroken dras till brunn.

105 Vid revning med snabbrev skall mastlikets revlöddra ofta krokas i ett beslag på bommen. Detta är opraktiskt och nödvändiggör att gå fram till masten även om fall och aktere revbrok är dragna till brunn. Dra en lina (revbrok) från revlöddran genom beslaget på bommen eller genom en linledare strax vid sidan av likrännan till ett block på däck och vidare till avlastare på rufftaket, bredvid revbrokens avlastare. När broken är spänd måste seglet vara fixerat mot bommens mastända så att underliket är sträckt.

106 Revning av storsegel med så kallat snabbrev:

1. Släck på skot och kick
2. Ta hem på aktere revlinan (nockbroken) till uppmärkt läge på linan. Det går nu att skota hem.
3. Släck på fallet och följ efter med främre revbrok och skot. Underliket sträcks då automatiskt. Fallet sänks till uppmärkt läge på fallet.
4. Sträck mastliket med främre revbroken.

Det är inte nödvändigt att seglet kommer ända ner mot bommen i revat läge, då är det ju alltid lösfotat. Vid mastliket kan alltså "överblivna" travare sitta kvar i mastskenan. Revning enligt denna metod bör gå på under minuten om alla linor går till brunn. Seglet är hela tiden under kontroll. (LON)

107 Det är aldrig tufft att segla med för mycket segel, bara dumdrigt. Möjligen visar det att du inte behärskar revningen. (HW)

108 Vid familjesegling, reva alltid i god tid. Båten seglar bättre med mindre krängning, och fartminskningen är bara skenbar. Titta på loggen!

SEGEL

(Se även tips nr 97, 646, 887.)

109 I hård vind blåser gärna ett bärgat försegel upp längs förstaget. En lina genom hakarna, fäst mot fallhornet och draget till sittbrunnen, gör det lätt att få ner seglet, och det håller sig nere.

110 Skall du hissa ett storsegel med travare kan det vara svårt att klara detta ensam. En avlastare på masten där storfallet låses, vartefter travarna matas i, underlättar.

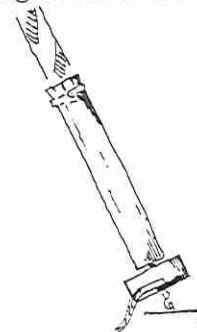
111 Storsegel med genomgående lattor och lazy-jacks (eventuellt med integrerat bomkapell) är en bra utveckling. Seglet blir dock tyngre att hissa och kan bara hissas och bärgas rakt mot vinden. Fladder minskar, livslängden ökar, liksom priset. Överväg noga vid beställning av nytt segel. Kolla speciellt att lattornas anslutning mot mastrännan är lättgående och flexibel.

112 Medför ett långt lattämne och ett par ändskydd, för att kapa till ersättningslatta vid behov. Segelmakare, båthandeln.

113 Har lattorna en tendens att fara ur seglet vid hårdvindssegling kan du sy några stygn med grov tråd vid lattöppningarna.

114 Storsegellattorna är olika långa, två eller tre olika längder. Markera på hösten vid avriggningen hur de sitter. Det är förvånande lätt att glömma över vintern.

115 Dacronsegel med några år på nacken blir försvagade, framför allt i sömmarna. Tråden i sömmarna nöts mot vant, dirk och annat i riggen. Låt segelmakaren titta på seglet och eventuellt sy en extra söm på svaga ställen.

116 Inrullad rullgenua blir gärna smutsig just där man tar tag vid ombordstigning över stäven. Gör ett kapell från rullen ca 1,2 m uppåt. Kapellet låses bäst med kardborrband. Det utgör också en säkring mot att seglet blåser upp. (Charlie Rydell)

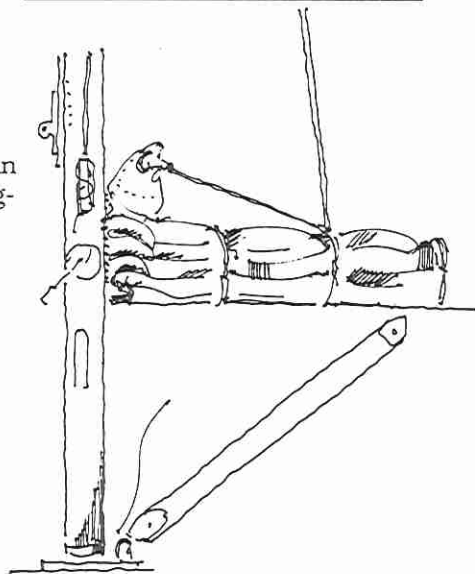
117 Vid rullförsegel markera exempelvis med vattenfast filtpenna skotens läge med helt inrullade segel. Det är inte alltid som seglen syns från brunn. (Sven-Åke Widoff)

118 För att spinnakern skall vara lätt att hissa bör den packas i sin säck med alla tre hornen överst. Knyt samman hornen med en kort lina och markera fallhornet, så att fallet kommer i rätt horn. Vid så kallad familjespinnaker (gennaker) måste alla horn markeras, eftersom seglet är osymmetriskt. (HW)

119 Ett sätt att beslå storseglet är att ta hem första revet, inte alltför hårt, och låta resten av seglet gå ner i den säck som bildas. Nedhängande del av seglet tas runt bommen och låses med beslagsband. (LON)

120 Ibland kan det vara nödvändigt att beslä storseglet tillfälligt och snabbt. Fäst en lagom längd gummilina på ena sidan av bommen och en eller två krokar på motsatt sida. Det är då lätt att slå gummilinan runt seglet och fästa i krokarna så att seglet är infångat. (Erland Kruckenberg)

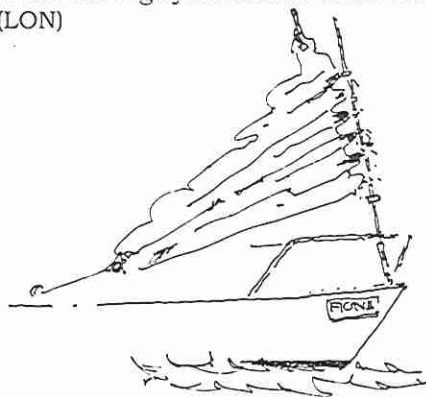
121 Besläs storseglet med fallet ischacklat går det snabbt att sätta segel. ➔

122 Beslagsband är dyra att köpa i båthandeln. I en sybehörsaffär finns att köpa kardborrband i metervara samt öglor avsedda för hängslen. Av detta billiga material tillverkar du lätt beslagsband. (MB)

123 Det finns beslagsband till segel som består av ett dubbelt gummiband med en plastkula i var ände. Kommer ena änden lös medan bandet är spänt får du en rejäl smäll på tummen, ansiktet, ögat... Undvik det genom att ta bort ena kulan, bandet fungerar bra ändå. (IC)

124 Om storsegel sys med lika långa mast- och akterlik rullar det upp sig mycket bra vid rullrev. En del segelyta förloras dock. Detta tips lämpar sig bäst för långsegling. (LON)

125 Sätt ett stopp på förstaget så att focken inte går i däck vid bärgning. Sträck fockskotet. Beslä. Lägg eventuellt kapell över focken, som på detta sätt inte ligger på däck. (LAW)

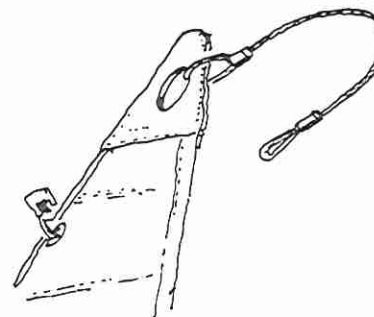
126 Det vanliga sättet att låsa underkanten av bomkapellet med ett par små linor eller kapellknappar är inte särskilt bra. Vid hård vind rör sig kapellet mot seglet och nöter på det. Kardborrband är bättre. Då går det att spänna kapellet mot seglet och förhindra nötning. (Stig Jacobsson)

127 På en del lite större båtar sitter bommen så högt att man inte når att spänna fast bomkapellet upptill utan att kliva på en vinsch eller annat. Detta är i regel osäkert. Då är det bättre att sätta fast ett par steg på masten. Båthandeln. (Stig Jacobsson)

128 Pistolhakarna till försegeln och skothakar behöver smörjas ibland för att fungera lätt och bra.

129 Stoppet som skall hindra att storseglets travare går ur skenan eller rännan nedtill på masten är ofta dåligt utfört, vilket kan leda till besvärigheter vid hård vind. Kontrollera och byt ut till något bättre om det behövs.

130 Om segel fladdrar innebär det att trådarna i seglet så småningom bryts på grund av utmattning. Undvik fladder, använd snörplina i akterkant. Även kapell far illa av samma anledning.

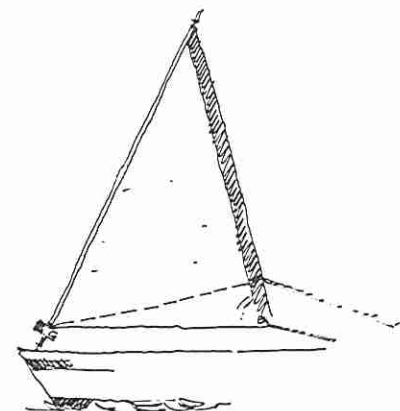

131 Oberoende av vilket försegel du hissar bör fallets halände komma i samma läge på vinschen. Förse därför segel som har kort förlik med en vajerstopp, så att alla försegel har samma mått mellan halshorn och "fallhorn", då blir fjädringen minimal och försegel hålls alltid sträckta. (JS)

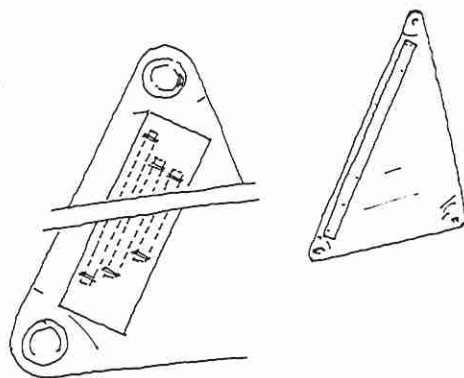
132 För att från sittbrunn lätt kunna bedöma hur mycket en rullgenua är inrullad (revad) vid ökande vind är det lämpligt att sätta märken på genuans underlik med exempelvis en halv meters mellanrum. "Rulla in två märken!". Skotpunkten måste justeras - se tips nr 50 - och skotskenan märkas på motsvarande sätt. "Flytta genuablock två märken!" Märkningen är givetvis utprovad på förhand.

133 Medför segel- och spinnakertejp. båda avsedda att tillfälligt kunna laga revor i segel.

134 Om underliket på genuan skärs om så att akterliket kortas, blir det sikt under genuan. Gäller det en rullgenua, rullar den in sig bättre eftersom underliket vandrar snabbare uppåt på förstaget. (LAW)

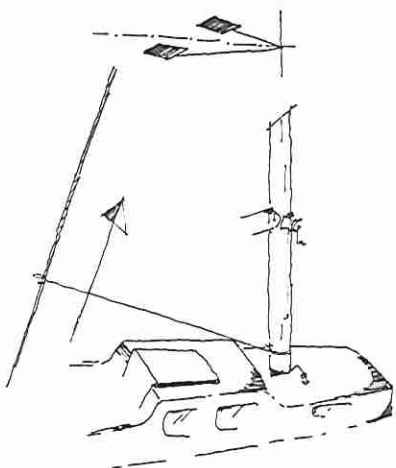

135 Moderna rullförsegel har ofta en ficka längs förstaget där en fyllning är ilagd. Fyllningen gör att seglet blir planare vid inrullning. För äldre segel kan detta ordnas om segelmakaren syr en motsvarande ficka, öppen i båda ändar. Dra in 3-4 linor, 10-12 mm tjocka i fickan. Längden på linorna bör vara olika för att få en mjuk övergång. Experimentera för bästa linlängder och placering. En utfyllnad på detta sätt fungerar oftast bättre än skumfyllning som plattas ihop i hård vind. (LAW)

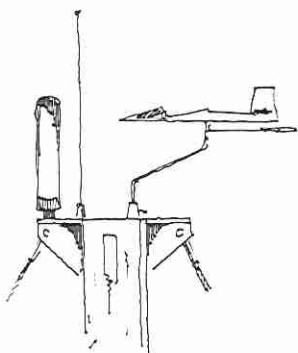
136 Rostfläckar i segel brukar vara svåra att få bort. Försök med citronsyra. (HW)

WINDEX (Se även tips nr 702.)

137 Vid parriggning är det svårt att ställa in Windexen exakt i båtens mittlinje. Som regel använder man ögonmått, vilket inte är så exakt. Spänn en tunn lina från masten till akterstaget så att den går över huvudhöjd och använd den som syftlinje. (HW)

138 Utnyttjar du din Windex rätt? Pilens skiva kan stå i olika lägen relativt de fasta skivorna och det går att mycket exakt finna det läge där båten kryssar bäst under skiftande förhållanden. Prova och anteckna gärna, om inte annat så för olika besättningsmedlemmar. (HW)

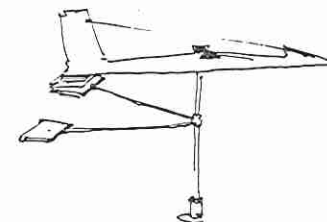

139 Windexen på masttoppen måste ofta flyttas ut för att inte gå emot antenn med mera. Böj fästet eller sätt Windexen eller antennen på en kraftig plåt som stagas så att den inte skramlar i vinden.

140 Markera läget på Windex-fästet, så blir läget på spröten rätt från år till år.

141 Det påstås att svalor, men inte måsar, kan landa på Windexen. Har du bekymmer med detta, fäst en klen spinnlina, inte helt sträckt, över pilen. Se även tips 71 om andra landningsplatser på båten.

142 En klen lina mellan antenn och Windex hindrar fåglar att sitta där och förorena.

MAST

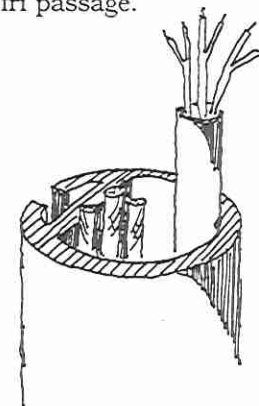
(Se även tips nr 80, 81, 83, 961, 962, 963.)

143 Genomgående lättmetallmast känns kall i ruffen i vårt klimat. Isolera den! Det räcker med galon, som enkelt kan fästas med kardborreband. (Teddy Munkesjö)

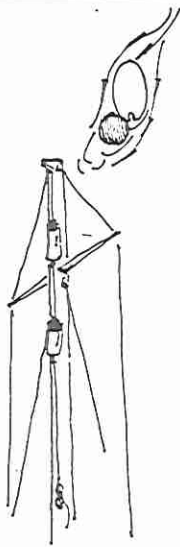
144 Det är viktigt att masten står rätt i båten för att den ska segla väl för båda halsar. Detta kan vara svårt att se. Kontrollera genom att ta ett fall, där blocktrissan sitter mitt i masten och för ut fallet till relingen på ena sidan. Markera läget på fallet. Står masten rätt skall märket komma exakt till relingen på andra sidan, förutsatt att skrovet är symmetriskt.

145 Fall och kablar som slår inne i masten är irriterande. Ett sätt att få tyst är att göra bollar av skumplast. Bollarna träs på klen lina och drages in i masten när bottenbeslaget är losstaget. Bollarna bör vara precis så stora att de går in i masten. Fallen säger sig snart fri passage.

146 Elledningar och antennkablar bör inte hänga löst inne i masten. Dels utmattas de av rörelserna och slår i masten dels kan de i värsta fall trassla ihop sig med fallen. Ett enkelt och bra sätt är att lägga elledningar och antennkablar i elrör av lämplig dimension. För in en pilotlina i elröret och skarva ihop dem. Mata in elröret i masten. I samma veva klickar du på ordentligt med polyuretanlim med jämna mellanrum. När limmet torkat, dra in kablar och ledningar med hjälp av pilotlinan. Akta fallen så de inte får lim på sig. (IC)

147 Fall som slår mot en mast är synnerligen störande. Kasta fallet runt en spridare eller vira det runt masten och sträck det. Ett annat sätt är att ta ut fallet och fästa det mot en vantskruv.

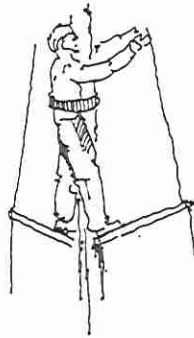
148 Vid ankarliggning eller förtöjning i hårt väder händer det att masten börjar vibrera så att kopparna hoppar på bordet. Om luftströmningen runt masten störs upphör ofta vibrationerna. Prova med att hissa upp en båtshake eller några fendorar på förkant av masten.

149 Smörj likrännor i mast och bom med glidmedel (teflon). Finns på sprayburk i båthandeln.

150 Innan du låter dig hissas upp i masten försäkra dig om att splits, tamp/stålvajer, är rätt utförd. Splitsen skall sträcka sig 60 cm in på stålvajern. Detta är speciellt viktigt på små båtar där dimensionerna ofta är små och det finns risk för att stålvajerns kardeler tvinnar upp sig. Använd två fall för säkerhets skull. (SEL)

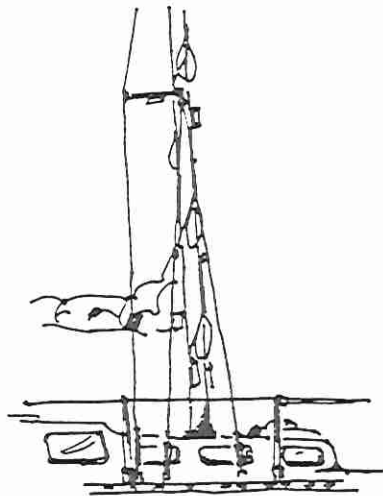
151 Vid större arbeten i masten säkra dig mot masten så arbetar du tryggare och bättre. ➔

152 Konsten att få upp en tung man i riggen. Till detta krävs två lediga fall. På det ena fästs en sittbräda, på den andra en fotbräda. Genom att växelvis böja benen, hissa fotbrädan, resa sig, hissa sittbrädan och så vidare, kan även en liten besättning lyfta en tung man. (Sven-Åke Widoff)

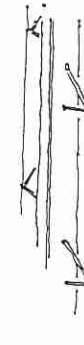

153 Det går att ta sig upp i masten utan hjälp, med två fotslingor, som växelvis skjuts uppåt. Vid spridarna måste man dock lossa slingorna stående på spridarna och börja på nytt.

154 En kraftig, relativt styv lina, med öglor att sätta fötterna i, på ungefär en halv meters avstånd, hissas upp i masten. Öglorna tjänar som steg för den som skall upp. Snurras linan ett varv eller två runt masten, håller den sig tätt intill denna. Använd kraftiga skor vid klättringen. (IC)

155 En maststege av lina eller band (typ Ankarolina) stadgas genom att fästa travare på lagom avstånd. Travarna löper i likrännan/skenan. (GuBe)

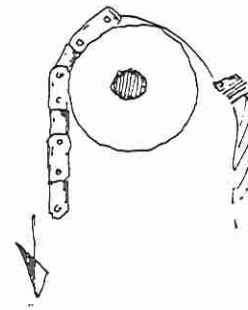
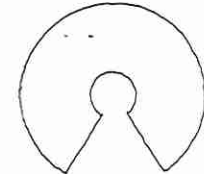

156 Om fasta steg monteras i masten, dra en liten lina genom stegens ytterkant så hindras linor och segel att fastna i stegen. (LAW) ➔

157 Vid arbete i masten låt en liten lina gå från båtsmansstolen till däck, så att du lätt kan få upp de verktyg du glömde ta med. (HW)

158 Genomgående mast skall stötta i masthålet med en viss fjädring. Använd de mastgummin som finns att köpa.

159 Det går utmärkt att tillverka en egen mastkrage, om den gamla spruckit. Skär ut ett ämne enligt skissen ur en syntetisk gummiduk, 1 1/2 - 2 mm tjock. Limma ihop och skjut upp på masten, om den är avtagen, annars limma på plats. Fäst med slangklämma upp till och ned till. Om erforderligt, täta mastrännan vid övre slangklämman. (HW) ➔

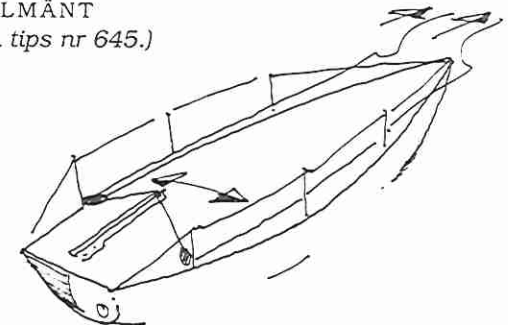

160 För att skära i nytt fall inne i en mast, om det gamla rappat ur (vid stående mast), sätt en bit cykelkedja eller liten kedja som vikt i änden på fallet. Kedjan löper över trissan och drar ner fallet. Detta kan sedan fiskas fram vid nedre blocktrissan med en liten krok.

Styrning

ALLMÄNT
(Se även tips nr 645.)

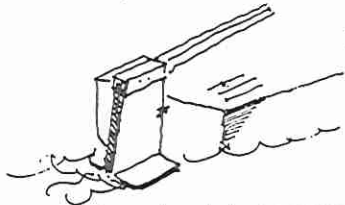
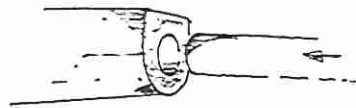
161 Vid ensamsegling kan det vara lämpligt att dra en rundgående lina från rorkulten längs relingen så att båten går att styra även från däck. Spänn linan så hårt att rorkulten blir kvar i inställt läge när linan släpps, eller ge rorkulten friktion på annat sätt.

162 Vid haveri på rattstyrning gäller det att så snabbt som möjligt rigga upp den nödstyrning som de flesta båtar är försedda med. Förvara rorkulanten, som i allmänhet skall ersätta rattstyrningen, på ett logiskt, åtkomligt ställe. Inte under en sittbrunnslucka med en bråte grejor ovanpå. Kanske i en hållare på längskeppsskottet under luckan. Om det behövs, sätt en tejp på eller nära ratten med anvisning om var rorkulanten finns. (HW)

163 En teleskopisk båtshake kan användas som stormpinne/krängpinne på rorkulanten. Den fästs med en skothake så att den snabbt kan tas loss för att användas som båtshake igen. (JS)

164 Vill du krypa in under sprayhood i dåligt väder kan en rorkultförlängare vara bra att ha. Den kan bestå av ett mässing- eller aluminiumrör att skjuta på rorkulanten. Blir röret långt och svårt att stuva, gör det teleskopiskt eller i 2 delar. (IC)

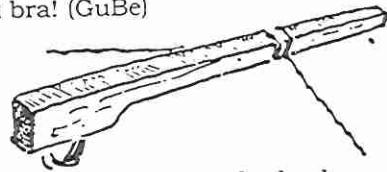
165 Vissa moderna båtar har en tendens att dra ner luft runt rodret vid stark krängning. De blir då ostyrbara. Sätt en "antiventilationsplatta" på överkant av rodret för att förhindra detta. (JS)

166 Gör maximala roderutslag omväxlande styrbord - babord för att bromsa båten snabbt.

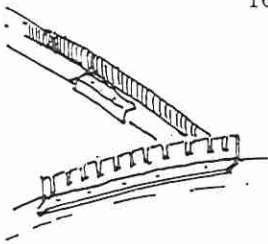
RODERLÄSNING

167 Det finns många sätt att låsa rodret. En låsning med stor precision får du genom att sätta en kraftig skena ovanpå aktersargen. I skenan träs en travare med en stoppskruv med ratt så att du lätt kan låsa travaren i önskat läge. I stället för bygel monterar du en gaffel, lagom stor att svälja rorkulanten. Gaffeln gör du lämpligen fällbar så att den är ur vägen när den inte skall användas. Detta fungerar mycket bra! (GuBe)

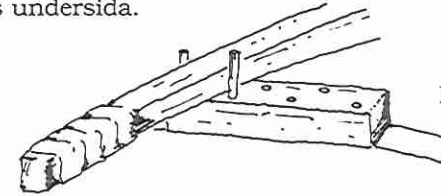
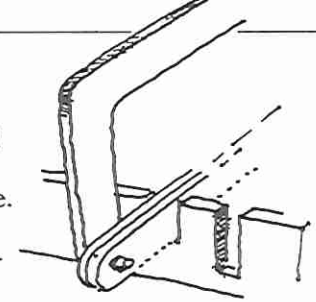
168 En enkel roderlåsning vid rorkult kan åstadkommas med en lina virad ett eller två varv runt rorkulanten.

169 Roderslåsning med hackbräda. Bäst att ha hackbrädet på överkanten av akter sittbrunnssarg om det kan ordnas. Med halvrund mässinglist med spår och lämplig T-profil på underkanten av rorkult får du en utmärkt anordning, som är snabb och inte kräver låsning av något slag. Har rorkulanten begränsad rörelse uppåt gör hackbrädet fällbart med ett par gångjärn på för- eller aktersidan av sargen.

170 Upptagning av spår i hackbräde av halvrund mässinglist eller kraftig profil, är arbetsamt med en plattfil på högkant. Förse istället en bågfil med två eller tre parallella blad - det går i allmänhet bra - och såga upp spårerna. Det går mycket fortare. Tänk på att spårerna får tilltagande snedhet. Markera upp varje spår efter T-profilen på rorkulanten undersida.

171 Det klassiska hackbrädet har flyttbara pinnar i en lämpligt placerad trälist.

172 Kontrollera vad som begränsar rodrets ändlägen vid rattstyrning. Dessa får inte utgöras av att rodret går emot akterstaven, vilket kan ge mycket stora påkänningar på rodret. Stoppen måste ligga vid roderkvadranten eller på annat sätt så att rodret avlastas vid ändlägena.

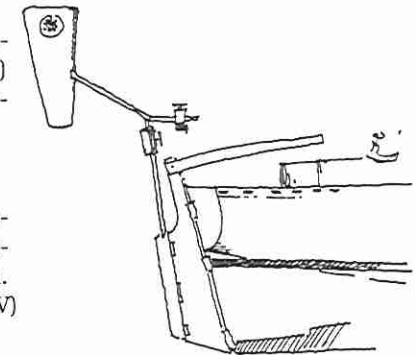
AUTOMATSTYRNING

173 Har du välfungerande automatstyrning är det lätt att eftersätta god utkik. Speciellt vid motorgång, då inte mycket finns att göra, gäller det att klargöra vem som är ansvarig utkik. Alltid. (HW)

174 Vid gång för autopilot (Autohelm) kan du med lite enkla knep utveckla användningen. Skall du göra en mjuk böj så kan du, i stället för att "dutta" 10° + 10° och så vidare, trycka in 10 graders gir och så fort du hört att pilotmotorn verkställt roderutslaget och innan den börjar återgå trycka på STAND BY. När du fullbordat den mjuka giren slår du på AUTO igen. Fungerar smidigt och bra. (GuBe)

175 Då du ensam seglar och skall sätta eller bärga segel kan du använda "slagfunktionen" på Autohelmen, det vill säga trycka på båda StB eller Bb knappar (10+1) samtidigt. Då går båten raskt upp i vind och när du är färdig med seglen trycker du på motsatta slagknappar varvid båten återgår på kurs.

176 Den ojämförligt enklaste typen av vindroder utnyttjar ett trimroder (Flettnerroder) på akterkant av ett huvudroder på akterstaven. Trimrodret styrs av en vindflöjel av något slag. Enkelheten ger stor driftsäkerhet. Är rodret inte "åtkomligt" på enkelt sätt måste mera komplicerade lösningar tillämpas. Dessa har dock utvecklats till bättre driftsäkerhet, men är dyra. Välj om möjligt den enkla lösningen. (HW)

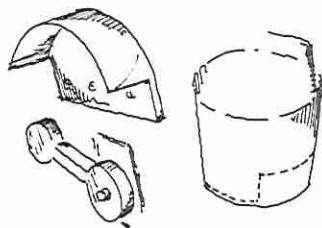
177 Elektronisk automatstyrning har genomgått en mycket positiv utveckling. Svagheter finns dock fortfarande. I vissa vindar tenderar automatstyrningen att överreagera, med slingrande kurs som följd. Många fabrikat finns på marknaden med varierande egenskaper. Funderar du på en sådan styrning, hör om möjligt med någon bekant om erfarenheterna, eller begär referenser från säljaren. (HW)

Motor

ALLMÄNT

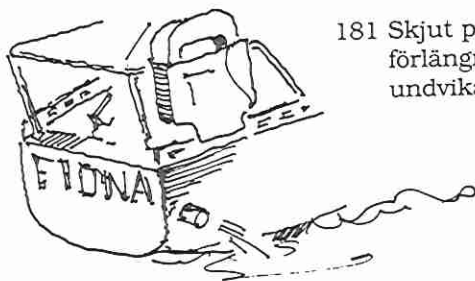
(Se även tips nr 531, 532, 905, 965, 966, 967.)

178 Vattenpumpar av impellertyp som finns på de flesta motorer, förstörs om de går torra. Kom ihåg att öppna ventilen för kylvattnet innan motorn startas.

179 Kontrollspaken till motorn sitter ofta så att den fångar skot och linor. Råd bot på detta genom att skära ut en del av en plasthink och fäst vid spaken.

180 Montera färskvattenkyllning på inombordsmotorn om den inte redan har det. Detta gäller även äldre motorer och motorer som "bara" går på insjöar. Lämplig glykolblandning i motorn skyddar både mot frysning och korrosion.

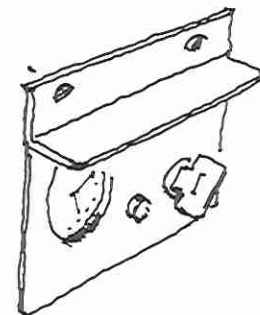

181 Skjut på en kort gummislang eller ett förlängningsrör på avgasröret för att undvika missfärgning av skrovet.

182 En drifttimmätare som automatiskt mäter den tid motorn är igång, är värdefull, speciellt för dieselmotorer. Dessa har kortare intervaller mellan olje- och filterbyten än bensinmotorer, och med en mätare är det lätt att hålla reda på motorns gångtid. Båthandeln.

183 Motorinstrument i all ära, men de kan inte övervakas kontinuerligt. När det gäller kylvattentemperatur och särskilt oljetryck måste motorn omedelbart stoppas om de visar onormala värden. Därför är larm för dessa funktioner värdefulla och motorn bör förses med dylika om den inte har det. Hör efter hos motorleverantören. (HW)

184 Startnyckeln ("tändningsnyckeln") sitter i vissa installationer lågt i sittbrunn tillsammans med motorinstrumenten. Finns minsta risk att någon kan trampa av nyckeln måste den modifieras eller skyddas. Avtrampad nyckel är ett stort elände. Motorn kan inte startas/stoppas och hela låset måste bytas. Ibland har nyckeln gått av på ett sådant sätt att låset tillfälligt kan manövreras med en skruvmejsel instucken i nyckelöppningen. Nyckeln kanske kan kapas så att den inte sticker ut så mycket eller också måste en list skruvas fast som skydd. En lucka av polykarbonat som täcker instrumenten går bra i vissa fall. (HW)

185 Startnyckel i reserv bör förvaras på listigt, svåråtkomligt - för tjuven - ställe ombord.

186 Lågt monterade motorinstrument i sittbrunn kan ställa till trassel. Fall är kända där en sjö som gått in i sittbrunnen kortslutit startkontakten och startat motorn. Planerar du mer avancerad segling, överväg att flytta upp instrumenten eller kapsla dem vattentätt. (HW)

187 Bränslefilter av fabrikat CAV bör kopplas bakfram, så att bränslet kommer in vid botten och passerar pappersfiltret på väg uppåt. Då stannar eventuellt vatten kvar i behållarens botten och passerar aldrig filtret som då inte blir förstört av vattnet. Observera att ingång ska kopplas som utgång och tvärtom. (LAW)

188 En modern mindre dieselmotor mår ej illa av att gå i tomgång 12-15 timmar, därefter bör den få gå med belastning i 1/2 - 1 timme för att bränna bort avlagringar i förbränningsrum och på ventiler. (Volvo)

189 Det är inte nödvändigt att köra en motor tills den blir uppvärmd. Moderna smörjoljor gör det möjligt att köra bara en kort stund, exempelvis vid tilläggning, utan men för motorn. (Volvo)

190 Du tar ofta ut mindre effekt ur motorn än du tror, gäller speciellt hjälpmotorn på segelbåtar. Bränsleförbrukningen ger en bra indikation på effektuttaget: 1 liter/timme motsvarar ett effektuttag av ca 5 hk för en dieselmotor, 4 hk för en fyrtakts bensinmotor och 3 hk för en tvåtaktsare. (LON)

INSPEKTION

191 Det är lättare att kontrollera om det samlats smuts eller vatten i avskiljaren om typen med metallbehållare (Volvo-Penta) byts mot en med glasbehållare. (LON)

192 Är dieselmotorn svårstartad och går ojämnt är orsaken sannolikt luft i bränslesystemet. Lufta och kolla alla anslutningar. En vanlig och svårupptäckt läckagepunkt är centrumskraven till förfiltret för bränsle (gäller om tanken ligger lägre än motorn). Kontrollera packningen. Dra inte skruven för hårt. (LON)

193 Motorer i segelbåtar är ofta svåråtkomliga för reparation och service. Ibland går det att ta upp ett hål för att komma åt på ett kritiskt ställe, eller det kanske är möjligt att göra ett fast skott bortskruvbart. Ju mer åtkomlig motorn är, desto bättre blir den skött. (HW)

194 Alla båtar, även plastbåtar, förändras i skrovformen genom varierande fukt (träbåtar), spänning från rigg och varierande stöd under uppläggningsperioden. Detta innebär att propelleraxelns uppriktning kanske inte stämmer med motorns. Detta måste kontrolleras efter något år på ny båt och sedan med några års mellanrum. Med båten i sjön och riggen ansatt, känn efter att propelleraxeln roterar lätt med motorn frikopplad. Går den trögt eller ojämnt måste orsaken utrönas och åtgärdas innan något allvarligt fel inträffar. (HW)

195 För att motorn skall trivas bra ombord bör den få god omvårdnad. Kolla regelbundet alla kontrollpunkter, se instruktionsboken. Håll motorn ren så rostas den mindre och elektriska grejer fungerar bättre. Klappa den ibland så spinner den, ingen klappar en skitig motor. (HW)

196 Så snart motorn startats, titta efter att kylvatten kommer ut, antingen med avgaserna eller separat, beroende på installation. Denna sekundsnabba kontroll kan bespara mycket bekymmer senare.

197 Motorns kondition kan avlyssnas. Går den oregelbundet är det sannolikt något tändningsfel - bensinmotor - spridarfel eller luft i bränslesystemet - dieselmotor. Skramlande ljud kan vara något löst tillbehör, enkelt ordnat. Knackande ljud är oftast allvarligare och bör hänskjutas till någon motorkunnig.

198 Vid motorn brukar det finnas kylslangar som är svåra att kontrollera. Samtidigt ligger de inklämda under eller bredvid motorn och löper risk att skavas. Trä på en ytterslang med "generös" dimension så är risken liten för skavning. (GuBe)

SPILL

(Se även tips nr 202, 970.)

199 Tänk på att glykol är giftigt. Om småbarn och djur slickar i sig spilld glykol som för dem smakar sött och gott, kan följderna bli fatala. (BG)

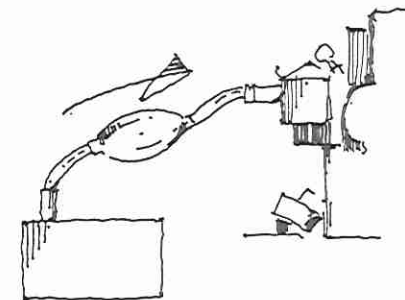
200 Lägg en oljesugande kudde - eller ta en blöja om du har - under motorn, om den droppar olja, tills läckaget lokaliserats och åtgärdats. Vid bränsledropp åtgärda omedelbart!

201 Dieselbränsle är inte fullt så ofarligt som man lätt förleds att tro. Var därför noga med att inte tillåta något spill. Torka genast upp eventuell diesel under motorn och ta reda på varifrån det kommer. Kontrollera regelbundet hela bränslesystemet.

UNDERHÅLL

202 Efter arbeten med dieselmotorns filter eller om tanken körts tom måste bränslesystemet luftas, vilket kan vara kladdigt och bökgigt. Börja med att lägga rikligt med hushållspapper eller annat absorberande material, se tips nr 200, under de ställen där diesel skall komma ut vid luftningen. Följ instruktionsboken och försök inga genvägar, det lönar sig sällan.

203 Om bränsletanken ligger lägre än motorn kan det vid en dieselmotor vara besvärligt om något filter måste rengöras eller bytas. Luft sugas då in i systemet och motorn måste luftas. Detta kan vara omständligt om den lilla bränslepumpen på motorn måste användas för att suga upp bränsle från tanken. Luftningen underlättas avsevärt om en pump för bränsleslang till utbordare monteras på bränsleledningen mellan tank och första filter. Det går då lätt att trycka upp bränsle till motorn och "blöda" ut bränsle på erforderliga ställen. Dessutom har pumpen två backventiler så bränslet går inte tillbaka hela vägen till tanken vid filterservice. Pumpen står under vakuüm vid motorgång så risk för bränsleläckage vid pumpen föreligger inte. (Lennart Lundgren)

204 "Rör inte en motor som går bra". En gammal devis som det ligger mycket i. Meningen är att inte skruva och greja av ren klåfingrighet. Underhåll skall emellertid skötas enligt instruktionsboken, byte av filter, kontroll av tändsystem etc. (HW)

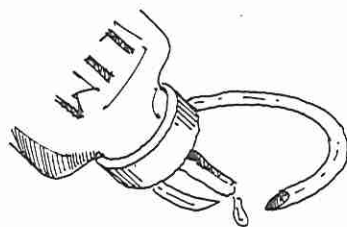
205 Spreja CRC-5-56 eller liknande fuktutdrivande vätska på alla eldetaljer ombord: kopplingar, strömbrytare, tändsystem på bensinmotorer etc regelbundet och speciellt inför vinteruppläggnings.

206 Saknar du det enkla och ganska billiga verktyg som behövs för att lossa oljefiltret kan filtret kanske lossas med en lina runt filtret vilken leds till en vinsch, eventuellt via något block. (LAW)

207 Det går ofta att hitta ett oljefilter på bilmacken, som också passar din båt-motor. Priset brukar vara betydligt lägre. Tänk på att få rätt gänga på filtret och samma diameter på packningen. Filtret måste förstås också få plats i motorrummet. När du sedan vet vilken bil och årsmodell som har ett passande filter spelar filterfabrikatet ingen roll. (LAW)

208 Även om du räknar med att inte behöva byta bränslefilter under säsongen kan det vara bra att medföra ett filter i reserv inklusive verktyg för byte. Vatten i bränslet eller smuts från botten-satsen kan sätta igen filtret.

209 En avsliten O-ring kan limmas ihop med cyanolitlim (snabblim). Håll delarna i exakt rätt läge med fingrarna. Limmet tar på några sekunder och skarven blir mycket stark. Det går också att tillverka egna O-ringar från "O-ringsnören" (Maskinhandeln). Det vill säga längder av gummisnören med samma standardiserade diametrar som på O-ringar. Skär till en bit - gärna med snedskär - med samma längd som omkretsen på den blivande O-ring-en. Limma sedan ihop som ovan. (HW)

PROPELLER

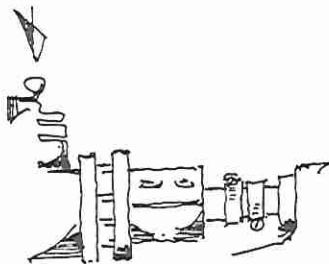
(Se även tips nr 240, 244, 971, 972.)

210 Fällbara propellrar har kuggar mellan bladen, för att de skall slå ut samtidigt. Det händer att kuggarna nöts bort eller bryts av. Propellern fungerar ändå, bladen går mot stopp i utfällt läge. Rör sig bladen olika snabbt mot stoppen kan vibration uppstå. Dra på motorn försiktigt vid övergång från neutralläge till fram. (HW)

211 Vid utombordsmotorer och aqua-drev sitter propellern relativt utsatt och kan lätt skadas. Medför reservpropeller! (Lennart Johansson)

212 En fritidsbåtpropeller arbetar i regel under sämre förhållanden än en fartygspropeller till följd av störningar från växellhus, axlar, köl och ogynnsam propelleraxellutning etc. Normala propellerformler ger därför ofta för stor stigning, vilket medför att en deplacementsbåt eller en segelbåt inte säkert tar sig fram mot hård motvind och sjögång. En planande motorbåt orkar inte upp på planing med några extra personer ombord. Stigningens lämplighet kan lätt kontrolleras genom att bogsera en annan båt eller släpa på en tvärställd plank. Orkar motorn inte upp till fullt varvtal bör du överväga propellerbyte. (LON)

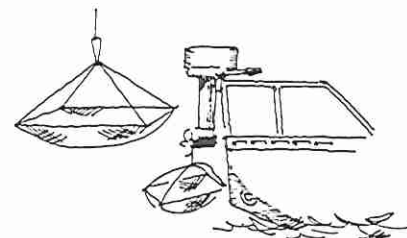
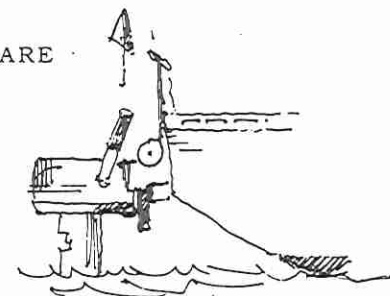
213 Om klämkopplingen till propelleraxeln släpper, kan hela axeln glida ut och lämna ett stort hål efter sig. Detta kan vara knepigt att komma åt för tätning. Ett sådant haveri är vanligare än man skulle tro. En enkel förebyggande åtgärd är att sätta ett par slangklämmor, motvända för balansens skull, på axeln omedelbart framför packboxen. Då blir axeln kvar ombord och kan eventuellt fästas på nytt i kopplingen. (HW)

214 De flesta moderna tätningar för propelleraxeln har ett utrymme som skall vara fyllt med olja eller fett. Kontrollera. Se instruktionsboken.

UTOMBORDARE

215 Utombordsmotor i nerfällt läge på en segelbåt kan vara svår att starta på grund av att startsnöret är svåråtkomligt. Ett förlängt startsnöre (går att få som extra) kan dras via ett kastblock på aktern. (JS)

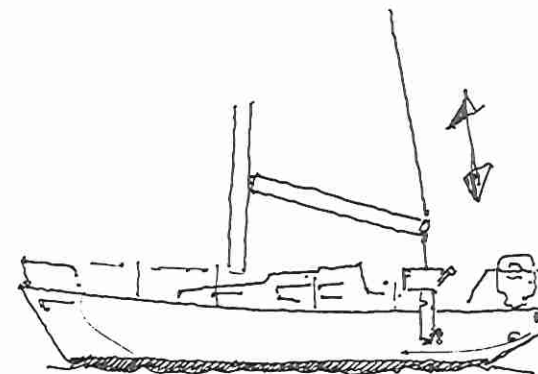
216

Vid arbete på en utombordsmotor som hänger på aktern tappar man lätt pryglar i sjön. Häng en håv under motorn så förhindras mycket svärande.

217 Om en utombordare används som hjälpmotor på segelbåt suger den gärna luft om aktern lyfter i en våg. En horisontell platta över propellern reducerar detta. Hör med motorförsäljaren. (JS)

218 Är det jobbigt att ta upp snurran när den används som hjälpmotor på en segelbåt, går det att ordna en "kranarm" under bommen. Se till att dirken är stark, eller dra storfallet till bomnocken. Du kan även koppla storfallet direkt till motorn och lyfta i det.

Bränsle

ALLMÄNT

Se även tips nr 462, 919.)

- 219 Den lösa bensintanken till en utombordare rostar gärna på undersidan därför att fukten där torkar långsammare än på resten av tanken. Limma fast fyra fötter av massivt gummi på undersidan av tanken så luftas den. Dessutom repar den inte båten och skramlar inte.
- 220 Det kan vara besvärligt att fylla på bränsletanken från en reservdunk, speciellt vid sjögång. En hävert med pump ger en enkel och spillfri operation. Kostar ett par tior hos Clas Ohlson.
- 221 Den finmaskiga sil som sitter i många större trattar, hindrar rost och vatten(!) att följa med bränslet vid påfyllning. Silen sitter ofta dåligt fast men kasta inte bort den. (HW)
- 222 Seglar man i länder där bränslet ofta är dåligt är det lämpligt att botten-suga tanken efter varje tankning. Pumpa tills rent bränsle kommer ut. På detta sätt hålls också vattnet borta från tanken. Finns vatten i tanken bildas bakterier i gränsskiktet mellan vatten och bränsle. Bakterierna visar sig som ett slem, som kan sätta igen filtren. Vattnet finns längst ner i tanken och måste avlägsnas med jämna mellanrum. Har tanken ingen manlucka eller bottenventil, försök att pumpa ut vattnet genom en slang som sticks ända ner till botten av tanken genom påfyllningsröret eller genom uttaget för bränslemätaren, om denna skruvas bort. Lös pump för oljebyte går bra att använda.
- 223 Det är mycket viktigt att även dieseltankar är ordentligt jordade. Visserligen är det inte risk för antändning av diesel genom statisk elektricitet som vid bensin, men sker förväxling vid tankning är det mycket stor risk för en explosion. Det är lätt att ta fel på tankmunstycke vid sjömacken, där slangarna ormar sig på bryggan. Kolla alltid att det är rätt pump som går igång. (GuBe)
- 224 Har du fått bensin i dieseltanken krävs största försiktighet vid tömningen, eftersom explosionsrisk finns inom ett blandningsförhållande som är mycket stort. Blandningen är mycket farligare än ren bensin. Flytta båten till ett avskilt ställe och pumpa med stor försiktighet över blandningen till ett oljefat med en handpump. Låt bränslet rinna efter insidan av fatet, inte falla fritt från hålet så elimineras statisk elektricitet. (GuBe)

DIESEL

- 225 Den diesel som finns på sjömackar kan innehålla vatten och föroreningar. Kontrollera regelbundet motorns vattenavskiljare. Innehåller den vatten, kontrollera även bränslefiltret. (HW)

- 226 Det går att använda diesel i stället för fotogen i vissa fotogenkök. Fråga tillverkaren. Diesel finns överallt. Kärlden blir dock sotiga i botten och det luktar en aning.

FOTOGEN

(Se även tips nr 798.)

- 227 Det finns en gammal regel för fotogenförbrukningen när det gäller vekbrännare, antingen de ingår i värmare eller mysljus. "Åtgången är 1 dl per timme och dm vekbredd". Vid runda brännare är det omkretsen som gäller. En rund brännare med 3 cm diameter har alltså en omkrets av ca 9 cm (0,9 dm) och bör förbrukas $24 \times 0,9 = 21,6$ dl per dygn. Säg 2 liter per dygn. En myslampa med en flat 3 cm veke gör av med 0,3 dl per timme. Billigt mys. (HW)
- 228 Om ett fotogenkök flammnar upp vid tändning beror det på att brännaren inte blivit tillräckligt förvärmad. Detta är inte farligt om brännaren omedelbart stängs av och ingenting brännbart finns strax ovanför spisen. Alla besättningsmedlemmar bör läras detta. (HW)
- 229 Att fylla fotogenlampor ombord brukar vara söligt med spill och halkrisk som följd. Du kan använda en stor injektionsspruta om 100 ml (apotek) med en slang. Nu går det lätt att suga upp fotogen ur dunken och fylla på i lampan. Du behöver inte ens ta ur vecken, bara lyfta lite på brännaren. (GuBe)

GASOL

- 230 Gasolbrand beror oftast på en läckande eller avhoppad bränsleslang. Stäng i första hand så snabbt som möjligt av gasen vid gasoltuben.
- 231 Ett enkelt läckprov för gasol är att först stänga alla kranar på spisen, sedan kranen på gasolbehållaren, vänta 15-20 minuter och sedan se om spisen går att tända. Går det, betyder det att trycket står kvar i ledningarna och dessa är täta. Går det inte att tända finns det en läcka som måste lokaliseras omedelbart. Använd såpvatten. (BG)
- 232 I stället för läckindikator i gasolanläggningen kan du montera en manometer. Stäng först förbrukningsapparaten (köket) och därefter ventilen på gasolflaskan. Läs av manometern. Vänta 15-20 minuter. Har trycket gått ner finns en läcka. Sök rätt på den omedelbart. (Bengt Eklund)
- 233 Gasol är säkert om installationen är riktig och underhållet sköts. Installera gärna en läckvarnare som numera är säker.

RÖDSPRIT

- 234 Blanda 10-20% vatten i rödspriten så blir det inte svart under kastrullerna. Värmevärdet på spriten sjunker dock.
- 235 Brand i rödsprit går bra att släcka med vatten. Vattnet blandar sig med rödspriten så att den kyls ned och slutar att brinna. (HW)

E1

ALLMÄNT

(Se även tips nr 701, 702.)

- 236 Isolerematerial till elektriska ledningar får vid överbelastning, en, även för en ovan, lätt igenkännbar lukt. Känner du sådan lukt, stäng genast av huvudströmbrytare och försök hitta felet. Är isoleringen på väg att smälta syns det. Finns amperemeter, se efter om den har ovanligt stort utslag. En voltmeter visar lägre spänning än normalt vid stort strömuttag. (HW)
- 237 Om du vill tillverka eldosan själv, finns det lämpliga, sköljtäta dosor att köpa i elektronikkomponentbutiker. Säkert och bra. Vill du köpa färdigt, finns det kopplingsdosor med 6 klämmor för starkströmsinstallationer som också kan användas i båtar. Byggmarknad, elaffärer. (Richard Brandhildh)
- 238 Om en säkring har gått, ta reda på varför, innan den byts. Det finns alltid en orsak. Åtgärdas inte denna kan säkringen utlösa igen vid ett mycket olämpligt tillfälle.

INSPEKTION

(Se även tips nr 248.)

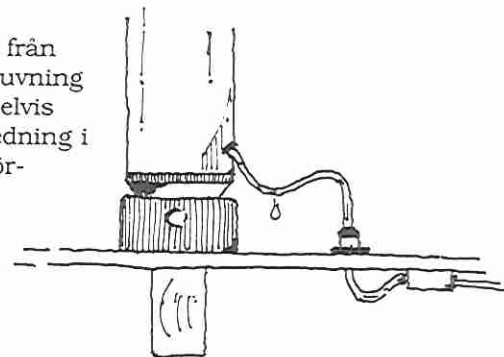
- 239 Skaffa ett billigt digitalt universalinstrument för felsökning med mera. Med detta kan du mäta spänningsfall över brytare, säkringar och olika delsträckor på ledare. Du kan mäta spänningsfallet över huvudbrytaren till batteriet när du startar motorn - mycket viktigt om startmotorn verkar ha jobbigt. Du kan mäta laddningsspänningen för att se att generatoren fungerar riktigt. De digitala instrumenten är dessutom lätta att läsa av. Billiga visarinstrument däremot är i allmänhet inte känsliga nog för att mäta små spänningsskillnader.
- 240 I många båtar finns läckströmmar. Dessa kan dra ur batterierna och kan även göra skada genom galvanisk korrosion, exempelvis på propellern. Slå ifrån samtliga strömställare. Koppla loss pluskablarna på batteriet och anslut ett testinstrument, inställt på spänningsmätning, med plus till batteriets pluspol och minus till kabeln. Minsta läcka innebär att det blir en spänning mellan batteripol och kabel och instrumentet visar 12 V. (Utan läckan ingen spänning.) Ta ur säkring efter säkring tills utslaget på mätaren bortfaller. Läckan finns då inom säkringens grupp. Leta vidare! (GuBe)

- 241 Om en strömläcka inte kan åtgärdas omedelbart kan det vara bra att veta hur stor den är. Koppla instrumentet enligt tips nr 240 men för strömmätning, inställt på högsta Amp. Minska inställningen tills du får utslag och kan läsa av läckans storlek. Blir det inget utslag, slå om till Ohm-mätning och nolljustera. Blir värdet vid mätningen mindre än 1.000 Ohm måste felet spåras och åtgärdas. Blir det högre kan ett så obetydligt läckage vara svårt att spåra och har knappast någon praktisk betydelse. (GuBe)

LEDNINGSDRAGNING

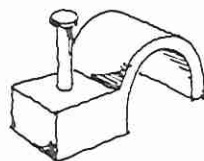
(Se även tips nr 300.)

- 242 Den nya sortens fotogenkök med osynlig låga innebär ett ganska stort effektuttag vid starten, ca 10 ampère under tre minuter. Det kräver grova kablar. Bäst är att dra dessa kortaste väg till batteri via säkring. Påslag sker med ett relä som klarar sig med klenare ledningar. Detta gäller självfallet även värmare. Ett vanligt fel när värmaren inte startar är spänningsfall.
- 243 Förtenn aldrig kabeländar som skall fästas i exempelvis en kopplingslist. Tenn under tryck kristalliserar sig med tiden så att kontakten blir dålig och kan medföra brandfara. Tenn oxiderar även.
- 244 Vid inkoppling av landström är risken för läckström och galvaniskt element mycket stor! En bronspropeller blev på sex veckor alldeles förstörd. Man kunde bryta bitar på 5-7 mm ur propellerbladens kanter, trots att det funnits offeranoder på propellerhylsa och roderbeslagen på skrovet, men inte på de rostfria beslagen på rodet! Kolla läckström. (GuBe)
- 245 Buntband kan användas till mycket, men de är för engångsbruk och kan som regel inte öppnas och återförslutas. Bra för kablar och slangar givetvis, men också för förslutning av plastpåsar, säckar, säkring av skrammelbenäget gods ombord och mycket, mycket mer. Finns i många storlekar och utföranden. Säljs i elaffärer bland annat. Öppningsbara buntband finns där trädgårdsartiklar säljs.
- 246 Elkabel till kompassbelysning kan störa kompassen. Använd tvinnad kabel för säkerhets skull.
- 247 Med mast på däck, dra elledningar från mast genom däck med däcksförskruvning och koppla under däck med exempelvis en kopplingslist. Ovan däck dras ledning i krök så att vatten inte står i däckförskruvningen

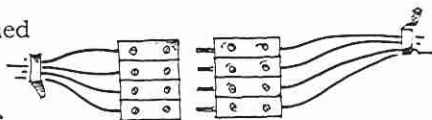
- 248 En spänningsprovare med indikeringslampor, som visar både spänning och polaritet, är mycket bra vid felsökning och ledningsdragning. (HW)
- 249 Märk alla elledningar och gör ett kopplingschema så att det går lätt att hitta i elsystemet. Vid komplettering av ett befintligt system, gör även nyinstallationen lätt att identifiera.
- 250 Cigarrettändaruttag ger ofta dålig kontakt. Använd korrosionssäkra kontakter - för marint bruk.
- 251 Säkringar skall placeras så nära batteriet som möjligt, dock ej fuktigt. tänk på att ledningen fram till säkringen är osäkrad.

252 Kabelklammer för att fästa elledningar är försedda med en elförzinkad spik. Den rostar ofelbart. Köp en förpackning rostfri spik av samma dimension i järnhandeln och byt ut standardspiken. (HW)

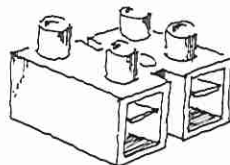
- 253 Billiga huvudströmbrytare med rött, borttagbart handtag (plagiat av Hella som är OK) är inte särskilt pålitliga. Flera "oförklarliga" fall av totalt strömbortfall har till sist härletts till dålig kontakt i huvudströmbrytare. Satsa på bättre (dyrare) brytare. (HW)
- 254 Finns inte plats för fler anslutningar på befintliga säkringar går det bra att sätta en så kallad hängsäkring på den nya kabeln. Markera på säkringen vart kabeln går.
- 255 Anteckna med vilka typer av säkringar och för vilka strömstyrkor elsystemet är utrustat. Skaffa reservsäkringar innan de behövs.

256 Det går lätt att göra en egen flerpolig stickkontakt med två kopplingslister, den ena med genomgående, utstickande ledningar. De genomgående ledningarna kan ersättas med mässingskrav med avkopat huvud. De håller för upprepade särtagningar.

257 Se upp med kopplingslister, "sockerbitar". Ofta är skruvarna av ytbehandlat järn, trots att de säljs för marint bruk. De rostar med tiden och är då omöjliga att lossa. Prova med magnet. (HW)

258 Det finns en bra variant av kopplingslist ("sockerbit") som har klämskydd i form av ett litet metallbleck mellan skruv och ledare. Ledaren skruvas då inte sönder när skruven dras åt. Det finns även en plint, "Sureconnect", som är riktig, men dyr. Tillbehörsaffärer. (LAW)

- 259 Var försiktig med långa, kläna ledningar. De kan orsaka brand. Motståndet i ledningen kan bli så stort att säkringen inte löser ut. En bra princip är att som minimal dimension använda 2,5 kvadratmillimeter. (LAW)
- 260 Till elledningar i båt bör du alltid välja de som har beteckningen Mk (mångtrådig) eller Rk (extra mångtrådig). De håller betydligt bättre mot vibrationer än ledningar med beteckningen Fk (fåtrådig). (LAW)
- 261 Vid kontaktpressning bör du använda en professionell presstång av den typ som inte släpper taget förrän rätt presstryck uppnåtts. Ger en säkrare förbindning än de billiga kabelskotångerna med kombinerad skalning och pressning som dessutom kan bita av kabelskon om du pressar för hårt. (LAW)

FUKT

- 262 Detaljer i elsystemet - kopplingar, strömbrytare, säkringar etc - måste vara avsedda för båtar och av bästa kvalitet för långfärder utomskärs där fukt och salt går hårt åt systemet. Systemet måste vara bra ventilerat och inga känsliga delar får monteras i brunn, där de kan utsättas för vatten.
- 263 Det är inte ovanligt att felfunktion hos elektriska instrument, kommunikationsradio etc beror på fel i kontakter och kablar och att det är fukt som gett skadan. Korrosion på kontaktdons kontaktytor kan minskas om de lätt infettas före hopsättning. Hindra vatten att komma i utrymmen med elutrustning. Ventilera dessutom utrymmena nedåt så eventuell fukt får chans att avgå. (Ernst Blixt)
- 264 Innan en elledning fastskruvas i ett kopplingsställe, smörj in bådadera och skruvgångorna med fett, dinitrol eller dylikt. Detta håller ute fukten, minskar korrosionen och ökar möjligheten att öppna skruvförbandet vid senare behov. Trycket i skruvförbandet är tillräckligt för att trycka undan överskottsfett och ge bra elförbindelse. Använd inte silikonfett. Vid elurladdningar kan det delvis omvandlas till kiseldioxid som är en elektrisk isolator vilket i detta sammanhang är ogynnsamt. Motsvarande gäller för säkringar och klämpressning. (Ernst Blixt)
- 265 Fuktigt trä leder elektricitet, om än dåligt. Strömmen bidrar till att bryta ner trä på känsliga ställen. Var noga med att ingen läckström kommer ut i träskrov. Använd dubbelledare överallt. (Thomas Larsson)
- 266 Vid extremt fuktig omgivning kan faktiskt fukt gå in i elledningar. Den tar sig fram mellan de enskilda trådarna i ledarna med hjälp av kapillärkraften. Säkra ledningarna genom att smörja in öppna ändar med vaselin eller Tectyl. (Thomas Larsson)

267 Smörj alla elkontakter som är åtkomliga med CRC-5-56 eller annat fukt-drivande och smörjande medel inför vinteruppläggnig. Smörj även bakom eltavla jämte motorns elkomponenter. Tillämpligt även under säsongen för att förebygga elproblem.

268 Låt alla kontakter vara i påslaget läge under vintern så korroderar de mindre. Ta loss och fetta in alla kabelskor och polbultar på batterier.

BATTERIER, LADDNING

269 Vid flera batterier ingående i en servicegrupp sätter du lämpligen två 8 mm rostfria bultar på var sin platta som fastskruvas nära batterierna (med bultskallarna på baksidan och dubbla muttrar på framsidan). Sedan drar du en grov kabel från varje batteri till plus- respektive minusplint. Dit kan du också ansluta matarledning och laddledning. Gör batteribytet enkelt och fördelar laddspänningen lika till samtliga ingående batterier. Kom ihåg att täcka bultarna med lämplig dosa.

270 Kolla batterikapacitet på följande sätt: Ladda batteriet fullt, med motor eller nätdriven batteriladdare. Koppla in en stor förbrukare som tar 5-10 A. Titta på ampéremetern. I brist på en ampéremeter koppla in någon känd förbrukare, exempelvis strålkastarlampan till en bil, de är i allmänhet på 60 W, det vill säga 5 A för 12 V. Ta nu tiden tills voltmetern har gått ner till 11 V. Multiplicera tiden med strömförbrukningen = batterikapaciteten. Exempel: 5 A i 6 timmar = 30 ampéretimmar. Gör gärna den här operationen hemma under vintern. (HW)

271 En ampéremeter är synnerligen användbar. Den visar hur mycket generatorn laddar - och hur länge. Börjar spänningen sjunka vid förbrukning, men laddningen ändå inte pågår särskilt länge, kan batterierna behöva bytas. Räkna med fyra-fem års livslängd på ett blybatteri, men det försämras gradvis hela tiden. Ampéremetern visar också förbrukningen, som måste vara rimlig i förhållande till batterikapaciteten. (HW)

272 Vid batteriproblem kan det vara bra att kunna få ström från en intilliggande båt. Vanliga bilstartkablar är i allmänhet för korta. Koppla ihop två par, eller ännu bättre, skaffa ett par kablar med 5-6 meters längd.

273 Det är inte de stora kortvariga förbrukarna som startmotor, länsypump etc som tömmer batteriet, utan de små, som står på kontinuerligt, såsom värmare, kylskåp, en glömd lampa från förra seglingen eller om det finns någon "läcka" i systemet. Slå alltid av huvudströmbrytaren när du lämnar båten. Koppla tjuvlarm och automatisk länsypump förbi huvudströmbrytaren. (HW)

274 Den mängd elenergi som är lagrad i ett fulladdat 60 Ah batteri motsvarar energin i 0,6 dl fotogen - ja, en styv halv deciliter fotogen! Undra sen på att det gäller att spara på strömmen. (LON)

275 Räkna aldrig med att batterier har den kapacitet som anges. Denna kapacitet uppnås bara under mycket speciella förhållanden. Är batteriet ett par år gammalt har kapaciteten dessutom sjunkit en hel del. Det går knappast att utnyttja mer än 50 Ah på ett nytt 60 Ah batteri. Efter ett par år högst 40 Ah.

276 Bli inte besviken om ett blybatteri börjar tappa orken efter 3-4 år. Det är tyvärr ganska normalt. Efter 5 år är det som regel dags att byta. Lämna gamla batteriet på en miljöstation. (HW)

277 Står batterierna under durken, vilket kan vara bra med tanke på viktfördelningen, kan de lätt kortslutas om det kommer in en större mängd vatten i båten. (Via ankarboxen?) Sådana batterier bör stå i helt täta boxar och vara av underhållsfri typ.

278 Har du landström inkopplad kan du ansluta ett kopplingsur som sätter på värmaren i god tid innan du skall ut på en kall vår- eller höstsegling. Kontrollera dock att hamnreglerna tillåter detta (brandsäkerhetsfråga).

279 Ackumulatorbatterier är som muskler, kapaciteten sjunker med för lite användning. (Lennart Helgesson)

280 Underhållsladdning av batterier med solceller och/eller vindgenerator kan vara nödvändig om motorn körs sällan. En laddregulator bör anslutas så att batterierna inte blir överladdade.

281 Om du absolut måste köra motorn för att ladda batteriet, gör det innan du går i hamn även om du seglar dit. Då behöver du inte störa grannar med buller och avgaser. (HW)

282 Den vanliga regulatorn på generatorn minskar radikalt laddströmmen långt innan batteriet är fulladdat. Elektroniska regulatorer typ TWC med flera minskar laddströmmen först när batteriet är nästan fulladdat. Har du problem med att få strömmen att räcka till, överväg att byta regulator. Som regel är detta effektivare än att öka antalet batterier. (HW)

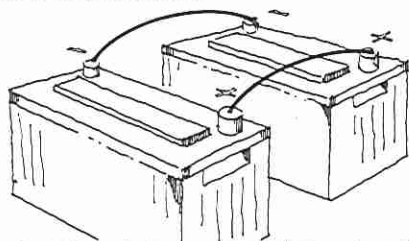
283 Om motorn inte har handstart kan det vara bra att medföra ett reservbatteri, speciellt om det normalt bara finns ett batteri.

284 Det händer att fasthållningsremmen för batteriet går av på grund av en aning batterisyra på översidan av batteriet. En bit plast mellan rem och batteri hjälper. Håll batteriet rent! (Stig Jacobsson)

285 Växelströmgeneratorer måste alltid arbeta med inkopplat batteri. Bryts förbindelsen med batteriet är det stor risk att den elektroniska laddningsregulatorn slås ut. Regulatorn är i regel inbyggd i generatorn och denna måste lämnas på professionell verkstad för reparation. Slå aldrig ifrån huvudbrytare under drift, men alltid vid arbete på elsystemet med motorn avstängd. (HW)

286 Även om batteriet visar 12 V spänning betyder det inte att det är fulladdat. Är batteriet sulfaterat faller spänningen snabbt så snart batteriet ger ström, och det tar inte emot laddning. Batteriet måste skrotas.

287 Om man parallellkopplar batterier bör de vara av samma typ och lika ålder, annars kanske ena batteriet tar hand om mesta laddningen. Inte lika viktigt vid seriekoppling.

288 Inte bara motorn utan även generatorn behöver kylning för att fungera bra. Se till att det finns god ventilation till motorrummet. (LAW)

Belysning

ALLMÄNT

(Se även tips nr 229.)

289 Allt ljus som skall tändas ombord vid gång i mörker måste vara rödfärgat. Måla lampglas med rött nagellack eller sätt på röd tejp. Gäller även toaletten! Se upp med reflexer från lanternor. Skärma av! Förstört mörkerseende kan ta timmar att helt återställa. (GuBe)

290 Belysning som kan störa mörkerseendet bör förses med reglage eller filter. Enklast dock glödlampa avsedd för dubbla spänningen. I 12 V installationer glödlampa för 24 V. Finns på bensinstationer. För ficklampan/förstoringsglaset för sjökortet med två batterier = 3 V använd 6 V glödlampa. (BG)

291 Om nattseendet störs av någon lampa ombord endera av direkta ljusstrålar eller reflexer kan svart tejp eller svart spritpennfärg på kritiska ställen göra underverk. (Ernst Blixt)

292 Vid nattsegling bör rorsman inom räckhåll ha en kraftig lampa med smal, långtgående stråle för signalering eller för att väcka uppmärksamhet hos mötande fartyg. Lys på seglet, bländ inte den mötande annat än i nödfall. Svara också om någon signalerar till dig. (HW)

293 En fotogenlampa är bra att ha som reserv. Den ger dessutom ett värmestillskott. (Stig Jacobsson)

294 Innan elektrisk belysning blev regel var det fotogenlampor som gällde. Minsta barn visste att lågan på en tänd lampa ökar när lampan blir varm. Efter 10-15 minuter måste lågan justeras, så att den inte börjar sota. Har du fotogenlampa ombord för mysljusets skull, tänk på detta. Gäller även värmaren om den har vekbrännare. (HW)

295 En pannlampa eller en magnetförsedd ficklampa är synnerligen användbar vid arbete på motorn, i trånga utrymmen eller på däck. Med däckljuset tänd skuggar man lätt sig själv. Det finns pannlampor som kan användas antingen som handlampa eller pannlampa. Förvara den magnetförsedda lampan minst en meter från kompassen. Clas Ohlson, järnhandeln.

296 Att montera däckbelysning med en lampa under vardera vantspridaren i stället för en lampa på mastens framsida ger jämnare, skuggfriare belysning vid däckarbetet. Som lampa kan användas gamla, inte godkända, billiga, nedåtriktade akterlanternor. För all däckbelysning, se till att den inte lyser ut mot horisonten, inte ens då båten lutar. Ett sådant ljus uppfattar medtrafikanter som ett vitt lanternsken vilket ger upphov till missförstånd. (Ernst Blixt)

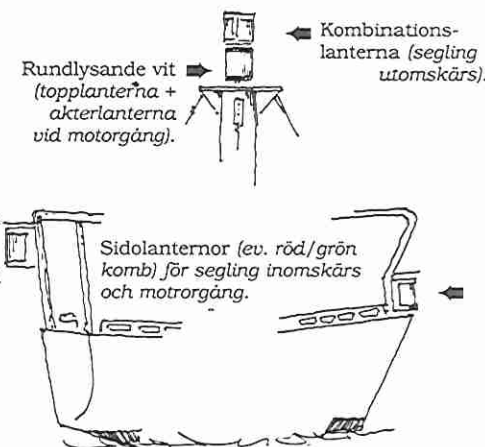
LANTERNOR

(Se även tips nr 974.)

297 På en segelbåt är det ofta svårt att montera lanternor så att de inte är skymda i något läge.

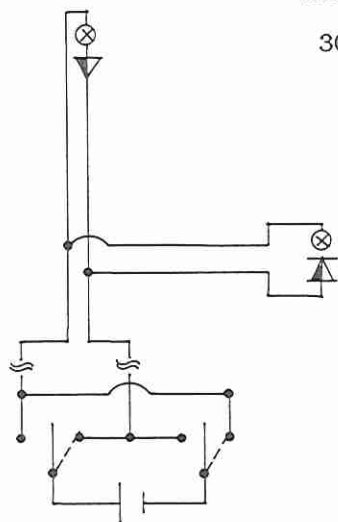
Kombinationslanternorna på masttoppen är aldrig skymd, men kan inte användas vid motorgång.

(Topplanterna måste visas över sidolanterna.) I skärgård är det ofta bättre att använda sidolanternor eller röd/grön kombinationslanternorna för motorgång även vid segling, då kombinationslampan på masttoppen kommer så högt att avståndsbedömning försvåras. Utomskärs är denna masttopplaternorna idealisk, den syns långt och skymms inte av vågor. (HW)

298 På många, även fabriksmonterade, båtar är lanternor felaktigt monterade genom att vara skymda i delar av det lysvinkelområde som krävs enligt Sjötrafikföreskrifterna. I mörker kan båten alltså i vissa riktningar vara osynlig eller ge falsk information till övriga sjöfarande. Vid behov gör en ommontering.

299 Om en lantern lyser med full styrka på något ombord kan det vara tecken på att den är skymd i en del av det föreskrivna lysvinkelområdet. Kolla om så är fallet. Är lanternan skymd, flytta den eller skymmande föremål så att medtrafikanterna i mörkret får rätt information om din båt. Exempel på vanliga skymmande föremål är aktersnurra, flagga, flaggspel (=flaggstång), livboj, släpdunge, häckvåg, strålkastare, radarantenn, VHF-antenn, vindmätare, rullflock, mantågsstötter, pulpitdelar. (Ernst Blixt)

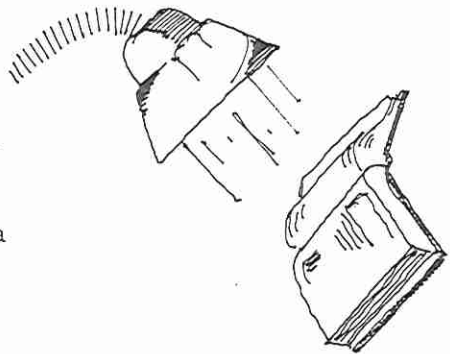
- 300 Ankarlanterna och trefärgslanternerna på masttoppen kan båda få ström genom samma ledning. De skall aldrig lysa samtidigt, och genom att förse varje lampa med en diod - vända åt var sitt håll - kan man genom en trevägskopplare vända strömmen så att den ena lanternan lyser när strömmen går åt ena hållet och andra när strömmen går i motsatt riktning. Se kopplingsschema. Detta medför dock att spänningsfallet blir ca 0,7 V. Tänk på att lysvidden minskar.

- 301 Elström är guld värd ombord och får inte slösas med. Om man kopplar in ett skymningsrelä i ankarljuset kan man gå iland medan det ännu är dagsljus eller sova lugnt hela natten även om det ljusnar tidigt och utan att ankarlanternan drar ström i onödan.
- 302 För att spara elström kan man ha en fotogenlykta som ankarlanterna. Justera lyktan när den blivit varm så att den inte sotar. (MB)

ARMATUR

(Se även tips nr 361.)

- 303 Sker belysningen ombord med glödlampor kan man spara ström genom att byta till lysrörsarmatur. Vissa armaturer kan störa deccanavigatörer och radiomottagare. Avstörda armaturer finns. Prova före definitivt byte. Båthandeln. (Ernst Blixt)
- 304 Byts glödlamporna mot halogenlampor får du samma ljus, fast något vitare och kallare, med lägre strömförbrukning. Prova med halva effekten mot förut. Eller få mera ljus för samma effekt. Tänk bara på att halogenlampan blir mycket varmare än glödlampan. Båthandeln. Clas Ohlson. (Ernst Blixt)
- 305 I läslampan kan du klara dig med en svagare, strömsnålare lampa om du väljer en armatur med inbyggd reflektor. Reflektorn skall rikta ljus mot boken du läser, inte mot omgivningen. Inte heller skall en stor del av ljuset absorberas i armaturen. Jämför med reflektorn i en ficklampa eller strålkastare. (Ernst Blixt)

STRÅLKASTARE

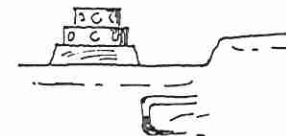
(Se även tips nr 682, 683.)

- 306 Med en bra handstrålkastare, som drivs av båtens elsystem och har en lampeffekt om ca 50 Watt, kan land ses på långt håll och reflexen på ett sjömärke synas på 600 meters avstånd. Lampan bör ha en inbyggd skärm som minskar det bländande ströljuset från glödlampan. Utan skärm halveras lysvidden och synvidden minskar på grund av bländning. "Blåtira" har denna väsentliga skärm. (Ernst Blixt)

Värme

ALLMÄNT

- 307 Har värmaren skorsten går förbränningsgaserna och den vattenånga som bildas vid förbränningen ut till ytterluften och båten torkas ut. Utan skorsten blir dessa gaser kvar inombords. God ventilation erfordras då, annars förbrukar värmaren syret och giftig koloxid kan bildas.
- 308 Om båten har ett skrov i enkellaminat, bör det isoleras för att värmaren skall ha någon chans att effektivt värma båten. (Ernst Blixt)
- 309 Det kan vara lämpligt att höja upp värmarens skorsten för att hindra att vatten kan komma in vid översköljning eller däckskrubbnig. (Charlie Rydell)

- 310 Ett inte ovanligt fel på Wallas-värmare är att de börjar tjuta. Detta kan bero på egensvängning av gasen i skorstenen och orsakas av för dåligt fall på returledningen från brännaren till bränsletanken. Dra om ledningen så att den har fall hela vägen. Oljudet kan också bero på att fläktens axiallager är slitet. (HW)
- 311 Bränsleläckage från värmare kan vara svårt att upptäcka om värmaren sitter avigt till (mycket vanligt eftersom den inte är integrerad i båten från början). Trots det måste läckaget upptäckas. Följ med fingret längs undersidan av bränsleledningar och brännare. Eller lägg en tidning under, så syns bränslefläcken efter en stund. (HW)

FÖRDELNING

- 312 När båtens värmare är igång kan handdukar få en särskild plats med värme och ventilation så är de torra vid nästa användning.
- 313 Finns möjlighet, fördela värmen så att toaletten är det varmaste stället ombord. Då är det skönt där, det enda stället där man ofta uppträder naken, eller nästan.

314 Värme i botten av garderoben är värdefullt. Då blir kläder varma och avfuktade, skor kan torkas etc. (HW)

315 Har du luftburen värme med aluminiumslangar dragna under kojerna får du en skön och torr koj om du gör små hål i slangen så att varm luft sipp-
rar ut längs med hela kojen. Prova dig fram till antalet hål och diameter så att effekten vid utblåset ändå blir tillräckligt stark. (MB)

Ventilation

ALLMÄNT

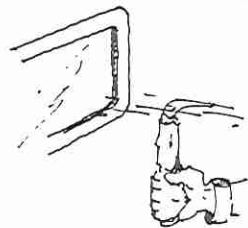
316 Stark lukt i båt, av mögel eller styren exempelvis, kan man ta bort genom att ha en skål med ättika stående i båten några dagar. Se bara till att inte spillas och håll barnen borta under tiden. (GuBe)

LUFTSTRÖMNING

317 Blåser det i din båt? Om ventilen saknar regleringsmöjlighet är en gummipropp ett enkelt sätt att stänga den. Borra hål i proppen och förse den med en stropp. Gummiproppar i olika storlekar finns bland annat hos Kuntze och Apotek.

318 Prova luftströmmen i ventiler, jalousier etc med en låga från en tändsticka eller ett ljus. Luftströmmen går ofta inte alls den väg man skulle tro.

319 Se till att det finns bra ventilation under kojor och i andra stängda utrymmen. Borra lufthål, upptill och nedtill, så att luften kan strömma, eller såga upp spalter.

320 Ligger båten på svaj har du i regel kontroll på luftströmmarna. Vid kaj däremot, är det bäst att ställa in eventuella ventilatorer så att hänsyn tas till olika vindriktningar.

AVFUKTNING

321 Båtlukten, som många rentav tycker är mysig, är i regel mögel om än i lätt grad, och mögel kan bara undvikas med god ventilation. (Stig Jacobsson)

322 Friskluft bör tas in upptill. Den kalla luften blandar sig med den varmare i båten. Luftfuktigheten sjunker. Tas kall luft in nertill ger den kalla fötter och stiger inte, om inte någon varmare, som tar sin luft nerifrån är igång. (LON)

VENTILTYPYPER

323 Har båten en plastventilator typ kakform, kosta på dig en i rostfritt istället. Den i plast trampas sönder gång efter annan. (MB)

324 Den så kallade Elektroluxventilen störs lätt av föremål på däck som ger virvlar och hindrar funktionen. Placera om möjligt inget i närheten.

325 Doradeventiler är de pålitligaste, men är något otympliga och kan vara i vägen. Vridbara ventilatorer är en stor fördel.

Inredning

ALLMÄNT (Se även tips nr 525.)

326 Tröga lådor går lättare om de smörjs med stearin eller sprayas med glidspray.

327 Finns det dammsugare ombord kan den användas att suga ur skåp och lådor utan att innehållet följer med om en bit nylonstrumpa fästs över munstycket.

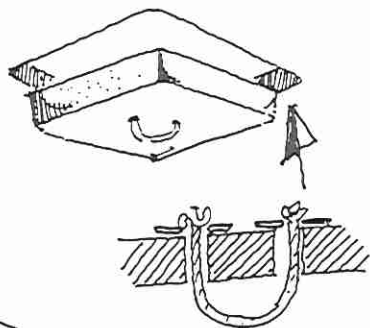
328 Var generös med grabbräck och handtag. Sätt dem överallt där det behövs och inte behövs förrän det kränger och hoppar rejält. Speciellt vid nedgången har många båtar snålt med handtag. Det finns många sorter i båthandeln.

329 Ett par handtag på aktern kan underlätta att ta sig upp i båten från badstegen. (Göran Lönnqvist)

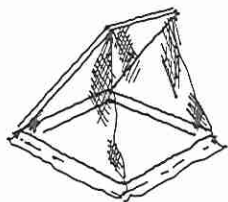
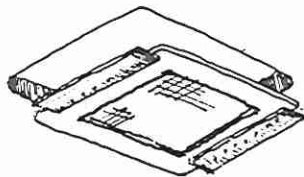

330 Insidan av tak i salong och skans kan tvättas med kräm för handrengöring. Prova först på ett osynligt ställe. Bensinmack. (LON)

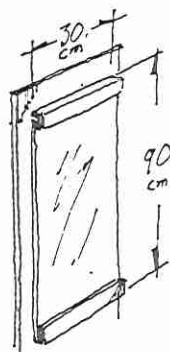
- 331 Enkel mörkläggningslucka för skylight kan göras i frigolit. Håll skivan upptryckt underifrån och rita av luckans form uppiifrån. Skär ut. Måla skivan med vattenbaserad akrylfärg så håller frigoliten bättre. Om den är rätt utskuren sitter den uppe med hjälp av friktionen. (HW)

- 332 En tunn plywoodskiva med utsågat hål för myggnät hålls uppe av ett par gummilister. Myggnätet klistras mot plywoodskivan. (HW)

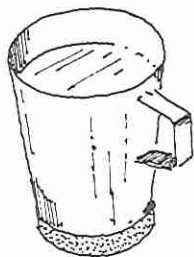
- 333 Ett barnvagnsnät kan användas som myggnät. Blyband i fäll i nedkant håller nätet kvar.

- 334 Damerna uppskattar en spegel där man kan se sig i helfigur. En sådan spegel behöver bara vara ca 0,9x0,3 m (halva människans mått). Fäst spegeln exempelvis på toalettdörren. Obs! Inget mellanlägg mellan dörr och spegel annars splittras spegeln om någon, ofrivilligt, pressas mot den. (HW)

- 335 Polykarbonatskivor (Lexan, Macrolon) är hållbarare än akrylglas (Plexi). (SEL)

- 336 Det kan vara jobbigt att bädda med vanliga lakan, speciellt i skans och akterkabin, om man inte kommer in mellan kojerna. Använd påslakan kring en filt eller ett täcke så är det lätt att stuva undan sängkläderna när de inte behövs. Rulla ut, och det är färdigbäddat på nolltid. (JS)

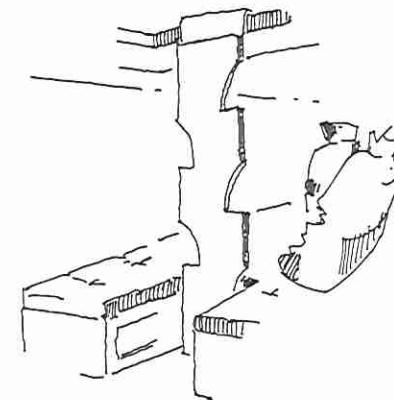
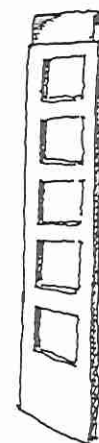
- 337 En cellgummiskiva klistrad i botten på vaser, askkoppar och annat som skall stå kvar klarar bortåt 45° krängning. (HW)

- 338 En fuktig duk på bordet hindrar tallrikar och annat att rasa ner när det kränger. Praktiskt också när man äter vid sittbrunnsbordet och det blåser.

SKANS

(Se även tips nr 331, 332, 334, 336.)

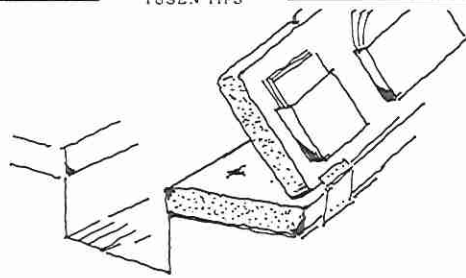
- 339 Lägg Forshaga Polo eller Turf (sån där gräsmatta man torkar fötterna på, med "gräset" nedåt) under dynorna där man normalt sover, så blir dessa inte fuktiga. Är kojbottnarna hela skivor, borra hål för luftväxling. (LAW)
- 340 Fläckar på dynor och textilier kan vara knepiga att avlägsna. Det bästa är att följa någon bra, vedertagen "fläcknyckel". Fläckar på sjön är inte annorlunda än på land.
- 341 Fastlimmad skumplast kan ge stöd åt vissa grejor, exempelvis radion.
- 342 Trappa till förlucka i skans.

- 343 Vill man ha snittblommor eller varför inte en liten krukväxt, ombord kan det bli spill när båten kränger eller rullar. Man kan lätt göra en balansupphängning av lite mässingband, typ den som används för upphängning av fotogenlampor.

- 344 Snittblommor kan man även arrangera i en platt vas av den typ som är avsedd att hängas på väggen.

- 345 Blomvaser ombord spiller ofta vatten när båten kränger. Man kan ha ett par kaffemuggar med vid botten och trång öppning. De står stadigt, spiller inte vatten och blommorna gör sig!

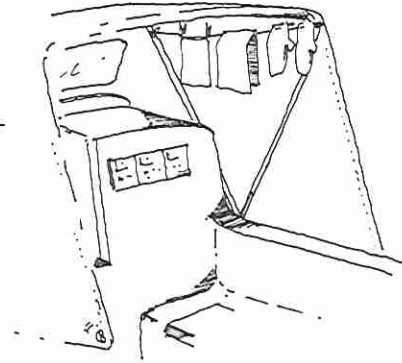
- 346 Stora pärmar och böcker som inte får plats i en vanlig bokhylla kan förvaras i "rack" på baksidan av kojryggstöden.
- 347 De vanliga långhyllorna i skansen vinner på att förses med tvärsnitt, gärna flyttbara. Det blir bättre ordning på alla prylar som brukar hamna där.
- 348 I båtar med så kallad innerliner finns ofta oåtkomliga, slutna utrymmen. I den mån det går, ta upp hål för åtkomlighet. Här kan bli bra stuvutrymmen. (Stig Jacobsson)
- 349 Självklistrande kardborrdeller (finns i 12 och 20 mm diameter) kan användas att fästa exempelvis mörkläggningsgardiner i skans och salong och varför inte grejor i skåp och lådor som brukar fara omkring i sjögång. Båthandeln, Clas Ohlson. (HW)

SALONG

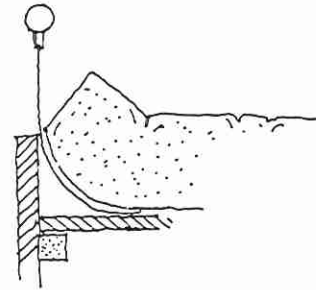
(Se även tips nr 331, 332, 334, 336, 339, 340, 343, 344.)

- 350 Vid omklädsel av dynorna kan du isolera dynan med dacronvadd och därefter dra på en "nätstrumpa" (tygaffärer för möbiltyger) som gör att överdraget lätt kan dras på. Dacronvadden gör dynan mjukare och "bulligare" och framför allt varmare och torrare att sitta och ligga på. (MB)
- 351 I många salongssoffor sitter man inte särskilt bekvämt, bland annat därför att sittdynan är helt horisontell. I samband med omklädnad kan dynornas framkant förses med en förtjockning, som gör att dynan upplevs som lätt lutande. Hela dynan kan också göras lätt kilformig, men det kräver nya dynor. (HW)
- 352 Är dynorna väl tunna, så att man "ligger igenom" dem kan det vara enklare och billigare att lägga en tunn tillsatsdyna, som eventuellt inte behöver vara klädd, under den normala dynan. (Stig Jacobsson)
- 353 Trappan vid nedgången måste vara halkfri och bör ha sidolister så att man inte halkar av trappstegen vid krängning.
- 354 Skåplås med snäppen är inte pålitliga vid stark krängning. Fjädrarna under kulorna kan i regel spännas för att få bättre låsning och det brukar hjälpa att smörja kulorna. Lås, där en spärr håller skåpdörrarna, är bättre.

- 355 En räfflad, luftig badrumsmatta i plast innanför ruffluckan tar hand om väta och smuts. Den är tålig, lätt att rengöra och skön att gå barfota på. (Ernst Blixt)
- 356 Ett utrymme för våta regnkläder bör om möjligt ordnas omedelbart innanför ruffluckan, så att fuktspridningen i båten blir så liten som möjligt. (Ernst Blixt)

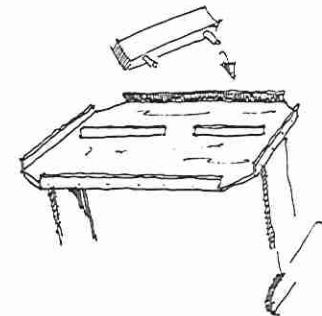

- 357 Häng våta kläder på linor mellan bågarna under sprayhood så fuktar de inte ner inredningen. (IC)
- 358 I vissa båtar kan man få ett bättre sovutrymme om ryggstöden görs bortflyttbara. (LON)
- 359 Vid nattsegling är slingerskott vid kojerna nödvändigt för att fria vakten skall kunna få skön och säkerhetsbefrämjande sömn. Slingerskotten kan också vara bra för att hålla de grejor på plats som enligt en outhärdlig naturlag alltid hamnar på kojerna. (HW)

- 360 Om slingerskotten för kojerna fästs en bit in i kojens och inte i sargen slipper du att ligga mot sargen. (JS)

- 361 Rätt placerade läsljus kan i hög grad bidra till trivseln mörka höstkvällar.

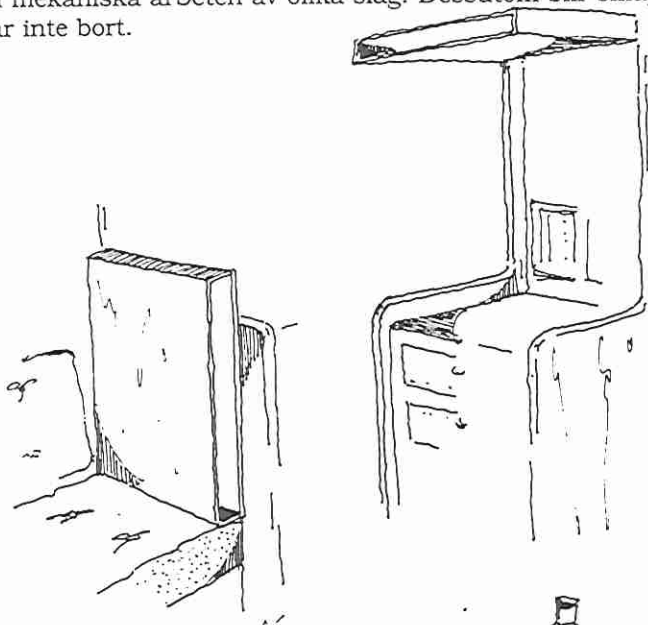

- 362 Om salongsbordet förses med slingerlistor även på bordsytan kan saker fördelas över hela bordet och samlas sig inte vid lälisten. De extra listerna bör vara borttagbara. (JS)

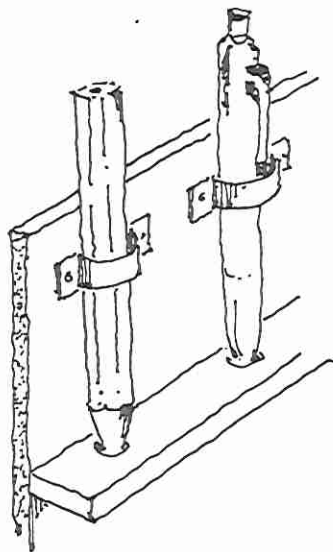

NAVIGERINGSPLATS

363 En cellgummiskiva på navigationsbordet eller annan arbetsyta skyddar mot repor vid mekaniska arbeten av olika slag. Dessutom blir småprylar kvar och rullar inte bort.

364 Sjökortstuv i hörn, tak etc.

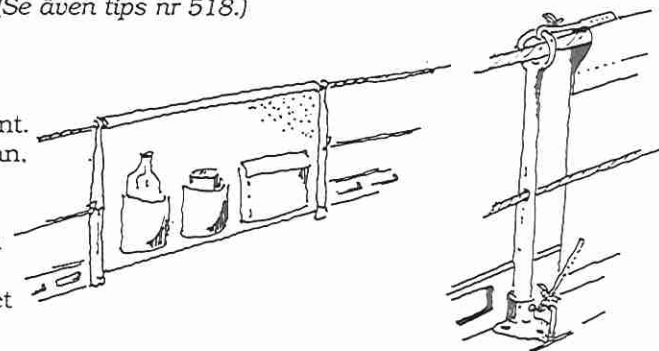
365 Ett enkelt pennställ kan man göra av två så kallade linlöpare. En av minsta storleken placeras 5 cm nedanför en av närmast större storlek. Spetsen skyddas och pennan sitter lätt till hands.

366 Bästa navigationsplatsen i busväder är ju under sprayhood. Där ligger sjökortet skyddat för regn och bläst. Fäller du ned sprayhood förbättras sikten men risken för sjökortet ökar. En gummilina späänd över ruffluckan håller kortet på plats. (GuBe)

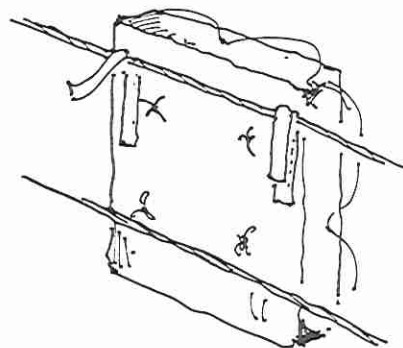
SITTBRUNN

(Se även tips nr 518.)

367 Vindskydd för sittbrunn förses lämpligen med en långsgående ficka i överkant. Mantåget träs genom fickan, som skall vara rymlig nog för beslaget i mantågsänden. Sätt öljetter i båda övre hörnen och några i underkant, så kan skyddet spännas upp slätt och snyggt. (IC)

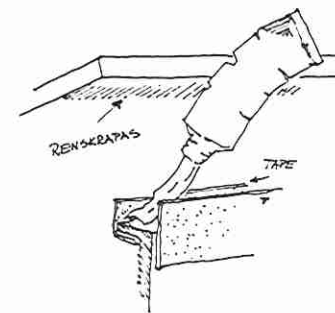

368 Enkla påsar av kapellduk i olika dimensioner är lätta att sy upp och är mycket användbara exempelvis på insidan av vindskydd för sittbrunn för ofta använda verktyg, för bergskilar i ankarluckan, för korta linor med mera. (Sven-Åke Widoff)

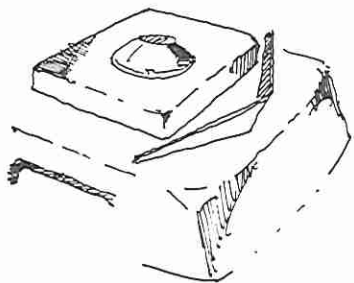
369 Ett utmärkt stöd för ryggen mot mantåget får du av en vanlig båt-kudde som förses med ett par kardborrband som låser kudden mot övre mantåget. Kudden stöder även mot undre mantåget och är mycket bekväm. Dessutom kan kudden användas på vanligt sätt. (HW)

370 Tätning av lucka. Sätt fast tejp runt om lucksargen. Stryk släppmedel, exempelvis tvål eller såpvatten, på ytan mellan tejprensorna. Fyll utrymmet med tätmedel, exempelvis Sikaflex. Renskrapa luckans ytor som skall ligga mot tätmedlet. Stäng luckan. Sätt dig på den, eller anbringa något annat lagom tryck mot luckan. Tätmedlet formar sig, stelnar, och du får en perfekt anpassad tätlist. (IC)

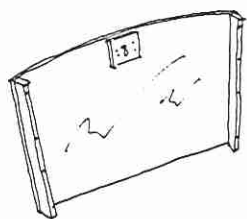
371 En otät lucka kan förses med ny packning av självhäftande cellgummilist. Finns i ett flertal bredder och tjocklekar hos exempelvis Kuntzes i Stockholm.

372 En läckande däckslucka är mycket irriterande. Det är inte alls säkert att läckan är just där dropparna kommer. Stäng luckan med en tunn pappersremsa mellan lucka och karm. Sitter remsan fast är packningen tät just där. Flytta remsan tills du kommer till en plats där den är lös. Där är läckan. Byt packning eller (tillfälligt) lägg något under packningen så att den tätar.

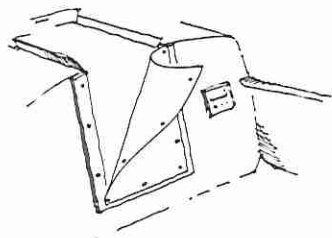

373 Däcksluckor håller lättare tätt om en avvisarlist sätts framför och eventuellt på sidorna av luckan, så att överbrytande vatten lyfts över luckan. (JS)

374 Man kan använda UV-folie med kadborrhband i stället för ruffluckor. Sätt tillbaka luckorna när båten lämnas.

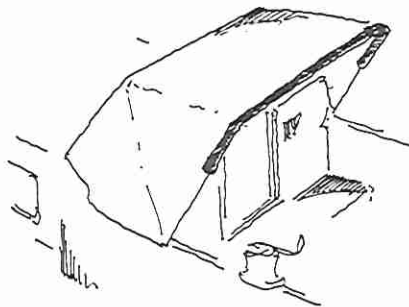
375 Den övre ruffluckan kan ersättas av en lucka i polykarbonat (Lexan, Makrolan) som ger ljus i salongen och utsikt. Om luckan kan låsas godkänns den av försäkringsbolagen.

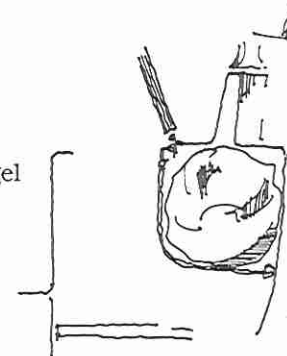
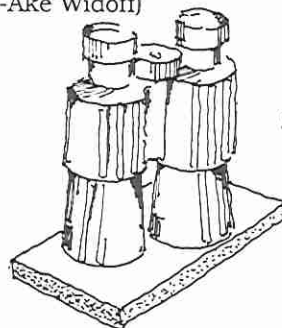
376 De lösa luckorna vid nedgången kan ersättas av en kapellduk med tryckknappar. Lätt att knäppa loss för att komma upp och ner. (HW)

377 Repiga plast- eller akrylglasrutor kan poleras upp med tandkräm som slipmedel. Använd gärna polermaskin med lågt varvtal för att inte bränna. (Sign. "Aron")

378 Akterkanten på en sprayhood blir snart smutsig, eftersom den är det naturliga handtaget när man skall upp och ner i sittbrunn. Om kanten skos med ett tyg, typ galon, med plastsidan utåt, går den lätt att göra ren. Avvikande färg, gärna mörk, kan vara tilltalande. Samma färg som solskyddsduk på rullsegel? Du kan även trä en uppslitsad plastslang över kanten.

379 Segelsäckar kan hängas upp i det som regel outnyttjade utrymmet i "hörnet" mellan däck och skrov under skarndäck. (Sven-Åke Widoff)

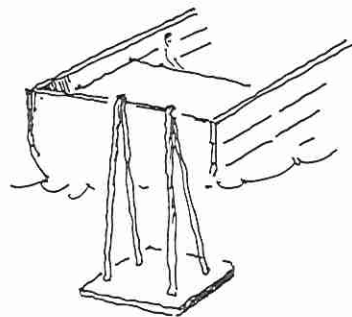
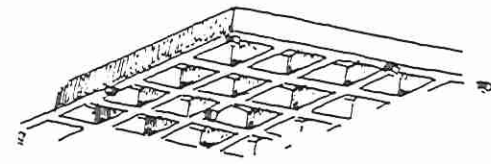
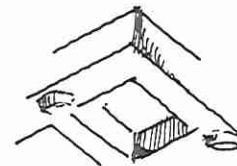

380 Kikarplatta i cellgummi. Om det är svårt att göra någon bra hållare för kikaren nära rorsman, limma fast en cellgummskiva något större än kikaren på bänken bredvid rorsman eller på annat lämpligt ställe. Cellgummit har stor friktion och kikaren står kvar i upp till 45° krängning.

381 Självlänsar är ofta underdimensionerade. Om det går, byt mot större vid någon kommande renovering.

382 Ett sittbrunnstält hör till det bästa man kan ge båten. Är sittbrunnen fernissad klarar sig fernissan många år, om kapellet är uppe när båten inte används. Besättningen har ett extra rum när det är regnigt och känslan av rymd ökar markant när ruffluckan inte behöver vara stängd. Är sen kapellet så gjort att det går snabbt att sätta upp och ta ner är satsningen 100%. (HW)

383 Förses sittbrunnstrallet med fyra eller sex pålimmade, små gummifötter, av 4-5 mm tjocka gummibitar, hålls trallet uppe från vätan på sittbrunnsturken och håller längre.

384 I avsaknad av stege på aktern kan ett steg som hängs på aktern (eller över båtsidan) vara bra. (IC)

Pentry

ALLMÄNT

- 385 Varma tallrikar går bra att ordna om det bara gäller två eller tre stycken. Sätt tallrikarna på varandra som lock på en kastrull med kokande innehåll. Understa tallriken blir snabbt varm. Låt översta tallriken komma underst. och skifta tills alla blivit varma. (HW)

- 386 Brödrostning går utmärkt i en stor stekpanna. (HW)

- 387 Teflonbelagda kastruller och stekpannor är en välsignelse ombord, och inte bara där. Ingen vidbränning av stuvningar, mjölmät, stekmat. Pannkakor utan fett! (HW)

- 388 En vågtandad kniv kan inte slipas på vanligt sätt. Den skall slipas enbart på den plana sidan mot ett bryne.

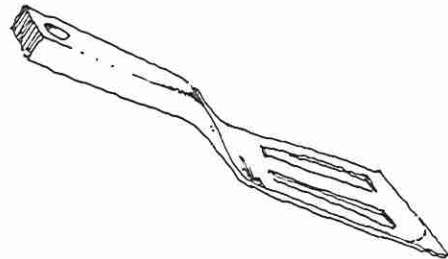
- 389 Det är lätt att avgöra om en kniv är skarp genom att titta på eggen mot ljuset. Blänker det om eggen, om än bara lite, är kniven slö.

- 390 Finska Fiskars har en liten, mycket effektiv knivslipare. Ingen el, ingen elektronik, bara handkraft i fem sekunder. De har också en saxslip enligt samma princip. Varuhus.

- 391 Om glas, som staplats i varandra fastnar, går det att lossa dem genom att hålla kallt vatten i det övre glaset och, om det behövs, ställa det nedre i varmt vatten.

- 392 Vintertid, exempelvis vid resor, kan man ha en kokbok som lektyr. Härur noterar man i en anteckningsbok recept som verkar goda och praktiska ombord. Möjligheterna att laga mat är ju begränsade, bara en eller två lågor till exempel. (GuBe)

- 393 Vid omrörning i en kastrull med sås, stuvning eller annat trögflytande, använd stekspade i plast hellre än visp, så får du upp mer från botten. Ta en stekspade med spetsiga hörn, runda av ena hörnet, så går den både i stekpannor och kastruller.

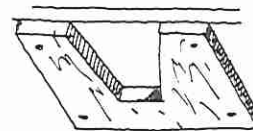
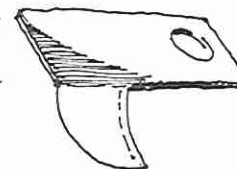

- 394 Är du ensam ombord och vill ha varm mat under segling men inte kan lämna brunn mer än tillfälligtvis, är det bäst att äta direkt ur kastrullen. Maten håller sig varm och blåser inte i sjön. (Erland Kruckenberg)

- 395 Tomma plastflaskor tar upp stor volym i soppåsen. Tryck ihop dem så här: Sätt på skruvlocket löst. Ställ dig på flaskan och dra till locket innan du kliver av. Undertrycket håller flaskan platt. (LON)

- 396 Soppåsen rymmer mer om tomma konservburkar fylls med annat skräp. (LON)

- 397 Den vanliga konservburköppnaren med vev rostar i regel sönder på några år, om den inte hålls insmord. Därför är det bra att ha en reserv, exempelvis i form av den lilla vinkelöppnaren, som är effektiv och tar minimalt med plats. (LON)

- 398 Hårt sittande lock på burkar kan öppnas med en specialtång eller med hjälp av en konisk "gripkäft", som fästs under en hylla. Ur vägen, tar ingen plats. (HW)

- 399 Öppna ett hårt sittande burklock genom att vända burken och doppa locket, bara locket, i hett vatten. Då utvidgar sig locket och släpper lättare. (HW)

- 400 Lock på mindre burkar och flaskor kan öppnas med en nötknäppare. (LON)

- 401 Vissa större glasburkar har mycket hårt sittande lock. Det vakuum som finns i burken gör locket svåröppnat. Ibland hjälper det att trycka hårt mitt på locket, då läcker luft in, och vakuumet bryts. (LON)

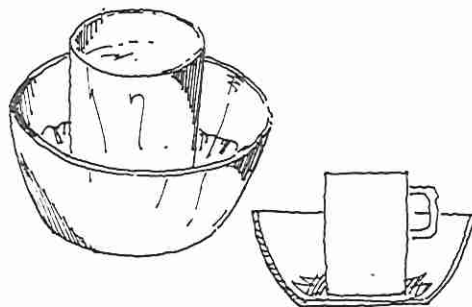
- 402 Glömt korkskruven? Dra i en rejäl träskruv halvvägs, knyt en tamp om skruven och dra. (BG)

- 403 När du fyllt en pumftermos med hett vatten eller het dryck finns det alltid lite kall luft överst. Den värms upp av vattnet och utvidgas, vilket får vissa termostyper att efter en stund själva börja servera. Tryck i så fall inte ner locket helt genast, utan låt först luften bli varm. Detta kan påskyndas om termosen skakas **försiktigt**. (BG)

SÄKERHET I PENTRY

(Se även tips nr 228, 230, 534.)

- 404 Förbered segling i hårt väder även i pentryt. Bred smörgåsar, håll hett vatten i en stor termos - blir kaffe, te, soppa, buljong med mera, så att du om möjligt slipper stå i pentryt under gång.
- 405 Matlagning vid stark krängning är alltid besvärlig. Enda horisontella avställningsytan är den balansupphängda spisen (om du har en) men är den upptagen finns inte mycket att välja på. En cellgummiskiva eller våt handduk hindrar saker att fara omkring. Käril med vätska ställs med fördel i diskhon. Om det går, förbered mesta möjliga i hamn. (HW)
- 406 Måste du breda smörgåsar eller bereda annan mat vid besvärlig sjögång kan durken vara ett alternativ. Rörelserna blir mindre längst ner i båten. Dessutom kan inget falla ner. Lägg en handduk på den smutsiga durken. (MB)
- 407 Vid sjögång tvärs båten rullar den betydligt mera utan segel än med. Tänk på detta vid matlagning. Om möjligt, vänta tills båten kommer i hamn. (Stig Jacobsson)
- 408 Vid matlagning i sjögång är det viktigt att kocken har bra fotfäste. antingen med en **fastsatt** halkskyddad matta eller med påklistrade halkskydd, om durken är fernissad.

- 409 I hård sjögång spills gärna innehållet i en mugg ut. Ställ muggen i en skål för säkerhets skull. Lägg gärna en Wettexduk eller lite hushållspapper i botten. (IC)
- 410 "Barnsäkert" gäller naturligtvis i pentryt precis som i ett vanligt kök. Inga utstickande kastrullhandtag, spisen låst, så att den inte kan tippa, gasolep avstängd vid gasolflaskan.
- 411 En brandsläckare skall sitta lätt åtkomlig för den som jobbar i pentryt. Montera utom räckhåll för lågor som kan slå upp.
- 412 Lägg cellgummimatta i kastrullskåp, porslinskåp, bestickslåda med mera för att undvika skrammel och kross.
- 413 Använd ordentligt höga kastruller ombord så är det mindre risk för brännskador eller spill i sjögång. I stället för teflonstekpanna använd stor teflonkastrull. (LAW)

- 414 Tryckkokare är säkrare än vanlig kastrull. En modern sådan håller inte ut innehållet om den välter. Spar dessutom bränsle genom kortare koktider. (LAW)
- 415 Kolla tätheten av pentrytpumpen för saltvatten. Den sitter oftast under vattenlinjen och vid läck kan båten förfyllas.

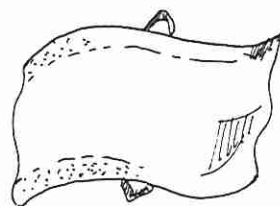
ARRANGEMANG

- 416 I många båtar sitter diskbänken så lågt att vatten kommer in genom diskavloppet vid krängning, och då gäller det att ha bottenventilen stängd! Ett säkrare sätt är att montera en länsump mellan diskbänk och bordgenomföring. Då tömmes dessutom diskhon mycket snabbare och en sådan pump, fast monterad, tar liten plats. (GuBe)
- 417 En skärbräda, särskilt en av trä som använts för fiskrensning, kan vara svår att få luktfri. För att hindra "smitta" till annat du skär, märk ena sidan av brädan med "F" och använd den bara till fisk.
- 418 Viss fisk måste fjällas innan den tillagas. Fjällen sprätter gärna omkring, men fjällas fisken i en balja med vatten eller i strandkanten undviks detta. (GuBe)

- 419 Tvätta potatisen genom att lägga den i en nätkasse, som bogseras efter båten. Effektiviteten beror förstås av fart och tid. Egna experiment rekommenderas.
- 420 Det går bra att ordna varmt sjövattnet i pentryt när motorn går, om utgående kylvattenrör förses med ett T-rör som har en slang med kran till pentryt.
- 421 Gardiner som hänger i pentry skall antingen vara brandhårdiga eller obefintliga.
- 422 Förvara tallrikar upp-och-ned i sitt ställ så behöver slingerlisterna inte vara så höga. Förvarar du allt porslin och glas upp-och-ner blir de inte feta och dammiga på användningsytan. (HW)

423 Är det ont om höjd för handdukarna eller de pendlar för mycket i sjögång, minska längden genom att sätta hängarna på långsidorna i stället. Har handdukarna alltid dubbla hängare blir smutsen mera jämt fördelad. (IC)

424 En skiva över diskhon döljer inte bara odiskad disk utan ger extra avställningsyta i ett litet pentry. Skivan kan också fungera som skärbräda.

425 "Okrossbara" (härdade) glas tål både barn och att fara i durken. Vad de inte tål är att falla på varandra. Då blir det småbitar, som en bilruta, men inte särskilt vassa. (HW)

MATFÖRVARING (Se även tips nr 487.)

426 Kylskåp som öppnas ofta tar mycket extra energi för att hålla kylan. Kylan "rinner ut" varje gång dörren öppnas. Kylbox är bättre, kylan blir kvar. (Tänk på affärernas öppna kyl- och frysboxar.)

427 Laga till favoriträtten hemma och frys i lagom portioner. Tjänar också som kylklampar, innan maten går åt. (Philippe L'Obry)

428 Lägg spröda kakor i en servett som sedan läggs i risburken. De håller sig torra och hela. Eller tvärtom, ris i kakburken. Ett par sockerbitar i kakburken hjälper också. (SEL)

429 Var rädd om fukten i mjuka kakor. Täck kakan så snart den kommit ur ugnen. Lossa den från formen så snart den stabiliserat sig och lägg omedelbart i tät burk. En bit äpple eller potatis i burken håller fukten kvar. (HW)

430 Några riskorn i saltströaren hindrar saltet att klumpa sig. Ströaren bör ha ett tätslutande lock.

431 Råa ägg kan förvaras på sval plats och behöver ej kylbox. Tänk på kross-, risken.

432 Överblivna äggulor håller sig bra utan att torka om de läggs i en burk med lock med lite vatten.

433 Fisk skall sköljas omedelbart efter rensning. Fiskens hinnor är ett bra skydd mot mikroangrepp och bättre när de är fuktiga. Kyl därför om möjligt fisken i is eller håll den fuktig. (K G Linderholm)

434 Skölj inte kött i onödan. Det nedsätter hållbarheten. Måste köttet sköljas, tillaga det omedelbart. (K G Linderholm)

435 Kött håller sig längre om man lägger det i olja (utan luftkontakt). Med lite kryddor får man senare en marinad! (Philippe L'Obry)

436 Vissa mikrober har sporer som klarar kokning och stekning. Äts maten direkt efter tillagning har detta ingen som helst betydelse. Kvarvarande mat som skall ätas senare bör kylas snabbt **och utan lock**, gärna under omrörning. Mikroberna tål ej syre. Förvara utan lock med ett finmaskigt nät ovanpå. Värm ordentligt vid senare förtäring. (K G Linderholm)

437 Frukt och grönt bör förvaras svalt och luftigt, exempelvis i nät (hängmatta) eller i trådkorg.

438 Färska grönsaker blir lätt mosade vid gång i grov sjö. Små tomater kan förvaras i äggkartonger. Salladen läggs i en tät plastpåse som blåses upp och förslutes. Salladen håller sig bäst så, även på land, och på sjön har den en stötskyddad förpackning. (GuBe)

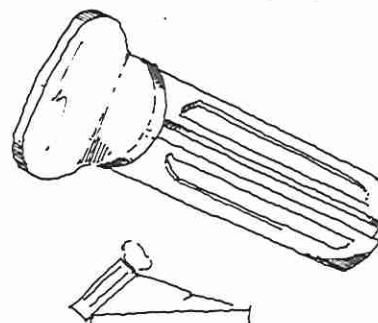
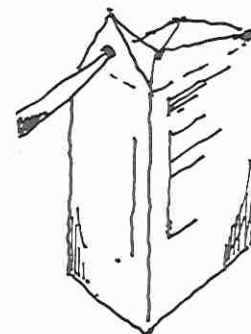
439 Rotfrukter och bröd förvaras bäst i papperspåsar. Då klarar de sig från mögel bättre än i plastpåsar. (BG)

440 Lägg tillklippta bitar av Turf (plastgräsmatta) med "gräset" nedåt i kölsvinet så rinner eventuellt kondensvatten mot pumpgropen utan att blöta ner matvaror och annat. (LAW)

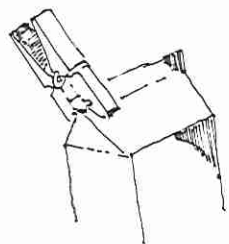
441 Gör en "botten" i kölsvinet av formplywood som får vila på kölbultarna. Då får du inget problem med det eventuella slagvattnet.

442 För att dränera ut kondensvatten ur kylboxen kan man använda en stor spruta utan kanyl (nål). Helst bör boxen ha ett avlopp.

443 Grädde i Tetra-brick (rektangulär förpackning) kan förslutas ett stort antal gånger om öppningen görs i form av ett litet hål med en pryl, just där den prickade linjen visar att man skall riva. Kläm ut så mycket grädde som behövs och tryck sedan ihop hålet. Förpackningsmaterialet är papper med ett mycket tunt lager plast på båda sidor. Efter en liten stund har papperet svällt och tätar hålet. (HW)

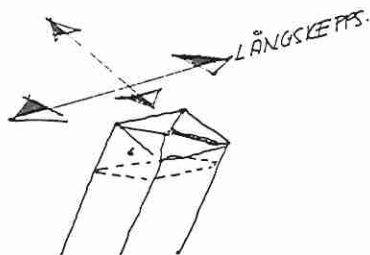
444 Öppnade mjölkförpackningar är svåra att förvara spillfritt. Det vanliga plastlocket över toppen håller inte tätt, inte heller de plastpipor som kan skruvas i. Från och med 1995 finns det en förslutningsklämna som håller absolut tätt att köpa hos SXX.

445 I brist på bättre kan en öppnad mjölkförpackning klämmas ihop med en klädnypa. (MB)

446 Klädnypor behövs för att hänga upp tvätt. De kan också användas för att tillsluta brödpåsar, ja, allt möjligt kan tillslutas med dem. Klädnypor av trä håller längre än de av plast. Miljövänliga dessutom. (MB)

447 Öppnade och åter förslutna rektangulära förpackningar typ Brik för mjölk, soppor etc. där du inte är helt säker på tätheten skall förvaras "långskepps". Risk för spill vid krängning är mindre än vid förvaring "tvärskepps". (HW)

448 Förvaring av glasflaskor ombord är ett känsligt kapitel. Kan du få tag i flaskskydd i plast som användes av Tax-Free-shopparna, är dessa utmärkta att använda ombord. Klarar rätt så tuffa tag. I brist på dessa kan flaskorna lindas med remsor av skumgummi. Ännu bättre är en fackindeldad läskedrycksback där flaskorna kan stå var för sig - om du har plats förstås. (MB)

449 Vid ensamsegling har man många gånger nytta av enportionsförpackningar. Sådana finns i begränsad omfattning i mataffärer, typ Varma Koppen och småbarnsmat(!). De är snabbt tillagade.

450 Det händer att ölburkar börjar läcka i kölsvinet. Detta är förargligt på många sätt. Dels går man miste om det goda ölet, dels blir det lätt mögel och svamp i kölsvinet - särskilt ömtåligt i träbåtar. Orsak till läckage är att burkarna kommit att ligga i slagvatten och mot en kölbult. Då har man en elektrolyt, som raskt gör ett litet, litet frätsår i burken. Lägg "gräsmatta" (typ Turf) i kölsvinet så undviks problemet. (GuBe)

451 Kaviar, ostar, såser etc. som förvaras på tub håller sig länge eftersom ingen luft kommer åt innehållet, oberoende av hur mycket du tar. Särskilt lämpligt ombord. (JS)

FÄRSKVATTEN

452 Vid påfyllning av färskvatten kolla om möjligt med någon "infödning" om kvaliteten är bra. I kommersiella marinor, som tar sitt vatten från någon kommunal källa, är vattnet mestadels bra.

453 Vid påfyllning av färskvatten från slang vid marina eller sjömack spola ur slangen ordentligt innan påfyllning. Slangens ände kan ha varit i sjön, eller slangen har legat i solen en lång tid så att vattnet i slangen blivit varmt eller i sämsta fall tagit smak av slangen. Smaka på vattnet innan du tankar. (HW)

454 Om du misstänker bakterier i vattnet, tillför Dakins Stamlösning 1 (apotek). Doseringen är fyra-fem ml per 100 l vatten. (En tesked är fem ml.) Högre dos om vattnet är grumligt. Pumpa fram vatten till samtliga tappställen genast efter behandling. (K G Linderholm)

455 Har vatten som tankats eller behandlats med Dakin klorsmak avhjälpes detta lätt genom tillsats av askorbinsyra (C-vitamin). En knivsudd askorbinsyra eller ett par krossade C-vitamintabletter per 100-200 l vatten. Helt ofarligt. (K G Linderholm)

456 Före uppläggnen kan du chockklorera för att desinficera dricksvattentanken. Tillför 10-dubbel dos av Dakin, skvalpa omkring kvarvarande vatten och pumpa ur vid alla tappställen. (K G Linderholm)

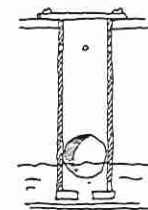
457 Gör rent vattentankar vår och höst med diskmedel och mjuk borste om det går att komma in i tanken. Annars håll i ättika eller citronsyra utblandad med vatten. Skölj rent, pumpa till alla ledningar. Låt stå minst ett dygn. Skölj med rent vatten, låt tanken stå tom under vintern. Fyll på våren gärna med klorerat vatten från kommunalt vattenverk.

458 Medför alltid reservvatten: i en dunk om du inte har alltför långt till vatten, i en extra tank om du skall på långtur med långt till vatten. (LAW)

459 Filter med aktivt kol på utloppssidan från färskvattentanken renar vattnet. Byt patron ibland.

460 Finns flera vattentankar som står i förbindelse med varandra är det bra med avstängningskranar mellan dem. Vid tankning skall alla kranar vara öppna, sedan stänger man mellan tankarna och tar vatten ur en tank i taget. Det är då lätt att veta när bara en tank är kvar. (GuBe)

461 En vattentankmätare utan den allestädes närvarande elektroniken kan göras av ett akrylglaslock med pålimmat plaströr som går ner till botten av tanken. I plaströret flyter en bordtennisboll som kan iakttas genom locket. (Lars Tullström)

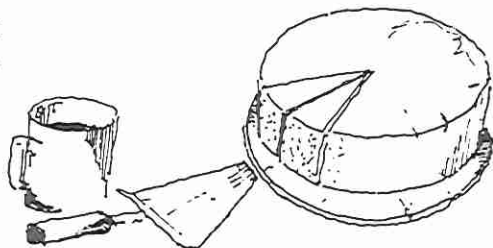

462 Många tankar vatten med 25-30 liters plastdunkar. Tömning underlättas om dunken hålls på rätt sätt, så att luften kommer in över vattnet. Detta fungerar givetvis även för andra vätskor. (GuBe)

MATTIPS

(Se även tips nr 496.)

463 När man skall ta första biten av en tårta eller en mjuk kaka är det ofta bökigt, och tårtan går sönder, eftersom tårtspaden är bredare än biten. Denna intrikata manöver är oftast förbehållen hedersgästen! Skär två bitar och ta ut båda samtidigt och fördela dem sedan. Detta brukar gå bra. (HW)

464 Vid långa pass i hårt väder eller nattetid då du kanske saknar möjlighet att laga riktig mat, är blockchoklad av den typ som användes vid matlagning utmärkt. Hård så att den varar länge, och närande. (GuBe)

465 Lämpligt godis, som gillas av besättningen - och speciellt barnen - bidrar till trivseln ombord. Håller dessutom besättningen vaken på nattseglingar. En säkerhetsgrej! (SEL)

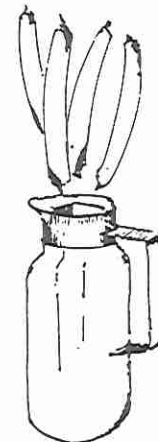
466 I recept för grytor, soppor etc står det ofta att kryddorna (pepparkorn, nejlikor, lagerblad med mera) skall knytas in i en påse för att kunna fiskas upp. Det är enklare att använda en tekula.

467 Överkok åstadkoms ofta av ett alltför tättslutande lock. En tändsticka under locket kan förhindra detta. Se till att den inte tar eld av lågan i köket.

468 Burk- och pulversoppor är både lätt och säkert att ha med ombord. Nya smaker går att trolla fram med roliga blandningar. Blanda exempelvis tomatsoppa med champignonsoppa eller sparrisoppa. Fiskbullar går också bra att blanda i. Prova att blanda jordärtskockssoppa med löksoppa. Sätt purjolök till ärtsoppan. Blanda kokad blomkålssoppa med pasta, strö lite rivost över. De här färdiga sopporna är mestadels fegt kryddade, så gå gärna på med spännande kryddor, och klipp över dill eller persilja i mån av tillgång. En skvätt sherry eller cognac förgyller. Ta också med den knaperstekta, torkade löken.

469 Pannkakor, alltid populär mat ombord, blir extra fluffiga om äggen delas och vitorna vispas upp separat och sedan rörs ner i smeten. Gillar du frasiga pannkakor byt ut en del av mjölken (av pulver?) mot öl (skotsk specialitet) eller mineralvatten. En annan variant: rulla ihop pannkakorna med sylt inuti, efter vars och ens smak, lägg dem i form och värm i ugn eller på spisen med värmefördelare under.

470 I avsaknad av ugn går det bra att värma mat i formar eller skålar om skålarna ställs i en stor stekpanna med lite vatten. Pannan fördelar värmen från lågan och förhindrar lokal vidbränning. (HW)

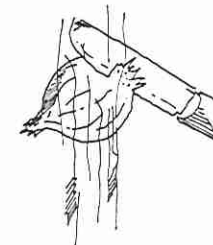

471 Koka korv i termos: fyll kokande vatten i en termos. Lägg ner några varmkorvar i vattnet när det är dags att äta. Efter 8-10 minuter är korvarna klara. Fiska upp dem. Spar vattnet som sedan blir en värmande buljong. (IC)

472 Koka ris i termos: Håll lagom med ris i en termos med vid hals. Håll på lättsaltat kokande vatten, dubbelt så mycket som riset (kolla kvantiteten mot uppgift på rispaketet). Efter en halv timme är riset klart, och det håller sig länge. Lägg gärna till egen smaksättning: lite grönsaksbuljongpulver kanske. Koka pasta på samma vis. Den kan inte bränna vid, håller sig varm länge och kräver ingen passning. Kan dock aldrig vara "al dente" (med tuggmotstånd).

473 Smaskig kaka i regnväder. 2-3 äpplen skivas och läggs i botten på eldfast form. (Går också med päron, blåbär eller hallon.) Täck med sockerkaksmix som innehåller äggpulver. Tillsätt inte vatten. Täck väl med margarin, skivat med osthyvel. Sätt in i ugn ca 200 grader tills ytan blir krispig. (IC)

474 I pentryt, ett litet utrymme, gråter man gärna när man skär lök. Spola löken i kallt vatten innan den skärs. Upprepa vid behov under skärningen. Det kalla vattnet absorberar de gråtande ångorna, varmt vatten absorberar sämre. (HW)

475 I varje båt bör finnas ett basförråd av matvaror med mera som alltid skall finnas ombord. Löpande kompletteringar noteras förstas på inköpslistan men som hjälp vid grundprovianteringen inför en ny säsong bör man ha en inköpslista så att det bara är att pricka av. Används även vid inventering, exempelvis inför semesterseglingen.

476 Skär inte upp vitkål. Skala den blad för blad så håller den längre. (JS)

477 Torrmjölk smakar bättre än H-mjölk och är lättare att bära och förvara. Den färdiga blandningen blir smakfullare om den får stå och "dra" en stund innan mjölken dricks. I matlagning och bakning kan pulvret användas direkt. Det blandar sig då med övriga vätskor i maten respektive degen. Läs på förpackningen.

478 Använd sjövattnen till potatiskok och soppa. Soppan blir lagom salt (Östersjön).

479 Vegetariska köttbullar kan vara bra både för vegetarianen och köttätaren som vill ha omväxling. Utgå från ett vanligt recept på köttbullar. Byt ut köttfärsen mot motsvarande mängd havregryn (ej snabbhavregryn). Lägg till ett ägg och extra lök. Tillsätt grillkrydda och lite ketchup. Stek i het panna i margarin. Ett par droppar sirap ger fin färg. Laga gärna till i förväg och provsmaka dig fram. (SEL)

480 Vegetariska mattips för långsegling: 1:a dagen sallad som huvudrätt. 2:a dagen resten av salladen som grund till gryta med exempelvis röda linser, buljongpulver och kryddor. 3:e dagen blir resten av grytan med tillsats av vatten och buljong en god soppa. (JS)

481 Skall du få strömming går det lättare om strömmingen först läggs i ljummet vatten några minuter.

482 När du kokar ris, pasta eller potatis blanda i en påse "varma koppen" eller buljong. Ny smak. (SEL)

483 Prova ägg. Känn med tungan på äggets båda ändar. Känns en temperaturskillnad är ägget friskt, om ingen skillnad är det suspekt.

484 Hackade gröna oliver i matriset ger extra piff. (SEL)

485 Vid tillredning av sås till fisk, blanda i ett par matskedar torr räksoppa. Smakar förvillande likt räkfond.

486 Blanda grönmögelost - från tub som borde finnas ombord - i pastan. Dosera efter smak tills det blir härligt. (SEL)

KYLA

(Se även tips nr 426, 427.)

487 Kokta ägg håller sig inte många dagar ens i båtens kylskåp. Okokta kan förvaras i veckor även utan kylskåp. Koka därför inte fler smörgåsägg än vad som går åt inom ett par dagar. (GuBe)

488 Det är viktigt att kylskåpsdörren tätar ordentligt, annars förloras kyla i onödan. Stäng dörren med ett tunt papper mellan dörr och skåp. Papperet skall vara svårt att dra ut. Går det lätt, byt list eller se efter om dörren är skev.

489 Fuktiga gammaldags lerkärl håller smör etc kallt. (LON)

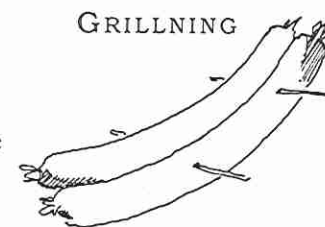
490 Vid kylmaskin är det viktigt att yttre värmeväxlaren är placerad så kallt som möjligt med bra ventilation. (LON)

491 Ta en tvåliters plastflaska med vatten som fryses och tas med till båten istället för kylklampor som har mycket mindre volym. Fyll bara till 90% annars kan flaskan frysa sönder. Den frysta flaskan klarar att hålla kylan i en normal kylbox i ett och ett halvt till två dygn. Vattnet kan sedan användas. Djupfrysta mjölkförpackningar går också bra. Fettsnål mjölk! (HW)

492 Stadiga plastflaskor med skruvkork kan du tigga på sjukhus. De har innehållit saltlösning och tål "stryk". Kan vara användbara som kylklampor i kylan. (SL)

493 Sommarvarm mat som läggs i kylboxen tar avsevärd kyleffekt respektive höjer temperaturen på övriga varor om ingen kylmaskin finns. Transportera om möjligt kall mat i kylväska. (K G Linderholm)

494 Att hålla rätt temperatur i kylskåpet är viktigt, men det kan vara knepigt att veta hur kallt det är. Visst kan du ha en termometer i kylan, men då måste du öppna för att läsa av. Montera istället utomhusgivaren till en digital termometer nere i kylboxen. Då ser du temperaturen utan att behöva öppna. (GuBe)

495 Sätt ihop korvarna två och två med tandpetare så är de lättare att vända vid grillning.

496 Baka bröd på grillen: Medan du väntar på att kolbriketterna skall bli perfekta, det vill säga helt vita, för köttgrillning, vilket tar mer än en halvtimme, kan du baka bröd på grillen. Blanda mjöl, salt, bakpulver och vatten till en deg som knappt klibbar, forma platta kakor, mjöla dem och baka på grillen så snart lågorna slocknat. Några minuter på var sida så blir de härligt brända, smöret smälter när du tjuvsmakar de första, men det droppar bara på berget. Osten ovanpå skall inte vara för mjäkig, helst dessertost. (BG)

497 Lägg ugnsfolie (kraftig aluminiumfolie) i botten på grillådan under kolen. Då är det lättare att hålla grillen ren och lättare att ta hand om askan. Blöt askan grundligt (BG)

498 Om grillen får svalna i land över natten, ta ombord väska och tillbehör så minskar risken att grillen är borta på morgonen. Grillgallret läggs helst i blöt så fort grillningen är klar. Det är praktiskt att ha en separat diskborste till grillen. (BG)

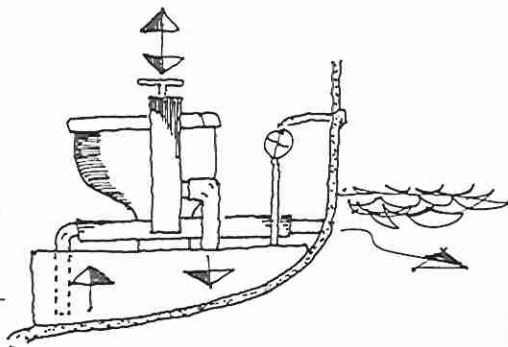
499 Har du bråttom, använd grillkol. Annars ger briketter jämnare och längre glöd. (BG)

500 Låt tändvätskan dra in i kolet/briketterna några minuter innan du tänder, så fungerar den bättre. Gäller även miljö-tändvätska. (BG)

Toalett

(Se även tips nr 815, 816.)

501 Trycklufttömning av toalettens hålltank. Separat länsump överflödig. Förse luftavloppet från tanken med en kulventil. Normalt är toalettens utloppsventil (vid bordläggningen) stängd och luftavloppet öppet. Vid tanktömning öppnas utloppsventilen och luftavloppet stängs. Luft trycks in i tanken med toalettens pump - den pumpar luft när toalettskålen tömts - och innehållet trycks ut. Enda erforderliga modifikationerna av det normala systemet är att montera en ventil i luftavloppet. Användbart även vid självfall om tanken töms dåligt. (LON)

502 Börjar pumptoaletten läcka, förtvivla icke. Det finns färdiga packnings-satser att köpa till de vanligaste toaletterna i båthandeln. Serva pumpen regelbundet innan den börjar krångla.

503 Toalettpapper får inte vara våtstarkt, då fastnar det gärna och sönderdelas inte i en pumptoalett. Munksjö "Decor" exempelvis fungerar bra. (HW)

504 Om pumpstången på toaletten går tungt, droppa på lite olja så går den lättare i packningen. (HW)

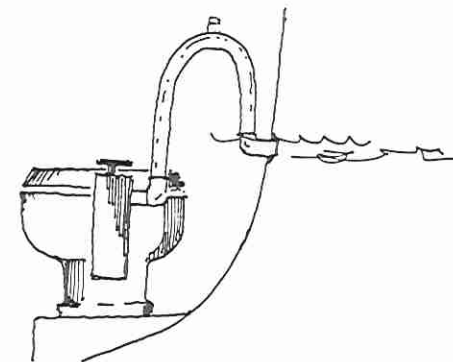
505 Går det tungt att pumpa toaletten kan det också bero på att kolven går trögt. Håll lite matolja i toaletten eller ännu hellre så kallad skärolja (finns hos maskintillbehörshandlare) och pumpa runt så går hela mekanismen lättare. (Charlie Rydell)

506 Kalkavlagringar i toaletten och annorstädes löses upp med ättiksprit. Speciellt bra för "kröken" under vattenytan i toaletten.

507 Toalettutrymmet i de flesta båtar är mindre bra ljudisolerat. Montera en vanlig motorrumsläkt som sättes på "vid behov". Den tjänar två syften. Dels ventilerar den effektivare än dragventilen, dels väsnas den så att andra ljud i någon mån dränks, till trevnad för övriga ombordvarande! (GuBe)

508 Överkanten av toalettskålen bör ligga över vattenlinjen. Annars kan båten förfyllas om någon av toalettens ventiler läcker på grund av att något föremål fastnat i den. Ha som regel att alltid stänga toalettens avlopps- och intagningsventiler. Vid krängning hjälper det inte att skålen ligger högt.

509 Om toalettskålens överkant inte går att placera över vattenlinjen går det bra att klara fyllnadsrisken genom att dra rörledningarna (både in- och avlopp) i en slinga upp under däck och överst montera en vakuumventil, som förhindrar hävertverkan. Fungerar även om stolen kommer långt under vattenytan vid krängning. (GuBe)

510 En högt placerad toalettskål innebär inte bara säkerhet mot översvämning utan ger också möjlighet att placera en hålltank under skålen. Obs! inte septictank! Den är inte det minsta septisk.

Förvaring

ALLMÄNT

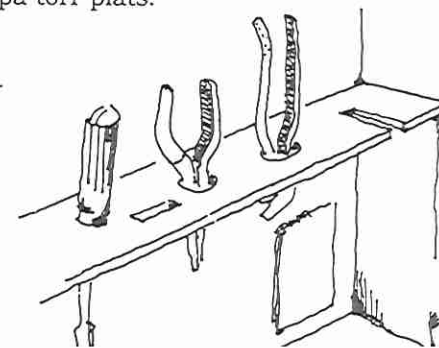
(Se även tips nr 245, 530.)

511 Spara glasburkar med skruvlock. Skruva fast locken under en hylla och förvara skruv och annat smått i burkarna. De hänger ur vägen under hyllan och är lätta att skruva loss. Locken sitter kvar.

512 Det finns utmärkta sortiments- och förvaringslådor i plast som är bra till förvaring av småsaker. De rostar inte och gör det lätt att hitta vad man söker.

513 Glasögonen blir ju lätt immiga och saltstänkta. En näsduk är svår att förvara i sjöstället så att den är både torr och lättåtkomlig. Man kan sätta ett fack under rufftaket alldeles innanför ruffluckan och där förvara några torcklappar. Lätt åtkomliga och på torr plats.

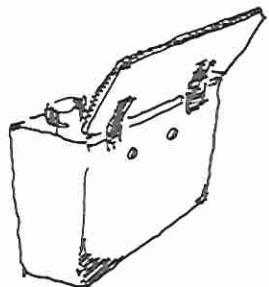
514 En kraftig list i teak eller mahogny med urtag för de vanligaste handverktygen fästs på lämpligt ställe på garnering, skott etc. Verktygen är ögonblickligt åtkomliga och hänger luftigt och rostar normalt inte. Spraya på CRC-5-56 eller liknande vid mycken fukt.

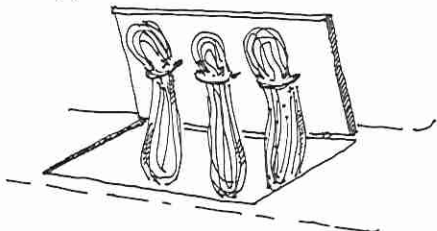
515 Det samlas i regel alldeles för mycket grejor i båten under säsongen. Det märks inte minst vid avrustningen på hösten. Anteckna vad du plockar ur, bocka för vad du inte använt under säsongen och överväg att inte ta det med nästa gång. Detta gäller förstås inte reservdelar och nödutrustning.

516 Kommer man inte till någon sopstation på ett tag är det bra att ha några stora svarta sopsäckar ombord. De rymmer flera soppåsar och kan förvaras i något okänsligt utrymme eller i kanske i jollen. Knyt ihop säckarna väl! (Stig Jacobsson)

517 Ett fack för kikare kan utgöras av en papperskorg i plast som skruvas fast på lämpligt ställe nära rorsman eller på ruffskottets ut- eller insida. Borra avloppshål i botten. Bensinmackar. ➔

518 Förvara linor och annat under shockcord på undersidan av sittbrunnsluckan. (IC) ➔

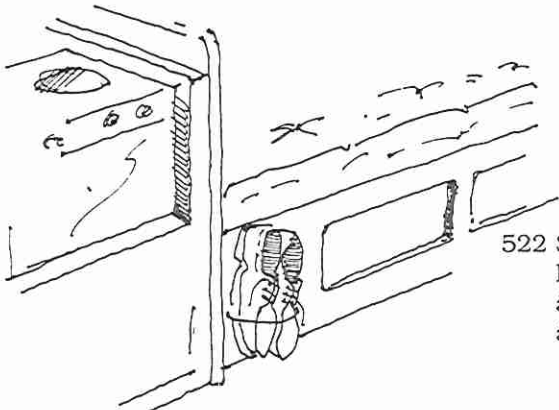

519 Notera exempelvis på undersidan av bänkluckan, där linor förvaras vilken färg som står för vilken längd. (MB)

INOMBORDS (Se även tips nr 595.)

520 På småbåtar, där stuvutrymmet är begränsat, kan utrymmet under sittbrunn utnyttjas. Använd plastbackar/korgar, sätt en tamp i den innersta så kan alla dras ut samtidigt. Stuva lätta saker längst in, så påverkas seglingsegenskaperna mindre. (JS)

521 Band med krok och öljet kan användas för förvaring på många ställen ombord. (Sven-Åke Widoff)

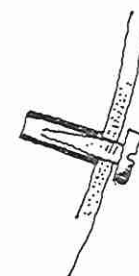

522 Skor kan med fördel förvaras i en hållare på en kojfront (om de inte är en snubbelrisk). De är lätt-åtkomliga och torkar bra. (IC)

523 Nätkassar över-kojer eller i tak kan vara utmärkta för förvaring av diverse prylar.

524 En tvärhylla längst föröver i skansen mellan de vanliga långsgående hyllorna ger ytterligare hyllplats, vilket ofta behövs. (HW)

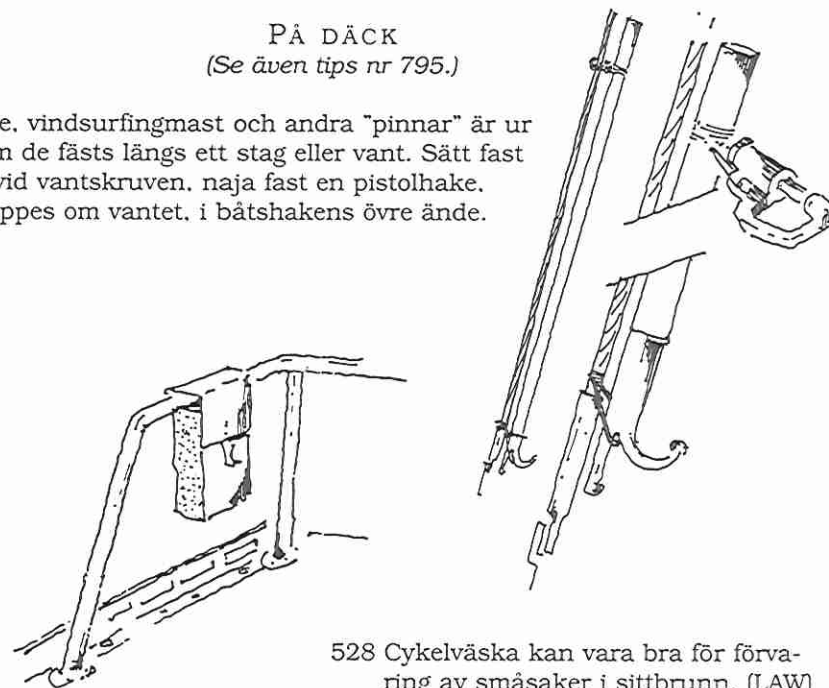
525 I många stuvutrymmen, framför allt i plastbåtar, sticker skruvar in. Ibland spetsiga självgående skruv, ibland skruvar med mutter, med alltför lång skruv. Kapa bitar av en enkel plastslang från bensinmacken, ett nummer klenare än skruven och någon millimeter längre än denna och tryck på skruven så förhindras rispor på händer och saker. Slangen skyddar även gängorna från färg vid målning. (BG)

526 Ofta har man lika oljeställ för hela besättningen (familjen). Vid plötsligt regn skall man raskt finna sin egen jacka, sina egna byxor. Man kan köpa några billiga badväskor i plast och i olika färger. Varje besättningsmedlem har sin väska med stövlar och oljeställ. Dessutom blir det ordning i bänkfacket och prylarna far inte illa. Se bara till att de är torra innan blixtlåset i väskan dras igen! (GuBe)

PÅ DÄCK (Se även tips nr 795.)

527 Båtshake, vindsurfingmast och andra "pinnar" är ur vägen om de fästs längs ett stag eller vant. Sätt fast en ögla vid vantskruven, naja fast en pistolhake, som snäppes om vantet, i båtshakens övre ände.

528 Cykelväska kan vara bra för förvaring av småsaker i sittbrunn. (LAW)

529 Förluckan är också en reservutgång vid brand i pentry eller motor! Belamra den inte. Framför allt, lägg inte jollen över förluckan.

Brand

ALLMÄNT

(Se även tips nr 201, 228, 421, 529, 544.)

- 530 Är brandsläckaren rätt placerad och inte bara där den "fick plats"? Den måste sitta centralt så att den är lättillgänglig från både ruff och sittbrunn. Nära pentry, motor och värmare där brand främst kan tänkas. Vid två brandsläckare, en åtkomlig inifrån, en utifrån! Låt hela besättningen träna handgreppen fram till utlösning.
- 531 Vid motorbrand som inte är explosionsartad, kan branden förvärras om motorluckorna öppnas så att mera syre tillförs. På franska båtar ser man ett litet hål, stängbart med en lucka, på skottet mot motorn. Meningen är att kunna spruta in släckmedel i motorrummet utan att öppna någon lucka. Efterföljansvärt.
- 532 Om så är möjligt vid en motorbrand, stäng av bränsle och huvudströmbrytare. Går radiosändare på batteriet, slå på strömmen tillfälligt för att kunna sända.

BRANDSLÄCKNING

(Se även tips nr 230, 411.)

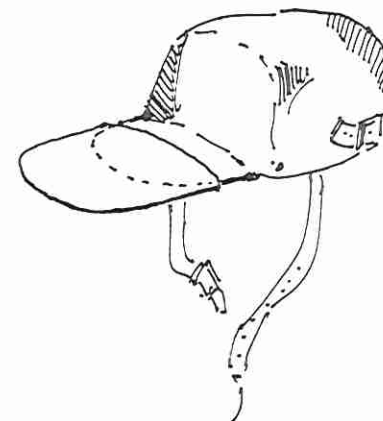
- 533 Tvingas du använda brandsläckaren, töm **hela** släckaren på en gång. Det tar ca 8 sekunder. Avbryter du, kan branden flamma upp igen. Släckaren måste under alla förhållanden fyllas på nytt. Det kan bli billigare att köpa en ny. Hör efter! (HW)
- 534 Varje båt skall naturligtvis ha en eller flera brandsläckare. En brandfilt är också bra att ha till hands, men de flesta bränder uppstår i samband med matlagning. Stekoljan rinner över i en krängning och fattar eld. I det läget är bästa brandsläckaren - locket! På med locket så slocknar branden i stekpannan direkt. Ta absolut inte vatten som annars är ett förträffligt släckmedel även ombord och alltid nära till hands. Vid större bränslebrand eller kortslutning kan inte vatten tas till, men brand i dynor eller inrede släcks med fördel med vatten. Använder du pulversläckaren kan rengöringen lätt bli ett större problem än en liten brandhärd. (GuBe)
- 535 Kväv branden! Upptäcker du branden i början, slit åt dig vad som helst att täcka elden med så att syretillgången hämmas. En dyna, en matta, en filt, även en tidning kan räcka, men handla snabbt. Det kan ta för lång tid att hämta vatten eller ta loss en brandssläckare. (MB)
- 536 En **mindre** fotogenbrand vid spis eller värmare kan släckas med vatten. För en brand krävs: brännbart material, värme och syre. Elimineras en av dessa förutsättningar slocknar elden. I detta fall kyls vattnet av fotogenen så att värmefaktorn elimineras. Vid en större brand sprider vattnet ut den brinnande fotogenen, och släckmedel som utestänger syret måste tillgripas. (HW)

Säkerhet

ALLMÄNT

(Se även tips nr 150, 464, 465, 778, 779, 780, 787, 789, 865, 920, 921.)

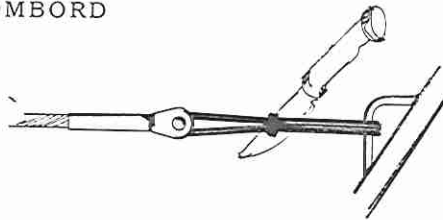
- 537 Tycker du att säkerhet verkar dyrt - prova med en olycka. Tänk på det när du köper säkerhetsutrustning. (HW)
- 538 Brist på sömn kan leda till de mest otroliga felbedömningar. Kan vara mycket farligt i besvärliga situationer. Tillräckligt med sömn har en mycket hög prioritet ombord. (HW)
- 539 Brist på näring sänker blodsockerhalten. Omdömesförmågan - och humöret - kan nedsättas avsevärt. Tom mage är också mera benägen för sjösjuka. Ät och drick regelbundet, även om förhållandena är besvärliga. Hårt bröd, torkad frukt, russin, choklad som reserv vid långa pass är gott att knapra på.
- 540 Räknar du med att ha en mobiltelefon som "säkerhetslina" glöm inte att anteckna de telefonnummer du kan komma att behöva. S.O.S. är naturligtvis 90 000, men du kan behöva annat, exempelvis nummerbyrå (07975). Tänk på att räckvidden inte går alltför långt utanför kusten.
- 541 Minst två besättningsmedlemmar måste hjälpligt kunna manövrera båt och motor. Kunna starta motor och slå fram och back och stopp. Kan bara en, och denne går överbord, kan en allvarlig olycka inträffa. (HW)
- 542 Glasögonbärare har alltid ett problem med stänk på glasögonen i regn eller sjöstänk. En lång skärm på båtmössan hjälper ibland, men inte i hård vind. Svårigheten att läsa sjökort utgör en rejäl säkerhetsrisk. Torkklappar, förvarade på torr plats, så nära rorsman som möjligt är någorlunda användbara, men lämnar en hinna av saltvatten. Vindruta med vindrutetorkare och sötvattenspolning är enda bra möjligheten. Icke glasögonbärande lots går också bra. (HW)
- 543 Säkerheten främjas av en positiv attityd ombord. (JS)

- 544 Om det är nödvändigt att hoppa i sjön vid brand och det flyter brinnande olja på vattnet, dyk i med huvudet först. Hoppa aldrig med fötterna först. Då går det inte att undvika att rent reflexmässigt dra ett andetag just när man når vattnet, med allvarliga lungskador som följd. Dyker du i med huvudet först kommer du upp längre ifrån den brinnande vätskan. (GuBe)

BLI KVAR OMBORD

545 Om mantåget är fäst i ena änden med en najning i stället för vant-skruv för att det skall gå snabbt att skära loss, om exempelvis en person som fallit i vattnet skall tas ombord, är det mycket viktigt att ögat i mantåget respektive fästet i pulpiten är utan grader, som kan skära in i najlinan. Den kläna linan blir spröd av ultraviolet strålning. Kontrollera varje år!(BG)

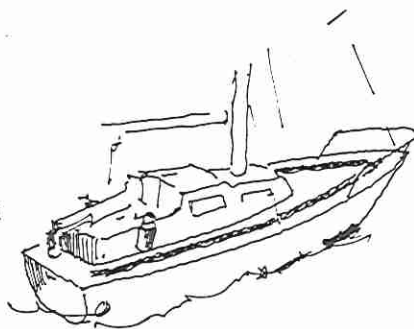

546 Använd öskar eller annat kärl som potta i stället för att balansera på relingskanten när behovet skall tillgodoses (!). (Flera drunkningsolyckor kan direkt hänföras till brist på potta.) (JS)

547 Öva man-över-bord-manövern. Hur mycket man än tror sig kunna detta i teorin är det inte säkert att det fungerar i praktiken. Öva vid lugnt väder och gott om sjörum tills alla grepp "sitter". Till exempel: Har du någonsin hoppat i vattnet med flytvästen på? (MB)

548 En kritisk situation är sällan fullt så kritisk som det i förstone verkar. Det finns ofta tid att planera vad som bör göras i stället för att oförberedd störta upp på däck utan livlina och flytväst och gå överbord. Riskera inte liv och lem för att rädda en mekanisk grej, som trots allt går att ersätta. (HW)

549 Stanna kvar ombord! Använd alltid livsele, gärna kombinerad med flytväst, åtminstone utomskärs, och inomskärs i hårt väder. Koppla livselen till en av två löpliner från brunn till fördäck, en på vardera sidan om masten, innan du lämnar sittbrunn. Löplinorna bör helst vara i form av band - å la Ankarolina- som inte rullar under foten. Bandet bör ha något slack för att förhindra toppåkänning. Finns i båthandeln.

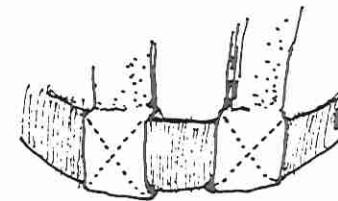
550 Ordna så att så mycket som möjligt går att sköta från brunn. Det ökar i hög grad säkerheten och gör att ett rev blir intaget i tid. (HW)

LIVVÄSTAR/LIVSELAR

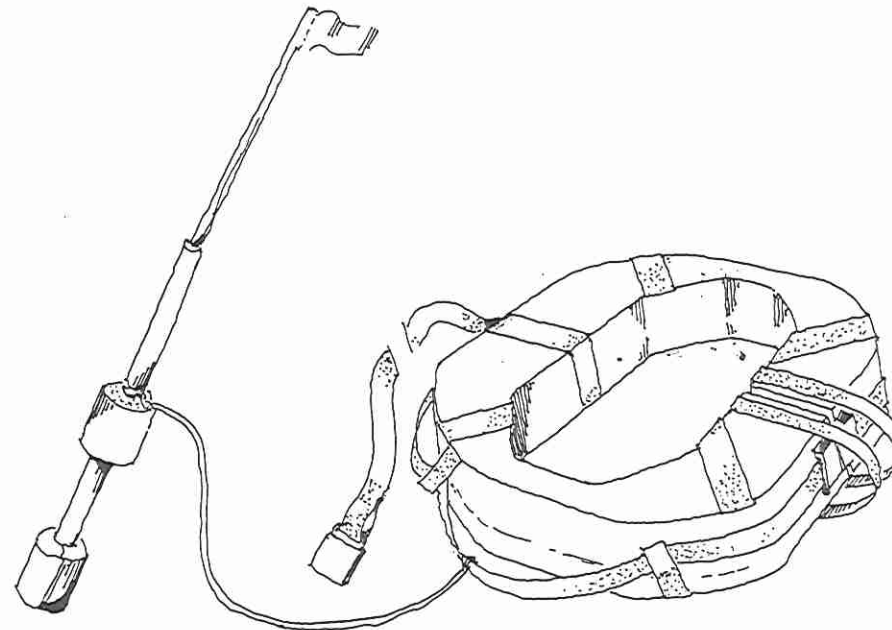
551 Seglar du med blöjbarn ombord tänk på att plastblöjan också har flytkraft, ibland större än flytvästens. Hamnar babyn i vattnet med flytväst och blöja kan det hända att det är rumpan med blöjan som vänds uppåt och inte huvudet... (MB)

552 Upplåsbare livvästar och livselar kan vara knepiga att ta på sig den vanliga vägen, det vill säga som en kavaj. Det kan gå bättre att ta på dem över huvudet. (IC)

553 Axelbanden på vissa livselar glider på midjebältet så att de är svåra att ta på. Sy fast banden i rätt läge så går det lättare. (HW)

LIVBOJAR

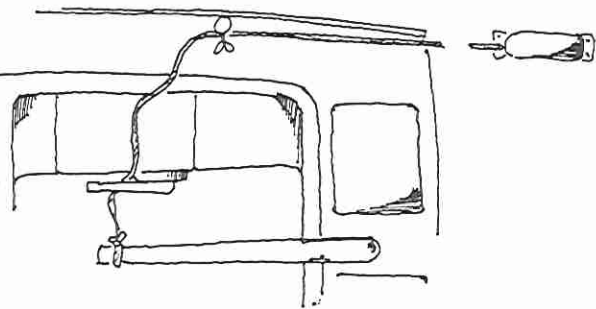
554 En markörboj kan du göra själv till en betydligt lägre kostnad än en "köpeboj". Köp i en sportfiskeaffär ett 4-delat teleskopiskt metspö och ett stort flöte för nät eller dylikt. I järnhandeln en blyplåt och ett litet blysänke. Borra ur flötet så att spöets grövsta del knappt går igenom. Låt en bit spö sticka igenom och lås det med tejp på ovan- och nedsidan. Rulla blyplattan om spöets nedersta del och lås med slangklämma. Ta bort spöets översta del och fäst en markörflagg på kvarvarande översta del. I normalläge är spöet hopskjutet men "vispas" ut till full längd vid behov. Bojen fästs vid en livboj med ett par meter lina. I bojen fästs också ett två-tre meter långt band med blysänke i neränden som utgör drivankare. Ljus kan fästas i toppen av spöet. (Gunnar Hägg)

555 På småbåtar saknas ofta livboj. En provisorisk sådan kan lätt ordnas genom att exempelvis knyta ihop minst tre fendrar eller kuddar stoppade med flytmaterial. (JS)

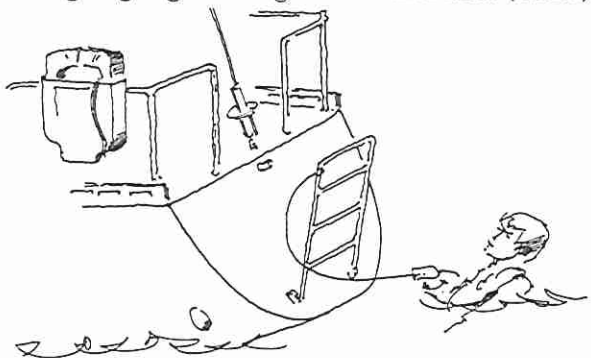
- 556 Enligt praktiska prov, utförda av Svenska Kryssarklubben, är runda livbojar bättre och säkrare än de vanliga hästkobojarna. Den runda bojen är lättare att komma i och håller bättre en medvetlös person kvar i bojen. (En medvetlös person kommer givetvis inte in i någon boj, men kylan i vattnet kan snabbt ge medvetlöshet när man är inne i bojen.) En nyutvecklad svensk boj - Swede-Buoy är halvstyv med anatomiskt riktig utformning och har vid prov visat sig överlägsen konventionella bojar. (SXX, Båthandeln)

MAN ÖVER BORD

- 557 Ett stort problem för ensamsegelaren är hur båten skall stoppas om han går överbord. Släpas en fender på en lång (50 - 100 m) lina går det sannolikt att få tag i linan och glida ut till fendern. Men sedan? Det stora plötsliga motståndet i linan måste lösa ut självstyrningen, stanna motorn eller slå den på neutral och på något vis få stopp på båten. Det går inte att "klättra" på linan om båten gör mer än 3-4 knop. Varje båtägare måste tänka ut en egen lösning. Men tänk! Skissen visar en lösning. (Sign. "Aron")

- 558 Alla båtar kan inte ha steg på akterspeglen, exempelvis båtar med lång häck och liten spegel typ en äldre R-båt eller kosterbåtar. En steg på låringen som uppfälld ligger på relingen, mot mantaget och nedfälld hänger i krokar över relingen är ett bra alternativ. Problemet är att stegen måste fixeras och ändå vara fällbar. Ett enkelt beslag löser problemet! Häng stegen över relingen på krokar (byglar). Fäst ett rostfritt ca 20 mm brett och en halv meter långt järn i relingen för om stegen. Järnet vrides 90° och bultas till stegen just ovanför bygeln. I nedfällt läge fjädrar järnet ut. I uppfällt läge pressar järnet in stegen ovan relingen där den kan fixeras med en lina som har ett nyckstek. Tampen hänger ned utombords så att man kan nå den från vattnet och vid en dragning frigöres stegen och faller ned. (GuBe)

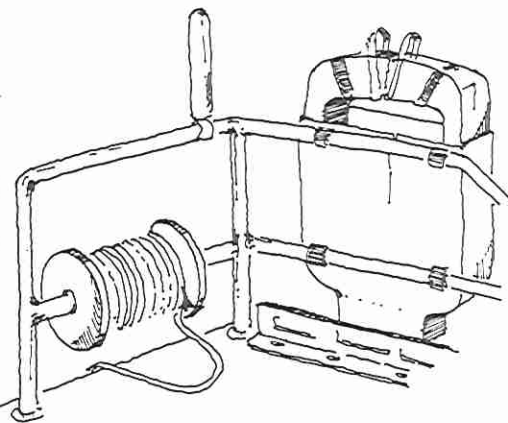
- 559 Badstegen eller annan steg måste kunna fällas ner från vattnet, om någon ramlar i. Det går i allmänhet bra att ordna med en lina som alltid hänger nära vattenytan. (GuBe)

- 560 Saknas räddningsstegen vid bärgning av man över bord kan möjligen ett ankare som hängs ut över relingen på lämpligt ställe och strax under vattenytan tjäna som steg. Blyplätt eller stockankare kan tänkas. (BG)

NÖDUTRUSTNING (Se även tips nr 558, 559, 621.)

- 561 En rejäl, skarpslipad kniv monterad så att rorsman omedelbart kan få tag i den är en säkerhetsdetalj. Tejpa fast knivens slida mot exempelvis akterpulpit, rorkultens översida långt akterut eller rattpedestalen. (Charlie Rydell)

- 562 En "räddningslina", det vill säga en klen flytande lina mellan livboj eller lifesling och båt som gör att den överbordfallne kan fångas med linan och halas in till båten kan med fördel förvaras på en rulle, då löper den lätt ut. Fäst mot akterpulpit eller under akterdäck och dra ut linan genom ett lämpligt hål i skott med en bit plastslang. I senare fallet skyddas linan mot UV-strålning. Är spolen monterad på pulpit eller vid badplattform, skydda linan med en enkel presningsbit, som tas bort under gång. Obs! linan bör ha en längd av minst 100 m!

- 563 Som alternativ till Hansalinen finns linor i plastburk. Vid användning fattar man i den utstickande ögla och kastar. Vid kastet lossnar locket medan burken med linan löper iväg. Lätt att förvara i fickan. Burken tjänar som kasttyngd utan risk att skada den man söker nå. (Bengt Eklund)

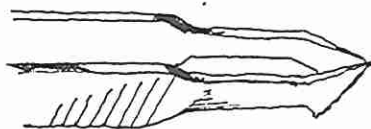
Medicin

ALLMÄNT
(Se även tips nr 610.)

- 564 I Svenska Kryssarklubben's matrikel finns en utmärkt handledning "Olyckor och sjukdom i samband med sjöliv". Matrikeln har väl alla kryssarklubbare ombord? Läs den! (Ernst Blixt)
- 565 Skrubbsår och lättare skärsår med en viss utbredning rengörs och täcks över med flera lager hushålls- eller toalettpapper och fästs med tejp. Eventuella sårskorpor växer kanske ihop med papperet men vid byte av förband går papperet sönder utan att riva loss sårskorpan. (LON)

- 566 Förbandslådan - du har väl en sådan - som kom hem på hösten skall inte bara bäras ombord igen på våren utan gås igenom och kompletteras. Kasta sådant som åldrats och köp nytt. Fukten går in i tablettaskar och gör innehållet obrukbart, exempelvis. Vid komplettering rådgör med apotekspersonalen.
- 567 I förbandslådan bör ingå plåster i hel längd. Då kan du klippa till precis så stor bit som behövs. Kanske en mycket större bit än de färdigklippta plåstren. Plastplåster tål vatten bättre än textilplåster. Fråga apotekspersonalen om råd. Det finns plåster vars "lim" lossnar i väta. (Stig Jacobsson)
- 568 Ett förstöringsglas, gärna med inbyggd belysning, är utmärkt inte bara för smådetaljer på sjökortet när skymningen faller, utan också för att titta på stickor i fingret och fästingar innan de plockas bort. (LON)
- 569 Har du fått en fästing på dig försök först få bort den med en pincett eller speciell fästingborttagare (apotek). Går det inte, smörj på xylocain (apotek, receptfritt), sätt plåster över. Vänta 20-30 minuter. Efter den tiden är fästingen bedövad eller död och kan i allmänhet lätt plockas bort. Xylocain lindrar också klådan efter bettet. (HW)
- 570 Kliande insektsbett: Xylocain har en bedövande effekt vilket gör att klådan upplevs mindre. För spädbarn rekommenderas Emla-salva. Apotek.

- 571 En bra, snedslipad pincett där spetsarna går ordentligt ihop, är utmärkt för att avlägsna stickor och fästingar, bl a.

- 572 Ett tuschdragstift är bra att ta ut stickor och taggar med. (GuBe)
- 573 Om det är mycket varmt kan man drabbas av solsting - uttorkning: De första tecknen är trötthet, illamående, huvudvärk, svår törst. I svåra fall yrsel, omtöckning, kanske till och med medvetslöshet. Uppsök skugga, drick! (LAW)
- 574 En tappad tand under segling skall förvaras i mjölk i kylan om den skall kunna återinsättas. Även utblandad torrmjölk går bra. Helst skall tanden sättas tillbaka inom ett dygn. Ett alternativ är att ha tanden i munnen tills du kommer till tandläkaren. (LAW)
- 575 Tappar du kronan eller en större plomb på en tand kan den eventuellt provisoriskt fästas på plats med tandkitt. Tala med din tandläkare, före semestern.
- 576 Skräp i ögat går att få bort om någon annan person "rullar upp" ögonlocket med en tändsticka för att komma åt skräpet. (LON)

- 577 På apoteket kan man köpa koksaltlösning (natriumklorid) i olika förpackningar. Både sterilt och icke sterilt. Bra att ha för att skölja bort skräp i ögonen och att rengöra sår med. Vanligt vatten svider i öppna sår, speciellt i de djupa, natriumklorid är skonsammare. Tänk bara på att när den sterila flaskan öppnats bildas det bakterier där, som i allting annat. (MB)
- 578 Vid brännskada av begränsad utsträckning, kyl det brända området så snabbt som möjligt. Ner med den brända kroppsdelen i det (så gott som alltid) kalla vattnet runt båten. Eller ta upp en hink med vatten. Fort! Kylan gör att blodtillströmningen till det brända området minskar, och därmed blåsbildning och smärta. Kyl tills rodnaden försvinner, minst 15-20 minuter. Använd inte fett eller salvor. Lägg på tunna förband med kompress. Är brännskadan större än den egna handflatan (speciellt på barn), sök upp ett sjukhus, är skadan djup med hela huden förstörd, tillkalla ambulanshelikopter. I avvaktan på transport, ligg ner, drick rikligt, ta kraftig smärtstillning. Är du osäker kontakta läkare.
- 579 Läpparna, lättare än huden i övrigt, påverkas och spricker av solen. Skydda dig. Tänk på reflexerna från vattnet och ljusa däck.
- 580 Det är viktigt för både män och kvinnor att hålla ändan varm. Urinvägsinflammation och annat elände kan följa på kall ända. Isolerade sittbrunnskuddar är ett måste vårar och höstar. De vanliga kuddarna med kapockfyllning blir snart nedsuttna och osköna. Bättre med skumplastfyllning som behåller spänsten. Kuddar för trädgårdsmöblen brukar ha sådan fyllning. (HW)
- 581 Självsprickor i huden på fingrarna uppstår ofta på våren när utrustningsarbete kommer igång. Speciellt gäller det förstas dem som normalt inte arbetar så hårt med händerna. Självsprickorna beror på att huden torkar. Förebyggande: Smörj in huden med fett (gärna rapsolja) efter varje arbetspass. Åtgärdande: Smörj sprickorna med salicylsyretalg (apotek). Talgen skall tryckas in i sprickorna och täckas med kirurgtejp som håller kvar talgen och fuktigheten. Smörj därefter hela händerna. Självsprickorna läks på halva tiden. (HW)
- 582 Små skärsår kan förslutas med Karlsson Klister eller cyanolitlim.
- 583 Har du småbarn ombord, tänk på att förvara medicinerna så att barnen inte kommer åt att "smaka" på dem.

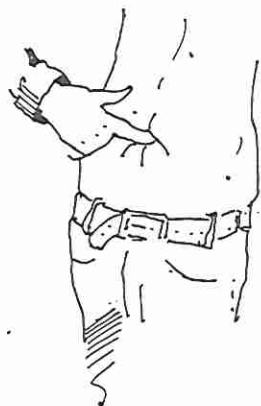
SJÖSJUKA
(Se även tips nr 539.)

- 584 Amosyt med kodein (recept) kan hindra sjösjuka även för mycket känsliga personer. (LON)

585 Sjösjuka förhindras hos många med Scopoderm, ett plåster som fästs bakom örat och verkar i 48 timmar (receptbelagt). Vissa får övergående besvär som muntorrhet, svårighet att koncentrera blicken. Om biverkningarna är mycket kraftiga kan du dela på plåstret.

586 Lindriga fall av sjösjuka lindras bäst genom att hålla den sjösjuka sysselsatt med något viktigt, exempelvis att sitta till rors. (HW)

587 Håll den som känner av sjösjuka i friska luften med horisonten i sikte. Horisonten är en fast linje och balanssinnet, som påverkar sjösjukan, mår bättre av en fast referenspunkt. (HW)

588 Är du sjösjuk, sätt dig mitt i båten, tryck in ett finger i naveln så minskar eller upphör besvären. (Gunilla Birkestad)

589 Sätter du ett plåster över naveln påverkas hjärnan så att du slipper sjösjuka. Sätt på innan det börjar gunga. Det är i varje fall ofarligt att prova. (Gunilla Birkestad)

Familj och barn

ALLMÄNT

590 En liten håv är till stor glädje för barnen och till nytta för de vuxna, när exempelvis bestick gått i sjön med diskvatten. (JS)

TRIVSEL

591 För skepparen och besättningen är det en knepig balansgång mellan att träna allt som har med säkerhet att göra med måtta så att inte segling känns som en farlig verksamhet och ändå träna tillräckligt. Sprid ut det på en längre tid om det går.

592 Rorsman är viktig ombord. Håll honom varm, torr och på gott humör. Det är en ren säkerhetsåtgärd. Går det att ordna så att han kan krypa in under sprayhooden och ändå segla, förlängd rorkult kanske, fungerar han bättre i längden. (HW)

593 Ha med färgglada linor ombord, en färg för varje barn, att träna knopslagning med. (BG)

594 En kortlek tar liten plats. (Ernst Blixt)

595 Det känns välkommande om du omedelbart anvisar en plats där den nya besättningsmedlemmen/gästen skall förvara sina personliga tillhörigheter. "Här är din koj. I det här facket kan du lägga... Häng din handduk här och ditt sjöställ där". (JS)

596 Ser du något som måste göras ombord, gör det själv. Att be någon annan kan i längden skapa misstämning. (JS)

597 För att få ett större utbyte av varandra vid långsegling kan vaktskifterna läggas så att alla får segla med alla. På exempelvis en "24-timmars" byts halva vakten ut varannan timme istället för hela vakten var fjärde timme. (JS)

598 En "slabbkista", öppning endast av föräldrar, med godis, spel, ritpapper, småleksaker med mera gör det mera spännande ombord för ungar. (BG)

599 Prata med gäster på ett tidigt stadium om vilka tids- och matvanor som brukar råda ombord. Var beredd att rucka på dem för den allmänna trivseln.

600 Uppmana gäster att ta med sina tillhörigheter i mjuka bagar, inte resväskor eller ryggsäckar med skena, som kan vara besvärliga att förvara ombord.

SÄKERHET

(Se även tips nr 410, 464, 465, 591.)

601 Om du seglar med en ovan besättning skall du planera för och uppträda under färden som om du var ensam ombord (utan att vara oartig mot dina gäster förstås!). Utsätt inte ovana gästar för risker eller genera dem med uttryck eller åtgärder som de inte förstår. Är de intresserade, visa gärna hur du själv gör men utför, framför allt viktiga, uppgifter som om du vore ensam ombord. Framför allt - försök vara vänlig även om gästen inte förstått! (GuBe)

602 Ta bort trappan upp till sittbrunn eller hindra på annat sätt småbarn att obehövligt kunna komma upp. Små barn är häpnadsväckande listiga enligt "trial and error"-metoden.

- 603 Småbarn ombord måste vaktas speciellt. Montera en cykelsits med bygel eller "rem" över magen i sittbrunnen på ett lämpligt ställe. I den sitter barnet tryggt med bra "koll på" seglingen och du kan koppla av en stund. (MB)
- 604 Informera alltid ny gast/gäst om säkerhetssystemen ombord: handhavande av toalett (läckagerisk vid fel rutin), start/avstängning av motorn, brandsläckare, avstängningsventiler, huvudströmbrytare, signalraketer, radio. (JS)
- 605 Med tanke på gäster kan det vara lämpligt att sätta upp en tydlig instruktion för användning av toaletten. (Stig Jacobsson)

Kläder

ALLMÄNT

- 606 Dragsnoddar till kapuschonger med mera på jackor har en benägenhet att dras ur. Sy fast mitten av snodden på jackans baksida så blir den kvar.
- 607 Vissa fritidsskor som ser ut att passa bra på båten har en plastsula som blir helhal när den är våt. Prova ! (HW)
- 608 De orangefärgade handskar som används på byggen är utmärkta även ombord. De är tåliga och varma, kraftiga och invändigt fodrade. Skulle de bli blöta, vänd dem ut-och-in så torkar de fortare. (JS)
- 609 Blixtlås som går trögt kan smörjas genom att dra ett stearinljus under tryck mot båda raderna av hakar vid öppet lås. Smörj in på nytt efter tvätt. (HW)

FINVÄDER

- 610 Ett visst skydd mot solen behövs vid finväder, speciellt i början av säsongen. Brännskador av för mycket solning kan leda till tråkigheter senare i livet.

FULVÄDER

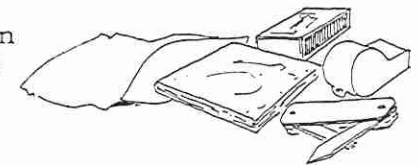
(Se även tips nr 526, 542.)

- 611 Vårt klimat bjuder på snabba skiften mellan varmt och kallt. Uppmana gäster som kommer ombord när det är varmt och skönt att trots det ta med varma kläder. (Stig Jacobsson)
- 612 Kallt om ryggen? Prova overall i stället för skjorta och byxor, så slipper du skilsmässa i ryggen. (JS)
- 613 Om sjöställ skulle bli fuktiga invändigt, vänd dem, så torkar de fortare. Utsidan skall ju ändå bli våt. (JS)

- 614 Vid påtagning av regnställ och sjöstövlar är det ofta bråttom. Det går snabbt om byxorna är klara med stövlarna redan på plats inuti byxbenen. Det är också bekvämare och torrare att använda höga jollebyxor i stället för låga åtsittande midjebyxor. (JS)
- 615 Prova sydväst i stället för kapuschong, du får större rörlighet. Kom ihåg hakbandet så att sydvästen blir kvar på huvudet även när det blåser från andra riktningar än sydväst. (JS)
- 616 Välj sjöställ efter den typ av segling som du ägnar dig åt. Priset har en tendens att öka med kvadraten på det skydd stället skall ge. Skärgårdssegelaren behöver inte ett ställ avsett för Whitbread. (HW)
- 617 Ta på dig sjökläder innan regn eller stänk väntas. Kommer det inte är ingen skada skedd, väntar du för länge, kanske du måste vara våt i timal. (JS)
- 618 När det är kallt är specialstickade yllevantar utan fingertoppar bra. Då finns känslan kvar i fingertopparna för knopar etc. Vindsurfare och dykare använder gummihandskar i samma material som våtdräkten. De värmer även i regn och blöta - liksom yllevantar. (LAW)
- 619 Titta i vintergarderober, där finns mycket som passar på sjön. Lovikavantar eller andra tjocka yllevantar, exempelvis, håller värmen även om de blir blöta. En del "vattenavvisande" nylonvantar med syntetfoder som säljs för sjöbruk blir genomblöta och orkar inte hålla värmen. Täckjackor och byxor för vinterbruk håller även på sjön. Skidglasögon skyddar ögonen vid hård blåst och kyla - passar även glasögonbärare. Vinterstövlar värmer gott på vår- och höstkalla seglingar. (MB)
- 620 Obehaget av kall vind och kallt vatten som letar sig in i halslinningen stoppas på ett behagligt sätt av en rejäl frottéhandduk som halsduk. (Ernst Blixt)

NÖDKLÄDER

- 621 I en vattentät plastpåse förvaras nödutrustning som räddningsfilt, visselpipa, tändstickor, kniv. Filt och visselpipa för att påkalla uppmärksamhet, tändstickor för att göra upp eld vid eventuell ilanddrivning på ett skär - då kan filten vara livräddande. Ha påsen permanent i fickan på kläder som oftast används vid hårt väder. Kolla innehållet emellanåt. (IC)

- 622 En så kallad räddningsfilt (aluminiumfolie) är användbar till mycket. Den skyddar mot både värme och kyla och om en person som gått överbord har en dylik i fickan och vecklar ut den är han mycket lättare att upptäcka. Den ger dessutom bra ekon vid radarspaning. (IC)

Personlig utrustning

ALLMÄNT

623 Börjar det bli svårt att se tydligt på nära håll, medan avståndssynen är bra? En billig hjälp kan vara de smala läsglasögon som säljs på exempelvis bensinstationer. Öar och sjömärken ser man ovanför glasen och de små tecknen i sjökortet genom dem. Glasögonen kan också fungera som förstoringsglas i sjökortsarbetet. Styrkan får provas ut, men +3 kan vara ett bra begynnelsevärde. För att inte tappa glasögonen, knyt ett resårband om skalmarna och låt det löpa runt nacken. (Ernst Blixt)

624 Polariserande solglasögon skyddar inte bara mot solglitter på vattnet, med dem ser du bättre genom vattnet och upptäcker lättare grunden. (MB)

625 Vid segling i starkt månsken, särskilt rakt i månstrimman, kan det vara bra med solglasögon, men av rätt sort. Prova ut vilka som passar dig. Utan glasögon blir du bländad och kan se omgivningen sämre. (GuBe)

626 Det finns några medel att spreja på glasögonen, som uppges förhindra nedsmutsning och imbildning. Givetvis kondenserar fukt på kalla glasögon ändå (när man kommer in från kylan) men det sker inte i form av små droppar, utan som en hinna, vilket gör att det går bra att se ändå. Stänk rinner av - åtminstone delvis - och underlättar utsikten. Kvarvarande saltstänk ger dock avlagringar när vattnet avdunstat. (HW)

627 Säkra glasögonen med en lina runt bakhuvudet. Sådana linor finns att köpa men är onödigt långa. Hänger glasögonen på bröstet i avtaget läge, fastnar de gärna i diverse kanter. Använd en kort eller reglerbar lina så att glasögonen hänger precis under hakan när du inte använder dem. Är du en "ständig" glasögonbärare kan ett gummiband spänt mellan skalmarna vara bra för dig.

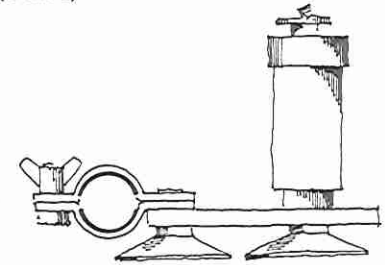

FOTOGRAFERING

628 Om en kamera ligger ute i sittbrunn i mycket kallt väder blir det kondens på kameran när den tas in i en varm ruff. Undvik detta genom att lägga kameran i en plastpåse innan du går in. Sug ur luften i påsen och tillslut den väl. Ta ut kameran när den fått ruffens temperatur. (SEL)

629 Ibland när man färdas till sjöss vill man snabbt ta en bild av någon båt man möter, en ovanligt vacker ö man passerar eller annat oväntat motiv (när pappa ramlade i sjön med kläderna på). Ha en enkel kamera, gärna vattenskyddad, liggande inom räckhåll för rorsman så får du med de där spontana bilderna man annars missar! (GuBe)

630 Kamerastativ, stadigt och fast i båten kan göras av en NOA-klämman eller liknande, som fästs på ett pulpitrör. Klämman skruvas fast på en bit plattstång (plattjärn) i aluminium och i ena änden borras ett hål för huvudet till ett kamerastativ. Stativet kan också fästas på skrovet med ett par sugfötter.

SEGLING

(Se även tips nr 50, 135, 625, 776.)

631 Att dreja bi (ligga stilla i öppen sjö) är ett utmärkt sätt när besättningen är trött eller hungrig, när du vill vänta på gryning innan du angör en kust eller när du av annan anledning vill att båten ligger stilla med seglen uppe. De flesta båtar ligger stadigt och bra och du kan laga mat, gå på toalett, ta på dig sjöstället eller bara pusta ut. Kom ihåg att hålla utkik. Tänk på att båten driver mot lä så se till att det finns plats för avdrift. Metoden passar bäst i öppen sjö. I skärgården kan man vanligen gå upp under land för ankring eller förtöjning vid liknande behov. Bäst drejar man bi med en yawl eller ketch där man bara hissar mesanen. Även för en vanlig enmastad (slupriggad) segelbåt fungerar det bra. Enklarest är att helt enkelt slå till andra bogen utan att skota om focken. En genua är vanligen för stor för ändamålet. En rullgenua kan rullas in en bit. (GuBe)

632 Med genuan satt är sikten i lä för rorsman mycket begränsad. Är det inte fråga om kappsegling, och seglingen sker med andra båtar i närheten, är det en bra metod att rulla in genuan en bit (om båten har rull, förstås). Underliket höjs då och sikten blir bättre. (HW)

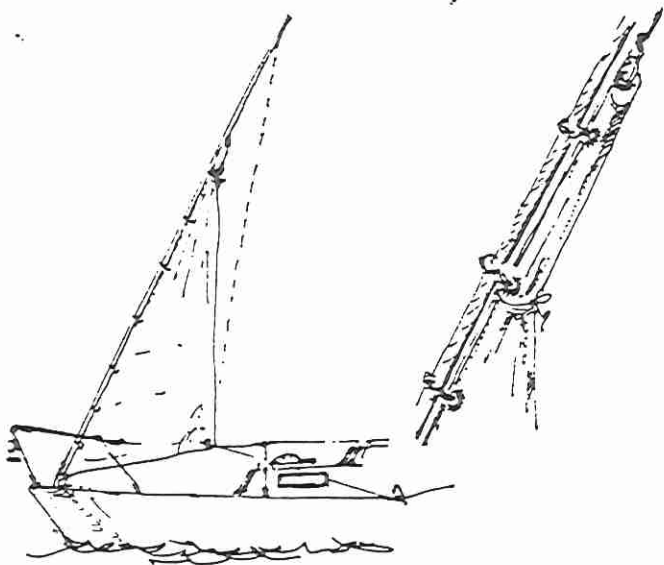
633 Sträck inte rullförsegel som löper i stagprofil alltför hårt, då kan rullen gå trögt vid inrullning. Olika på olika fabrikat. Prova! (HW)

634 En delvis inrullad (revad) rullgenua kan stå ganska bra om förliket är försett med utfyllning. Vill du segla så effektivt som möjligt bör du emellertid byta till ett mindre segel. (HW)

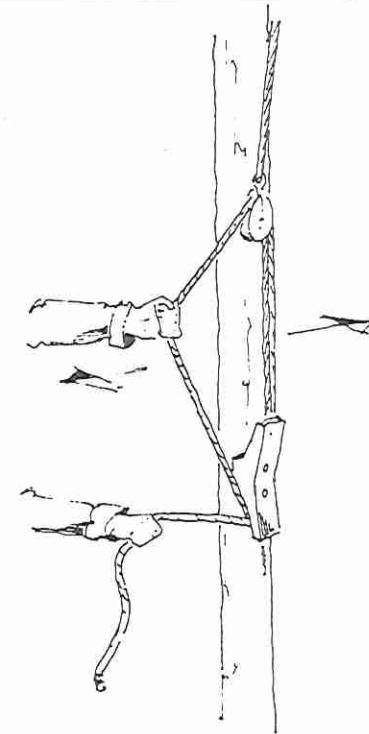
635 Ett försegels effektivitet ökar markant med ett hårt sträckt förstag. Ett slackt förstag ger bukgigare försegel, som kränger båten mera.

636 Spira förseglet i lä, vid slör och läns, så drar det bättre. Ett block vid relingen för skotet kan ge en viss förbättring. (JS)

- 637 Förseglets skotpunkt bör helst kunna ändras från sittbrunn (då blir den ändrad). Flytta skotpunkten akteröver så släpper akterliket vinden lättare vid hårdare vind. Tvärtom vid lättare vind.
- 638 Vid masttopprigg finns inte samma möjlighet att plana ut storseglet som vid partialrigg. En del kan dock göras: släck på fall och uthal i lätt väder, hala hem när vinden friskar. Ett lösfootat segel är lättare att reglera.
- 639 Vid segling för enbart storsegel seglar båten bättre om skotpunkten (vagnen) förs ner i lä och seglets form justeras med kicken, så att inte toppen lever. (LON)
- 640 För att inte bländas vid nattsegling är det bra att klä en av rufflamporna med röd grafisk film eller akrylglas. När ruffluckan öppnas blir rorsman inte bländad. (SEL)
- 641 Ligger du i en skyddad vik och förstår att det blåser en del ute på fjärden, reva innan du går ut. Det är så enkelt att slå ut ett rev om det visar sig lämpligt. Att ta in är alltid svårare, inte minst beslutet. (HW)
- 642 För många är det något obehagligt i uttrycket "nu måste vi reva". Hu vad det blåser, hur skall det gå! Vänd på steken: nu räcker drivkraften, vi kan ha mindre och bekvämare segel. (LON)
- 643 På skyddade vatten, anpassa segelytan efter vinden. På öppet vatten, anpassa den efter sjögången. (LON)
- 644 "Spanskt rev" är ett sätt att i en nödsituation minska förseglets yta. En bänsling läggs runt seglets överdel på ett sådant sätt att lämplig segelyta blir kvar. Det går knappast att kryssa med detta segel men för vind tvärs eller akter om tvärs kan seglet stötta båten i en kritisk situation. (IC)

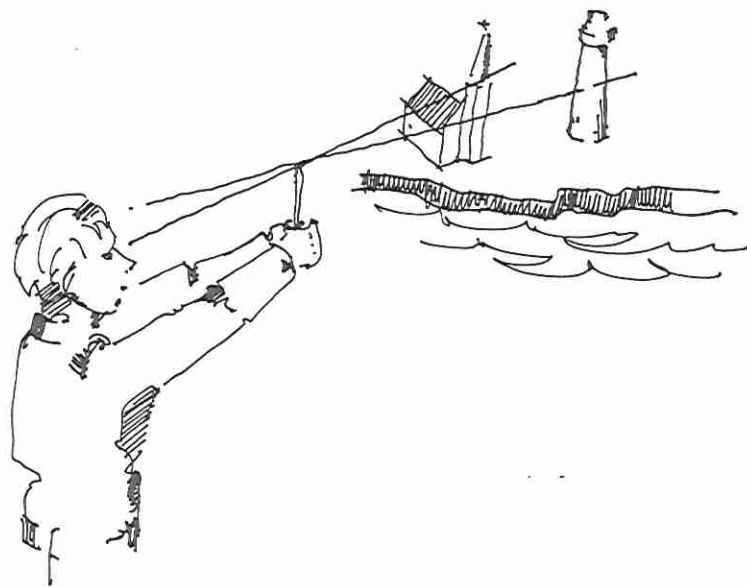
- 645 Vissa båtar har en tendens att bli kraftigt lovgiriga vid hård segling. Går det att plana ut storseglet kan det hjälpa. Ett annat sätt är att reva storseglet eller att släppa ut bommen. Minskad krängning genom mindre segelyta hjälper säkert.
- 646 Ett gammaldags, men fortfarande bra sätt att sträcka upp ett försegel på mindre båtar utan fallvinsch, är att montera ett kastblock mellan vajerfallet och haländen. Lägg haländen under knapen och över kastblocket. Ta hem det sista med sviktning och belägg på knapen. (JS)
- 647 Utnyttja kicken rätt. Ställ storseglets form med kicken. Ta hem på kicken innan stor-skotet slackas.
- 648 Är skansens förlucka ett skylight, går det utmärkt att studera hur förseglet står genom skylightet. Seglet observeras då snett underifrån vilket avslöjar minsta fel i skotningen. (HW)
- 649 Det kan vara mycket svårt att lossa ett skot från den vanliga skoträtten (skotlåset) med två ledade backar, om skotet står under stor spänning. Speciellt märks detta vid storskot med nedre blocket försett med fast skoträtta. Behöver skotet lossas snabbt, exempelvis om båten skär upp vid en hård by, kan enda möjligheten vara att sparka skotet ur rätten. Var beredd vid byigt väder! (HW)
- 650 Det är mycket viktigt för välseglingen att focken är rätt skotad. Detta kan vara svårt att kontrollera bakom storseglet. Segla för enbart fock och prova ut rätt skotpunkt. På kryss skall hela hela seglet dra, lever överdelen är skotpunkten för långt akterut. Flytta skotpunkten successivt föröver tills fockens överdel just står still och drar, men inte längre. (LON)

Navigering

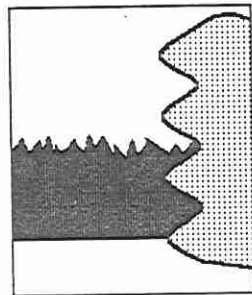
ALLMÄNT
(Se även tips nr 290.)

- 651 En god gammal regel som fler borde följa: "Med utkik på sjön och höflighet i land tager man sig alltid lyckligt fram". (Carl E. Smith)
- 652 Hur snabbt driver din båt med vinden vid olika vindstyrkor, i olika lägen relativt vinden? Bra att veta exempelvis vid motorhaveri. (JS)

653 Enkel avståndsmätning. Håll en pennan med spetsen uppåt på rak arm mitt framför ögonen. Blunda med ena ögat och låt pennspetsen komma mot ett tydligt märke på land som finns i sjökortet (en fyr, en tydlig udde etc.) Blunda nu med det andra ögat. Håll pennan stilla. Nu verkar pennan flytta sig mot land. Kanske kommer den mot något annat som markerats i sjökortet. Om inte, sikta mot några andra identifierbara landmärken. Mät avståndet mellan dem på sjökortet. Båtens avstånd från land är ungefär nio gånger avståndet mellan landmärkena. (Anders Konow)

654 Nära branta stränder stör landet vinden och försvagar den. Det anses att ett land i lovert stör upp till ett avstånd av 20 gånger landets höjd. Utan hjälpmedel är det svårt att bestämma avstånd av denna typ. Ett enkelt sätt att mäta är att hålla en knuten hand med utsträckt arm mot land. Jämför landets höjd med avståndet mellan knogarna. Är landets höjd mindre än ett och ett halvt knogavstånd räcker distansen till loverts landet för att vinden skall vara ostörd. (Ernst Blixt)

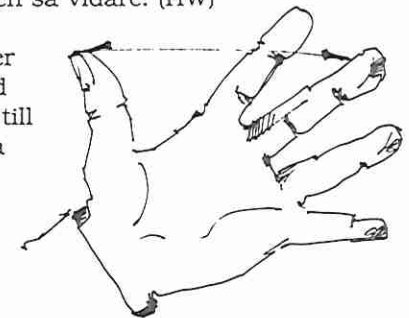

655 Alla människor navigerar inte på samma sätt, vilket författare i ämnet gärna tror. Människor med bra lokalsinne navigerar i skärgård genom att jämföra sjökort och natur. Den metoden är osäker för dem med dåligt lokalsinne, som föredrar kompass och logg, även inomskärs. Hur fungerar du? Använd metod som passar dig. (HW)

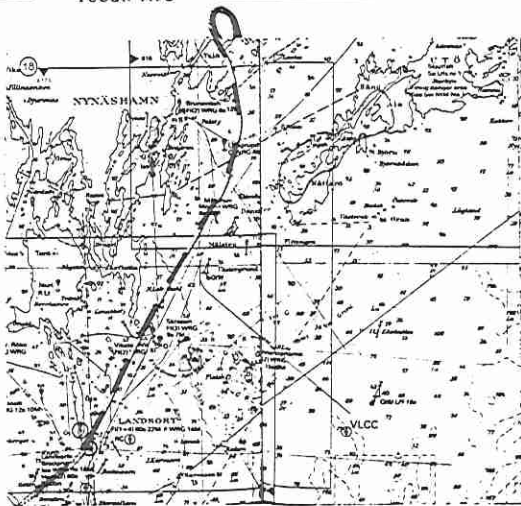
656 I Bohusläns fjordar kan tidvattnet rinna starkt i de smala sunden, upp till 3 knop förekommer. Vill du segla med vattnets hjälp och slippa motströmmen kan du planera färden med hjälp av SXX V:s rapport "Tidvattenströmmar i fjordar i Bohuslän". (Ernst Blixt)

SJÖKORT

- 657 Sjøkort blåser lätt överbord. Ett bra sätt att förhindra detta är att ha en stor pappersklämma, typ klädnyppa, med en tamp i. Genom att fästa tampen på en central plats har du stor rörelsefrihet för kortet som kan flyttas från ett skyddat läge under sprayhood till rorkulden/ratten utan att du riskerar att det blåser i sjön. (GuBe)
- 658 En ensamsegelare måste förbereda sig noga inför en ny etapp. Men även många andra har upplevt hur knepigt det är att finna rätt fortsättningsblad i båtsportskorten. Här är lösningen: Sätt på en reflexklämma, avsedd att fästas på kläder, på de kommande korten och problemet är över! Man kan ha två serier, en märkt 1-2-3 och så vidare, den andra, för en alternativ färdväg, märkt med A-B-C. (GuBe)
- 659 Förbered alternativ hamn. Råkar du ut för dåligt väder eller haveri kan en helt annan hamn än den du tänkt dig vara bästa alternativet. Ta med sjökort som täcker alla eventualiteter. (JS)
- 660 Många har ondgjort sig över de sladdriga sjökortfickorna till båtsportskorten. Det finns bättre fickor i stadig plast hos sjökortsäljarna. Nackdelen är att det inte är lika enkelt att ta ut ett kort för någon anteckning.
- 661 Båtsportskorten ger ofta alldeles för dålig översikt. Ta med kort i mindre skala för att få överblick. Dessa kort kan också tjäna som reserv om båtsportskorten går i sjön. (Stig Jacobsson)
- 662 Överseglarkort, i regel i skala 1:200.000, är nödvändiga nu när många skärgårdskort och båtsportskort är i skala 1:25.000 och gör utläggning av längre kurser omöjliga. Överseglarkorten behöver inte förnyas särskilt ofta eftersom detaljer tas ur båtsportskorten. Gör därför egna anteckningar om hamnar, märken, tavlor etc som underlättar navigeringen på överseglarna.
- 663 Pricka in Kryssarklubbens bojar liksom "kummel och fläck" i sjökorten. Värdefullt vid navigering eller uppsökande av hamn.
- 664 Utnyttja hela sjökortet vid navigering. Höjdkurvor, placering av skorstenar, kummel, hus och andra framträdande föremål kan ge god vägledning. Namn på kobbar och skär kan identifiera dem. "Högholm" är rimligen hög. "Sälkobb" (eller själkobb efter gamla benämningen på säl) ligger i vattenytan. "Långholm" är lång och smal, och så vidare. (HW)
- 665 Distansmätning i sjökort när det gäller längre sträckor kan snabbt göras med en utsträckt hand. Avståndet tumme till långfingerspets är ungefär 5 M i skala 1:50.000, 20 M i skala 1:200.000 etc. Prova i sjökortsmarginalen hur väl utsträckt din hand behöver vara.

666 Ha ombord, vid navigationsbordet, en bit klen lina, 3-4 dm lång, med färgade delar, exempelvis varannan röd, varannan blå, som är 1 M långa i skala 1:50.000. Det är då lätt att mäta distansen för en kurs som slingrar sig fram. Vid kort i skala 1:25.000 blir förstas en röd plus en blå del lika med 1 M. (IC)

667 För att med en blick i kortet se var du är, använd Svenska Kryssarklubbens Plotto - små pilar som fästs och tas bort från aktuell position och kommande girpunkter. De har en liten vit cirkel för anteckning om kurs etc.

INSTRUMENT (Se även tips nr 697.)

668 Tro inte att en stor och dyr kupolkompass är det allena saliggörande för att hålla kursen. Det är nödvändigt att hålla kompasskursen i minnet. "Var det 115 eller 125° jag skulle styra?" En kompass med inställbara parallella linjer, exempelvis Silva, där det bara är att hålla kompassnålen mellan linjerna är mycket lättare att styra efter, och den behöver inte vara så stor för att ge god läsbarhet på avstånd. Dessutom är den relativt billig. Båthandeln. (HW)

669 De flesta har nog en barometer ombord, men hur många använder den? Man litar på SMHI mer än barometern men SMHI ger prognoser för större områden medan barometern är här. En snabb lufttrycksförändring är alltid en varning för hård vind, oberoende av vad SMHI säger. (HW)

670 Någon form av mistlur skall finnas ombord. Överlägset driftsäkrast är den munblåsta luren. Aerosolhornet är också driftsäkert, i varje fall om man har en reservpatron. Elektrisk mistlur/signalhorn kan med fördel kombineras med tjuvlarms och gör då dubbel nytta. I de inte ovanliga fall, där en mötande väjningsskyldig segelbåt inte ser dig genom sin lågskurna genua är möjligheten att ge en uppmärksamhetssignal ovärderlig. (HW)

671 När du går på en enslinje eller annan säker kurs, kontrollera att kompassens visning stämmer med kursen som tas ur kortet. Om så inte är fallet, ligger något magnetiskt nära kompassen? Ett verktyg, en konservburk, glasögon, en radio...? Om inte, kan det vara dags att deviationsbestämma kompassen. Några enkla metoder att göra detta med hjälp av solen beskrivs i en rapport från SXX-V. Magneter för att kompensera deviation finns i tillbehörsaffärer. (Ernst Blixt)

672 Båtens styrkompass kan devieras på ett enkelt sätt om det finns en bra pejlkompass ombord. Styr noga mot ett väl synligt märke: fyr, prick eller markerad udde, som ligger en eller annan distansminut bort. Håll pejlkompassen på ett ställe där den erfarenhetsmässigt är deviationsfri och avläs kursen, jämför med styrkompassen. Skillnaden är styrkompassens deviation på denna kurs. Upprepa på andra kurser.

673 Kompassnål med efterlysningsfärg laddas upp med en sekundkort blink från en strålkastare eller ficklampa. Skydda nattseendet genom att blunda då. (Ernst Blixt)

674 Elektroniska navigatörer kan slås ut genom ett elfel ombord. Det är viktigt att alltid följa med i sjökortet med konventionella metoder - kompass, logg, pejling - så att inte orienteringen plötsligt förloras. Deccanavigatörer kan tappa positionen i åskväder och aktuell position måste matas in i navigatören på nytt efter åskvädret. (HW)

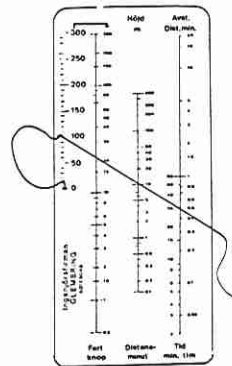
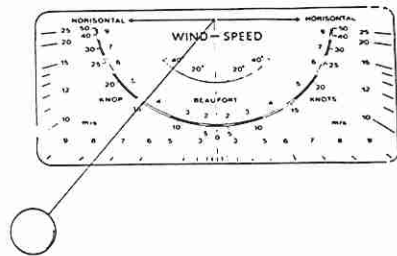
675 Tänk på att NMT (i varje fall 900) kan störa GPS! Kolla!

676 När båten ligger på land - eller i sjön vid en brygga - under vintern, kan långsträckta järnföremål (järnkö!) få en viss magnetism. Kompassen kan påverkas och måste devieras när säsongen börjar. (HW)

677 Kontrollera din logg vid din normala fart innan du litar på dess utslag. Moderna loggar har i allmänhet kalibreringsmöjligheter. Gå en säkert uppmätt sträcka i båda riktningarna och ta medelvärdet av avläsningarna, så elimineras inverkan av eventuell ström. Strömmen bör dock inte vara starkare än någon knop, annars blir det fel. I Svensk Lots finns officiellt uppmätta provsträckor, annars går det bra med exempelvis avståndet mellan ett par prickar eller distinkta uddar. (Ernst Blixt)

HJÄLPMEDEL (Se även tips nr 568, 623.)

678 För lägesbestämning utan elektroniska hjälpmedel är krysspejling mot kända mål i land en säker metod. En kikare med inbyggd kompass anser många vara bästa hjälpmedlet. Nästan lika bra men väsentligt billigare är en handpejlkompass av den typ man stöder mot kinden under ögat vid bäringsbestämningen. För användning i mörker behövs en kompass med inbyggd belysning. Kolla i förväg att inte armbandsur eller glasögon är så magnetiska att de stör kompassen. (Ernst Blixt)

679 Man behöver inte vara särskilt trött för att det skall vara jobbigt att räkna ut tiden att gå en viss sträcka, eller bestämma medelfarten. Navigations-skivan Wina ger resultat genom att man spänner ett snöre över skalorna. Dessutom kan man med den mäta avstånd, lutning och vindstyrka. Allt utan elektronik. Från bland annat Ingenjörfirman Glembring, Göteborg. (Ernst Blixt)

680 För att komma ihåg att göra en viss navigeringsåtgärd vid rätt tidpunkt eller att sätta på radion till väderreporten är en väckarklocka ett billigt och bra hjälpmedel. Vill du kunna se vad klockan är då ljuset är svagt rekommenderas ett ur med en stor, svart urtavla samt vita visare och siffror vilket ger bästa synbarhet. För nattbruk av klockan sätt den så att skenet av en svag nattlampa faller på den. (Ernst Blixt)

681 För att lättare upptäckas av andra fartygs eventuella radaroperatörer är en bra radarreflektor på den egna båten av stort värde. Av de reflektorer som finns i marknaden är en del bara dekoration. SXX V har gjort praktiska prov, som redovisas i rapport "Radarreflektorer". (Ernst Blixt)

682 Med en strålkastare med rött sken i stäven går det att upptäcka prickar och annat i mörker utan att mörkerseendet förloras. (GuBe)

683 Om man skall gå in i en trång passage i mörker kan man ha hjälp av en kraftig, vattentät stavlampan. Fäst lampan på en stång, som förs ner i vattnet framför båten. Övrigt går det att se flera båtlängder framför båten. Metoden har med framgång använts av seglarna i "Augustimånen" - en kappsegling i absolut mörker i oprickade vatten i Stockholms Skärgård. (GuBe)

684 Ha ombord ett aktuellt exemplar av Sjöfartsverkets Sjötrafikföreskrifter. Eftersom minnet är en skärm, kan det vara behövt att slå upp vad medtrafikanternas ljudsignal tuuut, tuuut, tut har för betydelse för den egna navigeringen, eller på vilken sida man skall gå om två närliggande bojar med färgerna svart-gul-svart. Eller hur väjningsreglerna är om man i mörker länsar och föröver omväxlande ser ett rött och ett grönt ljus. Föreskrifterna kan köpas där sjökort säljes. (Ernst Blixt)

685 Enligt sjötrafikföreskrifterna är du skyldig att vidta alla tänkbara åtgärder för att undvika en kollision till sjöss - även om du har rätt till väg. Se "Ingen rubrik" efter tips nummer 1000.

686 Du kan göra din egen enkla, billiga loggbok. Köp linjerad eller rutad anteckningsbok med styva pärmar. I ryggen monterar du en pennhållare och i den ett snöre som fungerar som bokmärke. Nu finns pennan alltid till hands när något skall noteras. Bokens ena sida använder du till löpande noteringar om dagens färd. Den andra sidan reserveras helt för notering om väderutsikterna, oljebyten och KOM IHÅG-meddelanden. Nederst på sidan noteras varje dag loggen, både dagens distans, färdens distans och totaldistans. Dessutom motorns gångtimmar. (GuBe)

687 Svenska Kryssarklubben har en bra och billig loggbok för dig som inte vill tillverka din egen. (Jan Holst)

688 Vid långsegling är det trevligt att veta så mycket som möjligt om de öar, hamnar och platser man besöker. Fotokopiera under vintern båttidskrifternas artiklar som sedan ordnas geografiskt i vanliga A4-pärmar. Sedan kan du läsa om trakten, nya artiklar såväl som gamla, hämtade ur "arkivet". (GuBe)

689 Hamnbeskrivningar är mycket nyttiga vid all skärgårdssegling. Jämför gärna beskrivningar från flera böcker. De har ofta olika perspektiv på hamnarna.

690 "Kom-ihåg-lapp" under långfärd: Skriv upp samtliga kurser från "start till mål" och ange distans för varje kurs. Skriv uppgifterna på en plastfilm med en overhead penna med vattenfast skrift. Skriften kan vid behov suddas bort med ett fuktat plastsuddgummi. Sätt fast filmen med uppgifterna på sittbrunnsskottet där de är väl synliga för rorsmannen. Stryk över vartefter kurserna blivit inaktuella. (MB)

691 Det går bra att rita på sjökortsfodral med penna med vattenlös skrift för overheadfilm. Färgen är lätt att tvätta bort. Å andra sidan går det inte att rita på fuktig yta. Lägg ut rundningspunkter och markera position fortlöpande på detta sätt, liksom distanser och kurser i mån av behov. Märkpennan Schwan All Stabilo 8008 av blyertstyp från Clas Ohlson är också användbar i sammanhanget.

692 Skall båten framföras länge på samma kompasskurs skriv gradtalet med spritpena på en vit tejprens som sättes nära kompassen. Finns möjlighet att använda en kompass med parallellstyrningsstreck är det att rekommendera på långa kurser. (Ernst Blixt)

693 När du lyssnar på väderprognosen kan du passa på att rita upp en egen väderkarta så kan du få en bild av utvecklingen. Kopiera av på OH-film översiktskartan i en sjökortskatalog eller Svenska Kryssarklubbens matrikel så har du en bra grund för dina kartor. Använder du vattenlös OH-penna kan du återanvända filmen. (JS)

694 "Alltid" när det är dags för sjörapport händer det något som distraherar och även om man lyssnat så glömmar man snabbt hur prognosen löd. Har man en radio med inbyggd bandspelare är det lätt att spela in rapporten. Kanske kan man till och med förprogrammera inspelningen. Saknas denna finess kan man placera en liten diktafon, så kallat fickminne, vid radion och spela in den viktiga väderreporten. (GuBe)

Instrument

ALLMÄNT

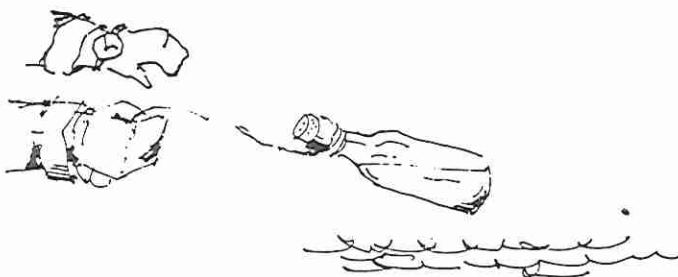
(Se även tips nr 182, 183, 248, 271.)

695 En fast installerad badtermometer är bekväm och relativt lätt att åstadkomma. Köp en digital termometer med fjärrgivare och fäst givaren direkt mot skrovet på insidan så djupt som möjligt. Instrumentet placeras på valfri plats. (Charlie Rydell)

696 Sumloggvejern går gärna av vid den skarpa böjen efter ingången i båtbottnen och kan nöta håll på slangen. Kolla varje vinter genom att dra ut vejern. Byt gärna efter 3-4 år **innan** den går av. Vid byte, nita inte nippeln utan limma med Super-Epoxi. (BG)

697 Även i en liten båt utan logg kan man vilja veta farten. Den gamla skädd-loggen kan förenklas och förbättras. Fyll en öl- eller läskflaska till hälften med vatten. Korka igen den och fäst en smäcker lina runt halsen. Linans andra ände förses med ett öga att trä handen igenom. Släpp flaskan i vattnet och ta tiden på sekundvisaren tills det känns ett ryck i handen. Flaskan är lätt att dra in igen, eftersom den har en viss "båtform". Är linan 12 m är farten 24 dividerat med tiden i sekunder.

24 sekunder = 1 knop
12 sekunder = 2 knop
8 sekunder = 3 knop
6 sekunder = 4 knop etc.
(Erland Kruckenberg)

VINDINSTRUMENT

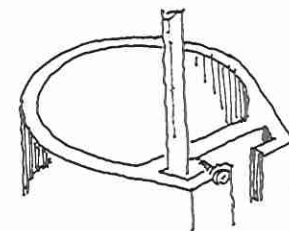
698 Vindinstrument är mycket användbara, speciellt på kappsegling, men får inte ensamma fälla utslaget när det gäller exempelvis revning. Ta hänsyn till sjögång, besättningens kondition, förväntat väder med mera. (HW)

699 För att få maximal nytta av vindinstrument bör ett så kallat polardiagram upprättas som visar båtens optimala prestanda vid olika vindstyrkor, vinklar mot vinden, sjögång etc.

Radio

ALLMÄNT

700 En VHF-kabel som skall till masttoppen kan dras i likrännan om masten inte har särskild kanal för elledningar. Ledningen får förstås inte blockera rännan. Kabeln - ca 10 mm grov - kan inte pressas in i rännan utan skjuts i uppifrån och dras ner med en klen lina. Säkra den sedan med ett antal själv-gångande skruv. Akta kabeln när du skruvar! Kontrollera att travare för storseglet går fritt

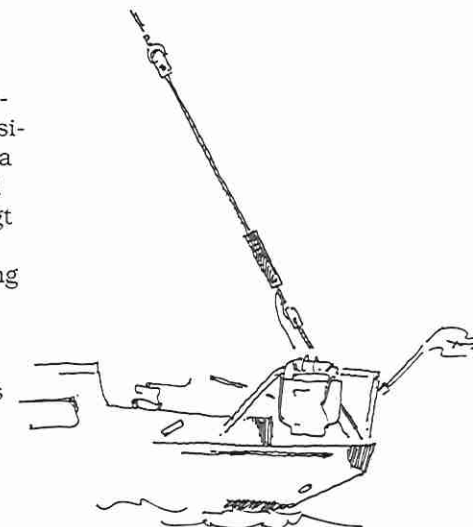
701 Dålig räckvidd hos en kommunikationsradio kan bland annat bero på fel i antennen eller antennfoten. När det gäller trimning av en privatradioantenn ges tips härom i en rapport från SXX-V. Halvdana fel som bara reducerar radiostationens uteffekt eller mottagningskänslighet avslöjas inte av förbindelseprov på kort distans. Där kan det fungera utmärkt, medan på det avsedda maximivståndet uteblir förbindelsen. (Ernst Blixt)

ANTENN

702 Antennsprötet får inte skymmas av Windexen. Då ändras radiovågornas infallsriktning och de skymms också av Windexen. Antenner av typ blindkäpp har sin nederhalva bestående av ett jordplan. Det syns inte men det innebär att man kan ha en Windex upp till halva höjden utan att antennen störs. (LAW)

703 Antennen till en GPS-mottagare skall inte monteras i masttoppen utan på exempelvis pulpit. Masttoppens pendlingar stör mottagningen. De satelliter som mottagaren skall avlyssna befinner sig över horisonten och "ses" från pulpit.

704 Den bästa antennen till en Deccanavigator får man genom att avisolera ett akterstag. Både räckvidd och positionsnoggrannhet förbättras. Isolatorerna bör sättas på minst ca 1 meters avstånd från mast och infästning i däck samtidigt som wireantennen bör vara så lång som möjligt. Den kan aldrig bli tillräckligt lång eftersom Deccasystemet går på långväg. Antennförstärkaren monteras sedan längst ned på wiren. Fråga leverantören eller generalagenten hur detta kan göras på ditt fabrikat. För exempelvis LEAB:s navigator finns metoden beskriven i montageanvisningen. (LAW)

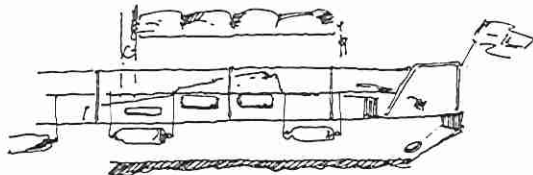
Förtöjning

ALLMÄNT

(Se även tips nr 301, 302.)

705 Moderna, luftfyllda fendrar har en luftskruv i ena änden. Vid mycket stark press på fenderen kan det hända att luftskruven trycks loss. Den skjuts då ut med stor kraft och kan skada någon om den träffar. Häng fendrarna med skruven nedåt! (Kjell Hansson)

706 Om två båtar förtöjda mot varandra rör sig i svall försök med horisontella fendrar för att undvika fendergnissel.

707 Knirpande fendrar kan tystas med diskmedel mellan fender och båt. Tvätta fender och fribord efteråt - det behövs kanske ändå. (BG)

708 Trä plastpåse över fendrar för att förhindra knirp. Obs! eventuellt tryck på påsen kan fastna på bordläggningen. ➡

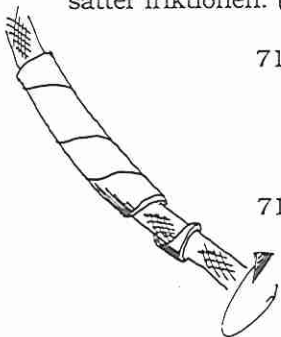
709 Smutsiga fendrar ger ett dåligt intryck och kan dessutom smutsa ner grannbåten. Fenderskydd - strumpa eller nät - förhindrar nedsmutsning och knirp och är enkla att tvätta i tvättmaskin. Vid svår smuts, prova varnolen, sparsamt, tänk på miljön.

710 Förtöjningslinor som går genom halkipar knirpar gärna. Går att tysta med en plastpåse eller en bit slang, omkring linan - ned-sätter friktionen. (BG)

711 Halkipar kan vara ett problem. Linan knirpar (knarrar) i dem och nöts om inte halkiparna är absolut släta. Dra förtöjningslinor direkt från knap om det går, så blir sömnen bättre. (HW)

712 En kraftig PVC-slang som är uppskuren i spiral kan "rullas" på en lina där denna skall skyddas mot nötning. Slangen behöver då inte träs över linans ände. Ta längden åtminstone 0,5 m. (BG)

713 Förtöjningslinor skall vara elastiska för att dämpa ryck, skotlinor stumma. Använd inte gamla skot till förtöjning. (BG)

714 Alla båtar bör ha sex förtöjningsknappar, varav två midskepps, för landförtöjning, långsidesförtöjning, spring etc.

715 Förtöjningslinor kan taglas med garn av olika färg för att beteckna olika längder. (Sven-Åke Widoff)

716 En torkmatta på däck, där du går ombord, spar mycket torkande och städande senare.

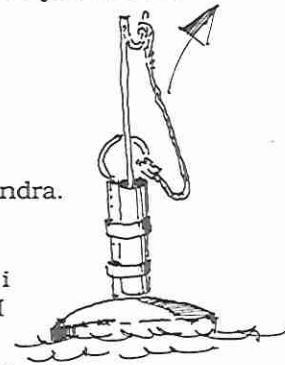
717 Sandiga skor på blanka ytor, och skylight (!), innebär avsevärt elände. Kommer du från sandig mark eller kaj, skölj sulorna i vatten innan du går ombord eller ta av skorna.

718 Kroken på båtshakar är mestadels av plast och blir som annan plast spröd med tiden. Kontrollera kroken då och då, byt om sprickor uppträder. Det kan vara förargligt och rentav farligt om kroken går av just när du halar in något. (HW)

HEMMAHAMN
(Se även Gästhamn, Naturhamn.)

719 Dubbla linor mellan båt och boj snor sig gärna om varandra. Bättre med **en** grov lina.

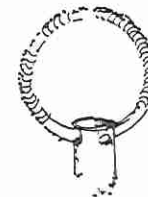
720 En "linfångare" till bojlinan är ovärderlig vid bojtagning i hårt väder. Surra eller tejpa en plastslang på bojtenen. I plastslangen sticks ner en pinne med krok, som bär linan. Ta ombord lina och pinne vid tilläggning, då kommer inte pinnen till skada när båten snor runt bojen. (Hans Fröbom)

721 Görs bojlinan fast på en schackel, som löper på bojtenen under ögat tjänstgör schackeln som en lekare och bojlinan snor sig inte så lätt.

722 Linda ögat på bojen med en lina så förhindras märken på båten när den ligger nära bojen, exempelvis vid stiltje och svall. (HW)

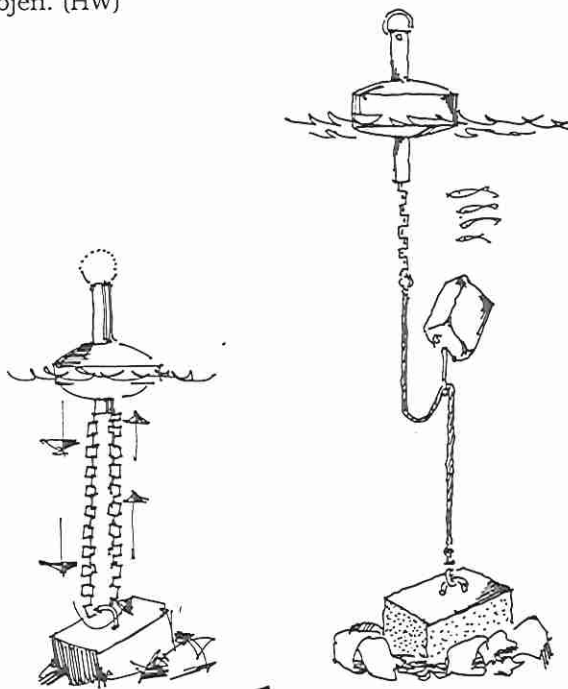
723 Flytande lina mellan boj och båt förhindrar att en sjunkande lina drar båten mot bojen i stiltje med åtföljande eventuella slagmärken vid svall. Flytande lina tål ultraviolett strålning dåligt. Använd grov dimension och byt ofta. (HW)

724 Ju längre föröver bojlinan är fäst i båten desto mindre tendens att "segla" får den. En kraftig ögla längst fram på stäven är bäst (längst ut på peket om båten har sådant). (HW)

725 Om en styv slang träs på linan mellan båt och boj dras inte båten mot bojen i stiltje.

726 När båten ligger på svaj vid boj händer det ofta att bojlinan snor sig flera varv runt bojen, trots att vinden varit från i stort sett samma riktning eller obefintlig. Båten har inte rundat bojen, som man skulle tro, utan den har gått fram mot bojen i nästan stiltje, dragen av bojlinan, som sjunker, med bojen på ena sidan av stäven. När båten sedan går akteröver har linan sträckts på andra sidan bojen. (HW)

727 Rätt arrangerad lina av rätt sort mellan boj och bojsten håller mycket längre än rostande kätting. Måste skyddas mot nötning. (BG)

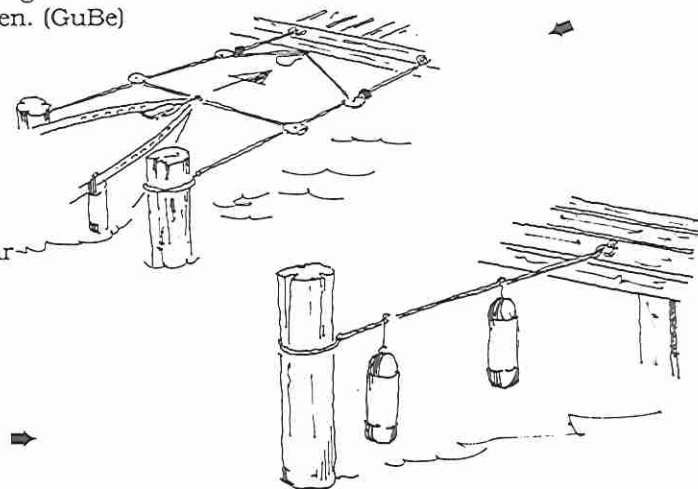
728 Om kätting används mellan boj och bojsten gör den rundgående för lätt inspektion och byte. Har kättingen tendens att rosta mest nära botten eller ytan (varierar med lokalitet) dra den runt en liten bit så att rosten får ett nytt angreppsställe. Förlänger kättingens livslängd. (HW)

729 Du kan markera exakt var du har din bojsten eller ditt ankare med ett dubbelt flöte som automatiskt reglerar sig efter djupet och vattenståndssändringar. Stora flötet kan vara en 5-liters plastdunk och lilla flötet en 2-liters. (IC)

730 Då pålar används som akterförtöjning spänn en lina eller en wire från vardera pålen till bryggan. På varje lina trär du ett block och dessa förenas med en lina, på mitten försedd med en kort lina med en hake i. När du skall lägga till hugger du haken, som då befinner sig i höjd med pålarna, i stäven och båten styrs in som på räls! Även vid utbackning är det här arrangemanget förträffligt, särskilt i hård sidvind då stäven tenderar att pressas mot grannbåten. (GuBe)

731 Ett alternativt system är att ha fendrarna hängande i linorna mellan pålarna och bryggan, men då kan man inte ha löplinan om man inte dubblerar linorna mellan påle och brygga. Nu kan man ha en omgång fendrar permanent monterade i hemmahamnen - monterade redan när man kommer hem! (GuBe)

732 I många hamnar har man pålar som akterförtöjning. Vanligast är att man lägger aktertamparna i kors för bästa fixering av båten, men det finns ännu bättre system. En lina dras från ena pålen via två block schacklade till bryggningarna och vidare ut till den andra pålen. I höjd med akterknaparna splitsar man in en ögla som enkelt träs över knaparna. I fören splitsar man på motsvarande sätt in en extra lina mellan blocken och gör ett öga på mitten (om man kan trä detta över knapen på däck, annars får det bli två separata tampar som går på var sida om förstag, pulpit eller annat hinder). I bukten på den långa linan mellan blocken hänger man en tyngd som dels ger fjädring dels håller upp linorna så att man lätt kan fånga dessa vid förtöjning. (Kjell Nylén)

733 Sätt fasta förtöjningstampar i hemmabryggan med splitsade öglor för knaparna på båten. Förena tamparna med en klen lina så når man båda på en gång. Fastsplitsade kauser i bryggändan av tamparna. (BG)

734 Om du förtöjer vid brygga och använder anpassade förtöjningstampar - vilket är praktiskt och ser snyggt ut - skyddas tampen om du trär en armerad plastslang i lämplig diameter över tampen där den skall gå genom halkipen. Tamparna är dessutom bra att ha med sig vid långsegling när man förtöjer vid brygga i en gästhamn. (MB)

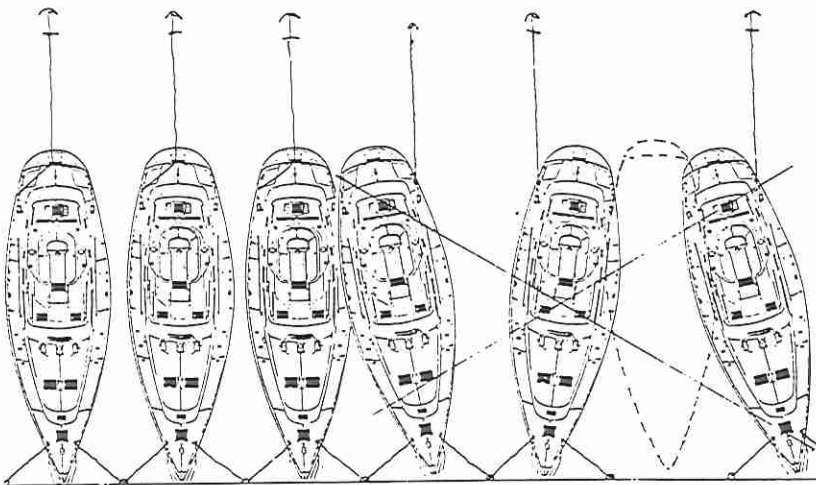
735 För att minska rycken och därmed slitaget på beslagsfästen kan du trä förtöjningstampen genom en gummifjädring. Skramlar och rostar inte som metallfjädringen. Båthandeln. (MB)

736 Lämna båt, förtöjd vid brygga eller kaj, oövakad en längre tid, är det viktigt att båten ligger åt rätt håll. Förtöj inte med aktern mot det håll varifrån sjögång kan förväntas. Vågor mot aktern kan slå in stänk i båten, och förfylla den. Speciell försiktighet vid mindre motorbåtar som har luftintag till motor eller ventilation i akterstaven.

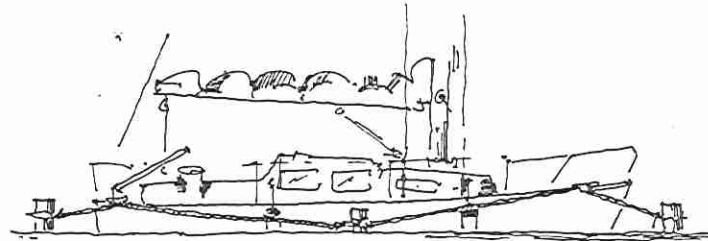
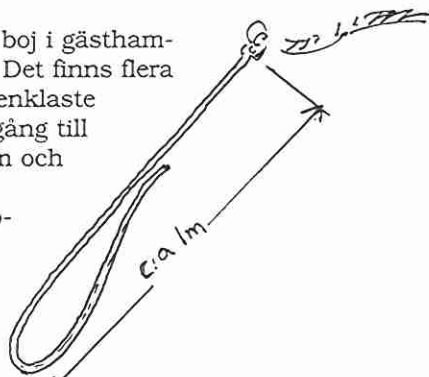
GÄSTHAMN

737 Förbered tilläggning i god tid, speciellt om du skall lägga till i en obekant hamn. Ha linor klara, en i varje "hörn" på båten, uppskjutna så att de inte trasslar sig, med linornas slutändar fastsatta ombord. Gäller det förtöjning mellan pålar, gör öglor i akterlinornas ytterändar. Det är sällan bråttom. Gör gärna ett extra varv för att studera förhållandena.

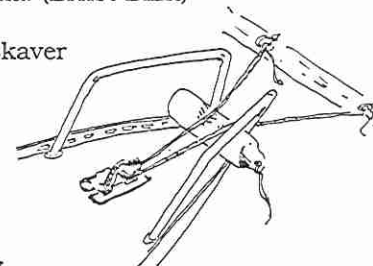
738 Vid förtöjning med ankare eller boj i aktern försök den vänstra varianten nästa gång. (IC)

739 Det är inte alltid så lätt att fånga en boj i gästhamnen. Den kanske har en låg bojögla. Det finns flera bra bojfångare på marknaden. Den enklaste kan man göra själv om man har tillgång till någon form av rejäl blåslampa. Värm och forma en 12 mm rostfri stång enligt skissen. Denna krok är endast lämplig för tillfällig svajliggning men kan vara permanent vid förtöjning mellan boj och brygga. (HW)

740 Man kan förtöja både vid kaj och längs en annan båt med spring så att båten inte driver fram och tillbaka. (Ernst Blixt)

741 Lagg en fender under lina som skaver mot relingen.

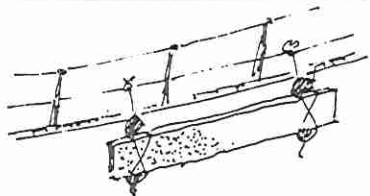
742 Förtöj med rundgående lina, så kan linan släppas från båten utan att någon behöver gå i land om du exempelvis förtöjt mot en brant berghäll som blivit hal av regn. Linan måste gå samma väg in som ut annars kan den nötas av.

743 Förtöj inte i land med en pålstek i änden på linan om det inte gäller en pållare, där linan kan lyftas av. Pålstek utan lycka går bara att lossa med slack lina och förtöjningen kanske är hårt belastad på grund av vind etc. Förtöj runt ett träd, genom en bergögla etc. med linan två varv runt och sedan dubbelt halvslag om egen part, alternativt stoppare. Går alltid att lossa. (Marianne Lindfors)

744 Har du en båt med en långt utstickande häck kan du ankra med stävankaret och backa in. Akta rodret! Det är då mycket lättare att kliva ombord och iland och är du ensam kan du se bättre hur nära land båten är och har kort gångavstånd från rodret till språnget iland. Det ger dessutom mycket säkrare avstamp än från stäven. Har du dessutom "hopp-iland-draggen" i beredskap kastar du först den och när den fått fäste i en skreva, rot eller gren kan du i lugn och ro ordna mer permanent förtöjning och behöver inte riskera att halka i brådskan. (GuBe)

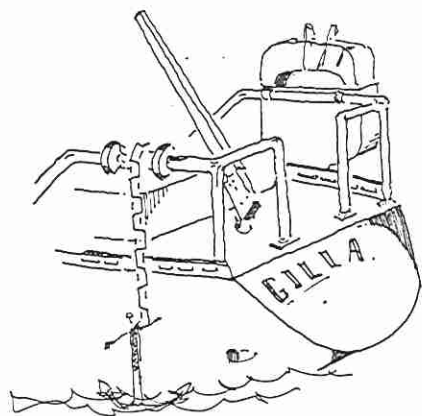
745 Att stävankra när man är ensam går mycket lätt. Ankaret frigöres från sin låsning i stävbeslaget. Linan drages akteröver och läggs fast på knap eller vinsch. När ankringsplatsen är vald låter man ankaret gå och inriktar sig sedan helt på backmanövern för landfästet. Givetvis måste ankarlinan vara säkrad i änden! (GuBe)

- 746 Behövs en plankan utanpå fendrarna vid förtöjning mot klippa eller skrovlig kaj. kan plankan antingen hänga i separata linor eller vara surrad mot fendrarna. (Stig Jacobsson)

- 747 Mannen ombord är i allmänhet den starkare. Det borde vara han som hoppar iland med linan vid förtöjning i gäst- eller naturhamn. Kvinnan ombord faller då akterankaret och sköter motor och roder. Ingetdera kräver stor kraft. "Det där klarar hon inte". Det gör hon visst bara hon får.

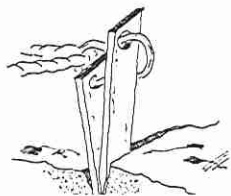
NATURHAMN

- 748 På båtar med negativ akter kan en ankarrulle på sidan (låringen) vara bättre än en rulle akterut för att ta upp ankaret utan att båten skadas.
- 749 Vid förtöjning i hamn med enkel lina, ta änden i land och resten ombord. Då går det lätt att släppa ut båten lite, om det behövs.
- 750 Lina med stoppknop (överhandsknop i åtta) är utmärkt att kila fast under sten eller i bergskreva vid förtöjning i naturhamn. (Stig Jacobsson)
- 751 Vid förtöjning i naturhamn räkna med att vinden kan vrida - trots SMHI. Planera för förflyttning innan den behövs.

- 752 Bergskilar att använda i bergsprickor vid förtöjning har en ring för linan. Ringen gör det lätt att hänga upp kilarna på en krok i ankarboxen eller annat lämpligt ställe. Förse klubban eller hammaren med en ögla och häng på samma krok så finns allt tillsammans.

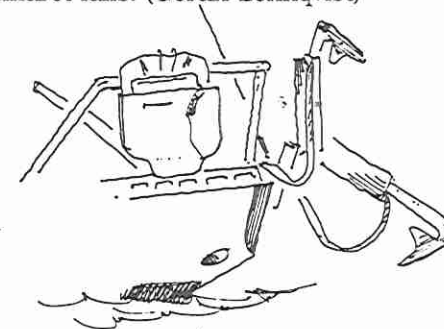
- 753 Är bergskilen alltför stor för lämplig skreva, slå ner en andra kil bredvid. (IC)

ANKRING

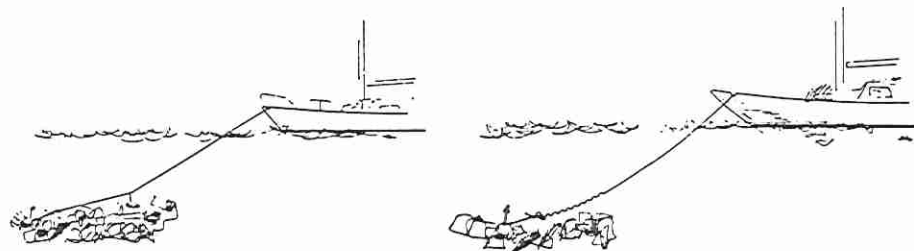
- 754 Vid ankring, speciellt när det gäller att fälla akterankaret i rätt ögonblick, kan det bli stressigt. Gör ankaret klart i förväg genom att låta det hänga över aktern just över vattenytan och lås linan i rätt läge mot en knipknapp på pulpiten eller mot den vanliga knapen. Linan skall ha ett märke för rätt längd. Vid lättning låt ankaret hänga på samma sätt tills det är tid att stuva det. Eventuellt kan det hänga strax under ytan och bli rensolat. (Charlie Rydell)

- 755 Det finns hållare att fästa på pulpit för olika typer av ankare. Ankaret kan då fällas snabbt, vilket kan vara avgörande i en kritisk situation. Låt ankarlinan gå så att den löper fritt när ankaret fälls. (Göran Lönnqvist)

- 756 Ankare av rätt typ, exempelvis dragg, blyplätt, kan snabbt och säkert fällas med hjälp av ett lämpligt rör som är ledat och fästat i aktern (eller stäven) enligt skissen.

- 757 Salta seglare talar sig ofta varma för ankarkätting. Även om man har en tyngre båt och svajankrar ofta klarar man sig utmärkt med en väl tilltagen flätad nylon ankarlina, exempelvis 12 mm lina och ett 10 kilos Bruce-ankare för en 6 tons båt. Är läget utsatt kan man sända ned en rejäl tyngd på ankarlinan med en rymlig schackel som löper lätt över linan. Samma schackel och hjälplina används också om ankaret fastnat. Schackeln skall vara så rymlig att den sväljer ankarläggen och når ända ned till kronan. Då kan man få dragning i ankaret åt andra hållet och det släpper förhoppningsvis. (GuBe)

- 758 En ankarlina bör vara fjädrande för att undvika ryck, som kan lossa ankaret. Linan behöver knappast vara grövre än 12 mm, då är den bra att hantera och fjädrar bättre än en grövre lina. Räkna inte med att den 2-3 meters kätting som många har närmast ankaret, ger nämnvärd fjädring. Däremot kan kättingen förhindra nötning av ankarlinan mot en skarp sten och ger något bättre dragvinkel när ankaret skall fästa.

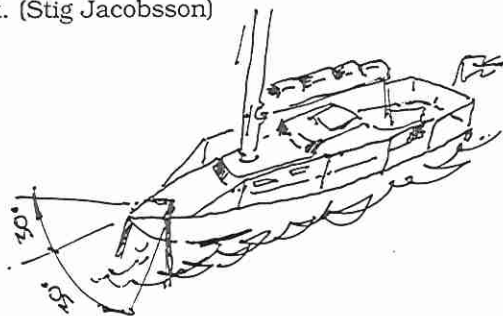
759 Ett tyngre ankare på lina kan vara bättre än ett lätt med kätting. Totala vikten av ankare plus kätting kan bli onödigt stor vid ankring på djupt vatten.

760 Beträffande ankare är det bra att ha minst tre ankare. Exempelvis ett 10 kilos Bruce i stävmontage för vanligt bruk, ett 12 kilos stockankare, nedstuvat under en koj som reserv, och ett flygande ankare i aktermontage. Det flygande ankaret är mycket användbart vid en vindkantring. Man skickar ut det åt nya lovart och kan på så vis trimma om förtöjningen utan att behöva byta plats eller gå ut i jollen. Bäst fungerar det på lite större djup, förstås. (GuBe)

761 Det finns inget bästa ankare, fast reklamen vill få oss att tro det. Olika typer passar för skilda bottenar. Om du har mer än ett ankare, vilket är högst rekommendabelt, välj gärna olika typer. Läs bottenbeskaffenheten i sjökortet i den mån den står avgiven.

762 Vid svajliggning med ankare över aktern är det viktigt att låsa rodrät i midskeppsläge. Är det strömt kommer rodrät annars att föras åt sidan av strömmen och båten skär ut. (Stig Jacobsson)

763 I hård vind, ankra med två ankare i vinkel. Båten "seglar" mycket mindre med två ankare. Förut-sättning är att vinden beräknas hålla konstant riktning. (HW)

764 Märk ankarlinan med sydda taglingar i olika färg, exempelvis en färg varannan meter upp till 10 m. då märkningen upprepas. Vid kätting måla.

765 Änden på ankarlinan bör vara fast i båten, men är den inte det, eller måste den lossas i något sammanhang, fäst en fender i änden av linan, så att inte både ankare och lina går förlorade. Bäst att ha en fender permanent monterad.

766 Fäll ankaret från aktern i stället för från fören eftersom det då lätt kan manövreras från sittbrunnen. Vid svajliggning för fram ankarlinan till stäven. Ta om möjligt upp ankaret från brunn, eventuellt med hjälp av skotvinschen. (LON)

767 Ett enkelt och bra sätt att få upp ett hårt sittande ankare är att använda båtens rörelseenergi. Hala hem på ankarlinan så snabbt som möjligt och försök styra båten rätt över ankaret. När ankarlinan är lodrätt ta ett avhåll över en knap. Båten fortsätter förbi ankaret av farten och ankaret skall sitta mycket rejält om det inte släpper med denna metod. I svåra fall använd motorn. (Ola Forsgren)

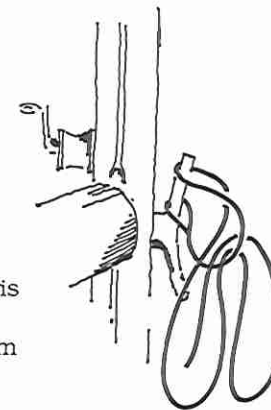
768 Är ankaret lerigt, låt det släpa efter båten en stund. Sätt sköljmarke på ankarlinan. Spar mycken rengöring ombord. Men kom ihåg att ta upp ankaret! (SEL)

LINOR

(Se även tips nr

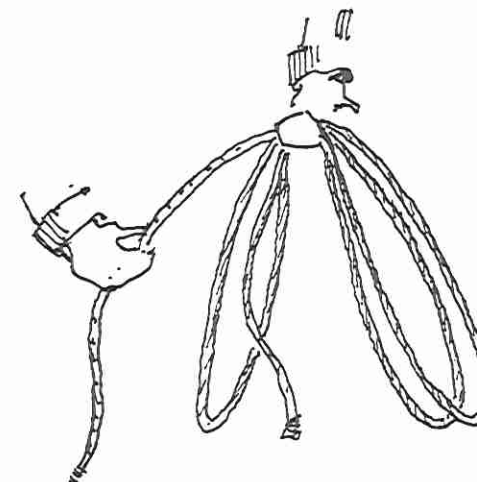
44, 49, 53, 55, 71, 72, 141, 142, 518, 519, 710, 713, 715, 959, 960.)

769 Uppkransning av fall och linor på mast. Kransa upp fallet, skjut in det mellan mast och fall.

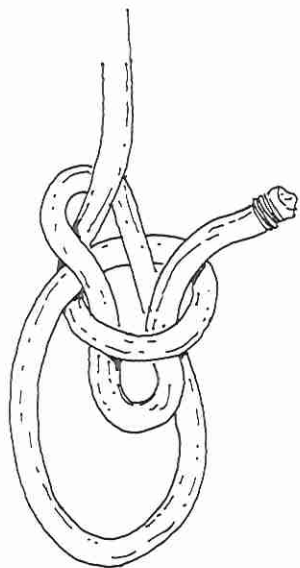

770 Häng uppkransad lina, exempelvis fall, på en knap, genom att ta delen närmast fasta parten genom bukterna och trä på knapen.

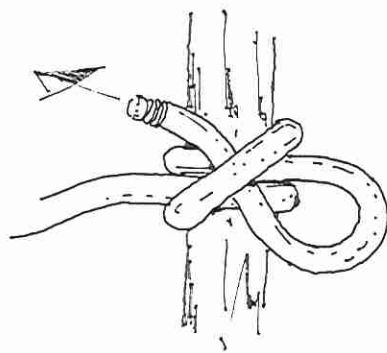
771 Linor, och även elkablar och slangar, kan kransas upp så att de ej snor sig. Gör du på "vanligt sätt" vrider sig linan ett varv per bukt.

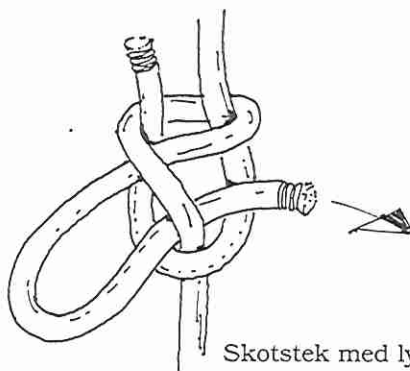
- 772 Knoppar med lycka (ögla) kan alltid lösas snabbt med ett ryck i fria änden. Nödvändigt för exempelvis storskot på öppen jolle. pålstek under spänning som inte kan lättas. (IC)

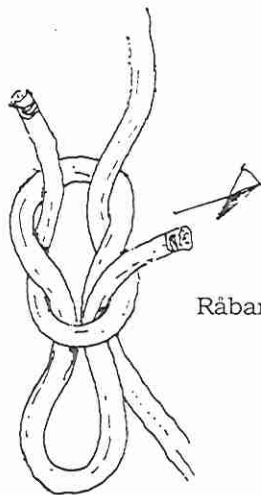
Pålstek med lycka

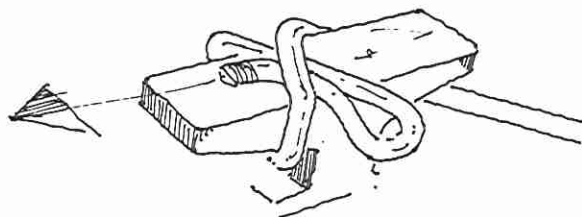
Halvslag med lycka

Skotstek med lycka

Råbandsknop med lycka

Nyckstek

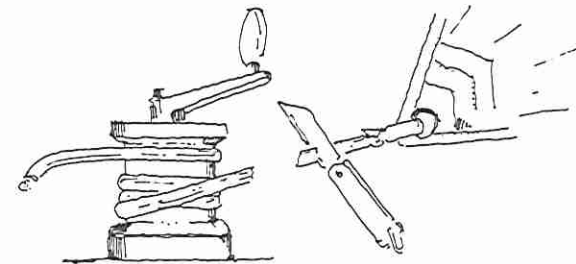
- 773 Knoppar i gummilinor (shockcord) har en tendens att krypa. I stället för knop, sammanfoga lösändarna med buntband (för elektriska ledningar). Sätt dit två eller tre band och dra åt hårt. Det finns specialtänger för detta om det behövs. Svarta band är mest motståndskraftiga mot UV-strålning. (Benkt Ulvfot)

- 774 Smält änden på syntetlinor snyggt genom att först linda om en bit eltejp som sedan tas bort. I stället för en öppen låga kan linan smältas på en elplatta om du lägger en bit aluminiumfolie på plattan.

- 775 I vissa fall när du tillfälligt drar en lina till en vinsch, för att få extra kraft, kommer linan snett uppifrån mot vinschen och kan ge så kallad override som låser linan mot sig själv så att den varken går att hala in eller slacka. En möjlighet att få loss linan är att avlasta den, kanske genom att dra ytterligare en lina till en annan vinsch. I sådana här fall, var noga med hur linan kommer mot vinschen och låt den gå genom ett kastblock om nödvändigt.

- 776 Har det blivit override på en vinsch och linan inte går att ta hem för att lösa upp overriden, kan enda möjligheten vara att kapa linan. Kapa den nära linans ände så förloras inte mer lina än nödvändigt. Gäller det försegel, kapa linan, gör sedan ett slag, red upp overriden och fäst tillbaka linan.

- 777 Vid "vinschsallad" (override) lägg den fria änden en del av ett varv "fel väg" över den låsta vinschen och över till en annan vinsch. Det går då att dra loss linan varv för varv med stor kraft. (LON)

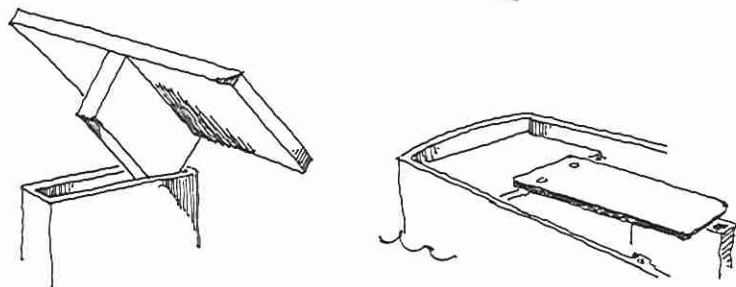
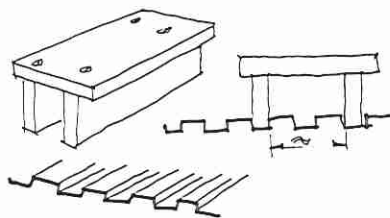
Jollar

- 778 Jolle på dävert är utmärkt ur många synpunkter, men kan hindra användningen av badstegen. Är badstegen också räddningsstege tänk efter hur man skall komma upp i båten med jollen på plats. Eventuellt måste jollen firas för att detta skall gå. Prova!

- 779 En normal plastjolle måste förses med flyttankar eller annan flythjälp för att kunna tjänstgöra som räddningsbåt. (På skyddade vatten.)

780 Jolle typ Sportyak med dubbelskrov har stor flytkraft inbyggd från början och är utmärkt som räddningsbåt. Tyvärr är den svår att ro effektivt. Med säte går det någorlunda.

781 Jollar typ Sportyak med "korrugerad" botten får ofta en skvätt vatten stående på botten. Håll ändan torr genom att göra ett säte med ben som passar i korrugeringen. (IC)

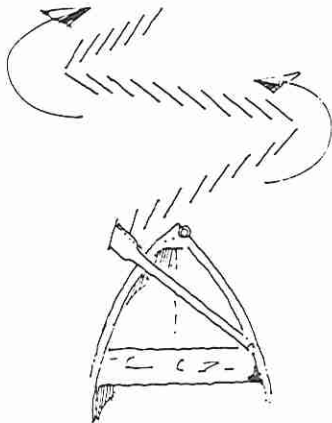
782 På en centerbordsjolle, som också används som roddbåt kan man lätt ordna ett säte över centerbordstrumman. Det går också bra på vissa jollar att dra upp centerbordet och lägga det över förtoften och trumman. (Optimist exempelvis.)

783 Gummibåt med styv durk är lättare att använda än en med enbart gummibotten.

784 Originalåror som levereras med enklare gummibåtar är ofta primitiva och klumpiga att använda. Skaffa bättre åror, det lönar sig.

785 Årklykor i plast bryts ner av solen och blir spröda. Medför reserv. Rodd med en åra är inte precis enkelt. Ett urtag i aktern eller fäste för en årklyka där så att det går att vricka är inte dumt. Kan du? (HW)

786 Det går att ta sig fram i en jolle med en åra utan att paddla växelvis på styrbords- och babordssidan och slingra sig som en drucken. Du kan "vricka dig" fram genom att sitta i fören och föra åran fram och tillbaka som fönsterputsaren för skrapan. (SEL)

787 Uppblåsbara gummijollar är svåra att ro någon längre bit, särskilt i sjögång. En kanot eller kanadensare, om sådan får plats ombord, är utmärkt för längre upptäcktsfärder och kan om den är försedd med flytkroppar även användas som livbåt. (På skyddade vatten). (JS)

788 Att kajka omkring i jollen hör till för både äldre och inte minst den yngre generationen. Förr hade man alltid ett vrickhål i akterspegeln. Det kan ersättas av en klyka. Att vricka är inte så svårt, bara man kommit på hur man gör. Det är kul att vricka sig fram och mycket bra att ta till om man tappar en åra, vilket är lätt hänt. Det här fungerar utmärkt även på gummijollen. (GuBe)

789 Soppa- eller annan torsk : Många har en utombordare på jollen och det är ju trevligt för lite längre färder. Om motorn lägger av, bensinen tar slut eller gummibåten börjar läcka när man är långt från moderbåten, ja då kan det bli problem. En shoppingväska i nylon av den högsmala sorten, är mycket bra att ha med ombord, men den skall vara fastsurrad!

- Bör innehålla:
- Verktyg till jollemotorn
  - Handboken till dito
  - Reservbensin (en liters plastflaska)
  - Extra tändstift
  - Luftpump och reparationssats till gummijollen
  - Plastpåse till strandfynd (eller musslor)
  - Liten kompass
  - Papper och penna. (GuBe)

790 Bogseras jolle i kraftigare sjögång måste den vara försedd med tätt kapell, annars fylls den sakta av stänk. Kapellet måste gå snabbt att avlägsna om jollen skulle behövas i en nödsituation. (HW)

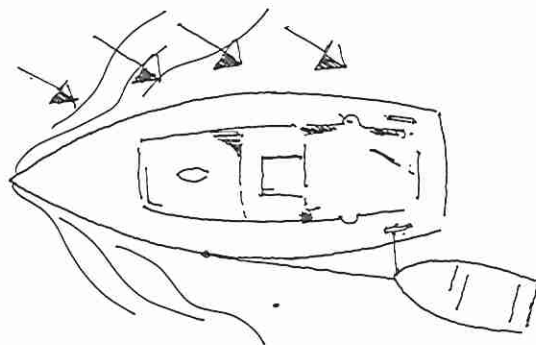
791 Vid jollebogsering är det mycket viktigt att draglinan har rätt längd, och längden varierar med dragbåtens fart. Bästa läge är just på framkant av andra häckvågen. Då fordras nästan ingen dragning alls och farten påverkas inte. Bara en halv meters fel i linans längd kan innebära en halv knops fartminskning. Om man släpper ut en lång lina och sedan tar hem på denna, finner man att i vissa lägen måste man ta spjären för att orka ta hem, medan en annan längd inte ger något motstånd alls, det vill säga jollen ligger rätt för aktuell fart. Även på första häckvågen finner man denna idealpunkt, men ofta är det bättre att ge lite längre lina för att undvika ryck vid sjö eller svall. (GuBe)

792 När man bogserar en gummijolle och sjön blir grov kan det hända att dragöglorna rycks loss. För att förhindra detta kan man fästa en hanfot i jollens akterspegel, dragen genom öglorna för grabblinan på "relingen" och ut genom de förliga öglorna. Då sker dragningen i akterspegeln och övriga öglor tjänar bara som styrning. Man vinner fördelen att förskeppet på jollen hålls ned och den släpar perfekt. Utan påmonterad motor tenderar gummijollar att segla iväg som drakar vid hård vind och sjö. Det här arrangemanget förhindrar detta. Med traditionellt fäste i nedre dragöglorna lyfter jollen lätt

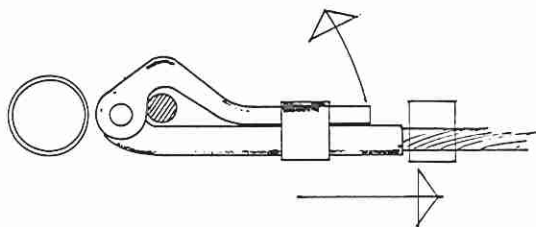
och kantras av vinden med dykning som följd. Då ryker dragringarna!
I hanfoten fäster man enkelblock som draglinan fästes i. Minskar slitaget på hanfotens bukt. (GuBe)

793 Vid hård läns surfar jollen gärna på medföljande sjö och bogserlinan slackar, för att sedan spännas med ett ryck, som kan välta jollen eller slita av linan. Ett sätt är att förse jollen med ett drivankare akterut i form av en lång lina eller en kortare lina med exempelvis en liten slagpyts i änden. Gör drivankaret klart i jollen **innan** start så att det bara är att lämpa det i sjön vid behov. (HW)

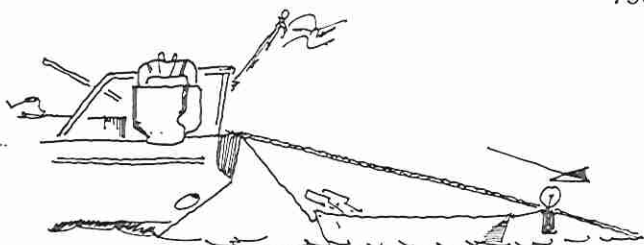
794 Vid hård kryss med brytande sjö kan jollen med fördel bogseras tätt intill lärlåring. Fäst bogserlinan vid lärlåring en bit föröver ungefär vid masten och låt jollen ligga med stäven något för om båtens akter. En lina från jollens stävögla vinkelrätt mot båten hindrar jollen att skära ut. Bara tillämpligt vid långa bogar. (HW)

795 Att ta upp en gummijolle på däck är lämpligt innan man går ut i grov sjö men nog så knepigt om man är ensam och skall lyfta den över mantåget. Man kan sätta pelikankrokar i exempelvis babords mantåg i infästningen mot pulpit och göra bajonettfattning på förliga mantågsstöttan. Att ta bort mantåg och stötta går snabbt och det är sedan mycket lättare att ta upp jollen. Det går sedan lika fort att haka på mantåget igen och med pelikankrokar får man samma spänning som förut, utan att behöva dra mantågsspännare eller liknande. (GuBe)

796 Vid förtöjning med akterankare och stäven i land är ofta jollen ett problem. Förse jollens akterlina med en vikt fäst i ett kastblock, som löper på ankarlinan. Linans vinkel gör att jollen dras utåt. (Sven-Åke Widoff)

797 Fäst en stor clam-cleat i jollens botten på insidan eller på sidan av centerbordstrumman. Utmärkt att belägga ankarlinan på om man måste ro ut ett ankare. Jollens akter kan gärna förses med en öppen halkip för att förhindra nötning från ankarlinan. Kan eventuellt kombineras med urtag för vrickning. (Sven-Åke Widoff)

Miljö

RENGÖRING

(Se även tips nr 18, 19, 31, 136, 330, 709, 937, 939, 943, 959, 960, 961.)

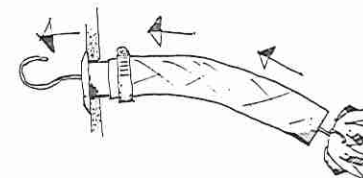
798 Fotogen, som är syrefritt, lämpar sig till att ta bort lättare rostfläckar och kan också användas för att lossa fastrostad skruv.

799 Medför rymliga, rejäla plasthandskar för rengöring på toalett, i pentry med mera.

800 Använd plasthandskar med uppvikta kragar för att hindra vatten att rinna längs armarna vid tvättning av skrovet. (SEL)

801 Vänsterhandens plasthandske, om du är högerhänt, håller mestadels bättre än högerhandens. Gör provisorisk, ny högerhandske genom att vända överbliven vänsterhandske ut-och-in. (SEL)

802 Rengöring av slang. Lossa slangen i lämplig ände. Trä ståltråd genom slangen. Fäst trassel eller trasor på ståltråden. Dra igenom slangen.

803 Den nästan oundvikliga nedsotningen av aktern på en segelbåt orsakad av motorns avgaser är ganska lätt att avlägsna med vanligt diskmedel om det sker omedelbart. Väntar du, behövs det starkare medel eller rubbing. Polera och vaxa efteråt så går det lättare att göra rent nästa gång. (HW)

804 Missfärgade och fula rostfria detaljer, såsom mantågsstöttor, halkipar m.m. kan poleras upp med rubbing eller Autosol.

805 Klistret efter prislappar, etiketter etc kan vara svårt att få bort. Gnid ett finger mot näsan eller hakan. Den lilla mängd ansiktsfett - som alla människor har - som fastnar på fingret räcker oftast för att lösa upp klistret. Går givetvis med annat fett också. (MB)

806 Det sista slagvattnet i kölsvinet under motorn, som pumpen inte tar kan sugas upp med blöjor(!). Särskilt om du inte når med svampen. Även användbart under motorn, på toaletten etc. (Charlie Rydell)

807 En tandborste är bra för rengöring på svåråtkomliga ställen i pentry och på toaletten, för att föra på fett på vantskruvar med mycket mera. (HW)

- 808 För att komma åt att göra rent i diverse oåtkomliga hörn är en begagnad diskborste på ett långt skaft utmärkt. Fila till borstens skaft så att det passar riktigt styvt i ett lämpligt rör av någon halvmeters längd. Eller spika fast borsten på en träkäpp. (Sven-Åke Widoff)
- 809 Gelcoat gulnar av ammoniak. Läs innehållsförteckningen på rengöringsmedel innan du använder det. Tänk på miljön.
- 810 I en tekanna där man brygger te på lösblad, bildas en beläggning på botten som är svår att helt få bort. Mågel bildas gärna om kannan får stå ett tag. En skvätt vatten i botten hindrar möglet. (Marianne Åkerblom)
- 811 Lite ättikssprit som kokas upp i en kastrull eller en tekanna och eventuellt får stå över natten tar effektivt bort avlagringar och lukt. Skölj väl efteråt.
- 812 Vid stor disk och dåligt om vatten diska i sjövatten. Om vattnet är saltare än Östersjöns, värm lite sötvatten, diska om och skölj. En sexpersoners middag kan du klara med ca två liter sötvatten. (SEL)
- 813 Gnid in händer och skärbräda med citron så försvinner lukten av fisk och lök.
- 814 Vid rengöring med lacknafta är det ur miljösynpunkt bättre om den är avaromatiserad. Syns på etiketten. Vanlig lacknafta innehåller 20-30% aromater, avaromatiserad mindre än 1%.

UTSLÄPP

(Se även tips nr 199.)

- 815 Finns det kemtoalett ombord, töm inte innehållet med saneringsmedel i en kompost. Förmultningsprocessen avbryts då. (Jan Holst)
- 816 De flesta övernattningsbara båtar har någon form av toalett. Töm på öppet vatten, under gång i 5-6 knop enligt Naturvårdsverket, så genererar du ingen.
- 817 Skulle det oförhappandes komma ut lite olja på vattnet vid läns-pumpning eller på annat sätt sprider sig oljan så att det ser ut att vara mycket mer än det verkligen är. Håll lite diskmedel på vattnet så syns inte oljan. Detta är rent kosmetiskt, oljan finns ändå. (Stig Jacobsson)

Ytbehandling

ALLMÄNT

(Se även tips nr 22, 884, 935.)

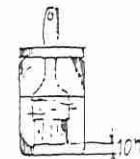
- 818 Vid mellanslipning av fernissade ytor använd alltid fint slippapper, nr. 180 eller finare.
- 819 Handslippapper har ojämn kornstorlek, vilket gör att de tar bra, men ger rosor i slipmaskin. Maskinpapper har jämn kornstorlek, men sätter igen sig vid handslipning. (Thomas Larsson)

- 820 Vid våtslipning, håll några droppar diskmedel i vattnet så sätter papperet inte igen sig så fort. (BG)
- 821 Kontrollera att ytan är absolut fettfri genom att slipa lätt med finaste sandpapper. Knäpp med fingret på papperet. Släpper dammet är ytan fettfri.
- 822 Lister på träbåtar, exempelvis mellan däck och ruff, blir ofta mörka i kanterna beroende på fukt eller röta underifrån. Listerna är ofta otillräckligt behandlade just på undersidan. Åtgärda detta när listerna tas bort vid något större arbete. (Stig Jacobsson)
- 823 Ytbehandling i pentry bör vara extra slitstark och tåla rengöringsmedel. Teakoljning drar åt sig fett och blir ful med tiden. Fernissning, matt eller blank, är bättre.

MÅLNING / FERNISSNING

(Se även tips nr 56.)

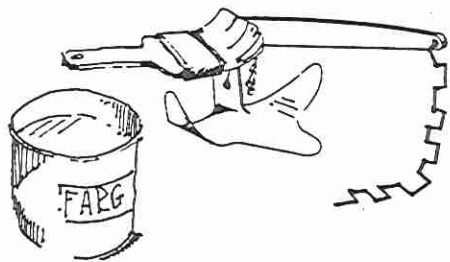
- 824 För målning inombords finns numera en antimögelbehandlad badrumsfärg, latex, vattenbaserad, som också kan användas för båtar. Alternativ till topcoat.
- 825 En öppnad färgburk med bara lite färg eller fernissa kvar håller sig skinnfri länge i frysen. (Gäller ej vattenbaserad färg, akryl.) Färdigblandad 2-komponentfärg håller sig två-tre dygn i frysen.
- 826 Linda in pensel för 2-komponentfärg i aluminium folie och lägg i frysen om du skall använda den de närmaste två-tre dygnen, så slipper du göra ren den.
- 827 Pensel för alkydfärg (lösningssmedelbaserad) hängs vertikalt med borsten, ca 1 cm över botten, i en burk med lösningssmedel. När penseln skall användas, krama ur lösningssmedlet och måla. Den klarar sig utan rengöring veckovis.
- 828 Bästa sättet att undgå luftbubblor i färgen är att gå efter med en planstrykare så snart som möjligt efter det att färgen strukits på.
- 829 Stryk inte av penseln mot burkens kant. Då kommer det luft i penseln. Låt den självrinna av i burken.
- 830 VC17 bottenfärg dunstar väldigt fort. Sätt locket på burken efter blandning. Slå två spikhål i locket mitt emot varandra. Håll sedan direkt på planstrykarens dyna och stryk botten. Åtgången är mindre än hälften jämfört med att spruta eller rolla, och det går lika fort. (BG)
- 831 Självpolerande bottenfärg försvinner mycket sakta ut i vattnet. Bättre där färgen ser tunn ut, så kanske botten klarar sig ett år till utan ommålning. Prova om du har självpolerande färg genom att blöta på ett finger och dra mot botten. Fastnar färg på fingret är den självpolerande.

832 Blymönja är gammalt och välkänt och fortfarande oöverträffat för målning under durkarna på träbåtar men kräver mycket lång torktid. Vid slipning av gammal blymönja använd ansiktsskydd.

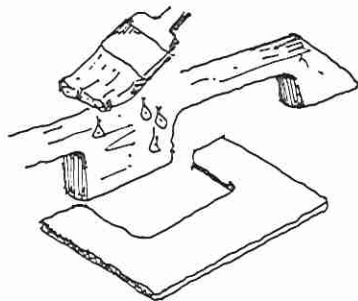
833 Måla utombordaren med vit eller avvikande färg på några väl synliga ställen så blir den inte så lätt stulen eftersom den skiljer sig från standard. (Krister Olausson)

834 Måla ankaret med slagfast färg efter noggrann grundning med 2-komponentfärg. Smutsen släpper lättare och ett ljusmålat ankare syns mot botten. Spraya glidspray på ankaret, gärna utanpå lackfärgen, så glider lera och dy bort ännu lättare än med enbart färg. Behandlingen måste upprepas ibland.

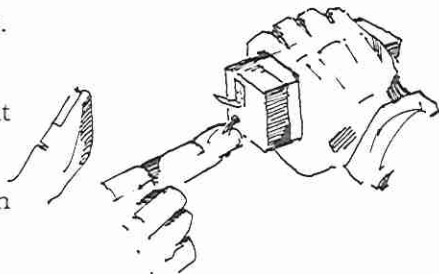

835 Fernissan på ytor som utsätts för sol har en tendens att spricka. Speciellt känslig tycks två-komponentfernissa vara. Erfarenhetsmässigt verkar Benarolja, en alkydolja av norskt fabrikat (Jotun) klara solen bra. Denna fernissa torkar relativt långsamt, speciellt i kall väderlek. Den blir inte så hård som många andra fernissor utan har en viss elasticitet. (HW)

836 Vid fernissning av luckor, lister, grabbräcken med mera gäller det att inte spilla fernissa på plastdäcket. Fernissfläckar syns inte förrän efter ett tag, och då är de svåra att få bort, speciellt från halkfria ytor. Följ fernissningen med en pappskena, som tar upp spillet. Fördes den med ett lämpligt urtag, är den mycket användbar vid fernissning av grabbräcken. (HW)

837 Fingerfernissning, ett sätt att fernissa över småskador på fernissad yta. Häll över fernissa i en mindre, gärna rektangulär, plåtburk. Gör ett **litet** hål i burken med en pryl. Vid fernissning tryck ut lite fernissa på pekfingeret. Fernissa skadan med fingret som pensel. Torka av fingret, torka av burken vid hålet. Kläm burken med hålet uppåt så att luft går ut. Tejpa över hålet. Undertrycket i burken säkrar tejp. Försök undvika att "andas" med burken så att ny luft kommer in. Rätt skött klarar sig fernissan i burken flera år. Ingen pensel att rengöra! (HW)

838 Inombords vill man ofta ha matt finish på fernissade ytor. Gör sista strykningen med matt fernissa. Enklare och jämnare än att matta blank yta med stålull.

839 Det råder delade meningar om hur många lager som behövs på trä utomhus för att skydda ytan. Minst 3 lager erfordras, helst 5. Ta som regel att fernissa en gång mer än du tror behövs. Utpädd fernissa första lagret. Se bruksanvisning. Stryk fernissan flödigt, men inte för tjockt, så att fernissan rynkar sig när den torkar.

840 Fernissa gärna när det är kallt, även vid minusgrader. Fernissan flyter ut utan att rinna. Det måste vara torrt väder! Värm fernissburken i varmt vatten. 2-komponentfernissa och -färg behöver varmt väder för att härda. (BG)

841 Vid målning/fernissning tvätta av den målningsfärdiga ytan strax före målning med samma lösningsmedel som finns i färgen. Då fastnar färgen bättre mot gammalt färglager respektive tränger in bättre i en omålad yta.

842 Vid målning med roller blir ytan ofta lätt knottrig, "apelsinskalseffekt". För att undvika detta kan man följa efter med en planstrykare strax efter rollern.

843 Observera att ren linolja kan bli grogrund för mögel. Tillsatser för att avhjälpa detta finns.

844 Om vattenlinjemålningen ligger i vattnet med båten stillaliggande växer det gärna alger med mera på färgen. Det bästa är om bottenfärgen går upp något över vattenytan när båten är fullt rustad.

845 I stället för maskeringstejp använder man med fördel vanlig paketeringstejp som är billig och förhindrar att färgen kryper. Välj en kraftig sort. Vid kyla går tejp lätt sönder. Förvara den innanför jackan så att tejp hålls varm då går den inte så lätt sönder. (GuBe)

POLERING / VAXNING (Se även tips nr 939.)

846 Det är knappast någon skillnad i glans mellan fast och flytande vax. Fast vax är jobbigare att lägga på men håller glansen längre.

847 Använder du maskin för polering kör den med lågt varvtal, annars "bränner" den ytan. (HW)

Verktyg

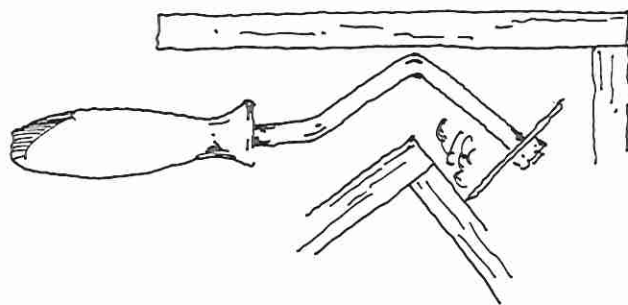
ALLMÄNT

- 848 För småarbeten ombord är ett skruvstycke mycket användbart. Skruva fast ett litet skruvstycke på en kraftig ekplankbit. Vid behov, fäst plankan med skruvstycke mot navigationsbord eller salongsbord med ett par tvingar. Lägg gärna en 3-4 mm cellgummiduk under för att förebygga skador och hindra småprylar att rulla ner. Ekplankan tål att banka på. (HW)
- 849 Finns minsta risk att förlora ett dyrbarare verktyg överbord vid arbete på båten säkra det med en klen lina. Sparar mycken förfärlighet.
- 850 Det är inte så lätt att borra ett hål i en cylindrisk bit, exempelvis ett rör. Borren halkar undan. Gör ett rejält körnmärke så "vandrar" inte borren. Men om det inte finns någon körnare? Använd borren som körnare, det brukar gå. (HW)
- 851 Verktyg och annat löst som kan rosta under vintern kan förvaras i en låda och där besprutas med CRC-5-56 eller liknande. Sjökortslådan, utan kort, brukar vara utmärkt. (HW)
- 852 Skall du borra noga vinkelrätt mot en yta, fäst en aluminiumfolie med blanka sidan utåt så speglas borren. (BG)

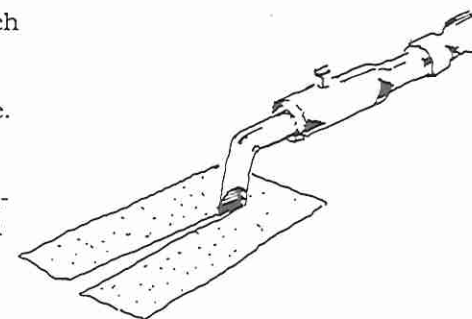
HANDVERKTYG

(Se även tips nr 389, 390.)

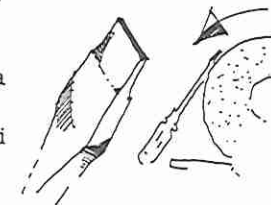
- 853 Det går att slipa en spiralborr på ett bryne. Slöa borrar är hopplösa. Använd alltid snabbstålsborrar. De kostar lite mer men spar på svordomsförrådet. (HW)
- 854 Det finns numera hårdmetallbelagda bågfilblad, som har bättre avverkning och håller mycket längre än vanliga blad. (LON)
- 855 En trekantskrapa med böjt skaft gör det möjligt att komma åt i vinklar och hörn. (LON)

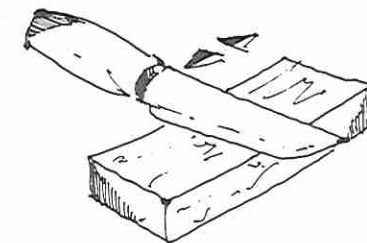
- 856 Skall en enståka skruv dras kraftigt eller många skruvar dras i eller ur är en borrsväng med mejselbit ett utmärkt verktyg.
- 857 För att skära till vindskyddsdukar och dukar för andra ändamål av syntetmaterial, använd lödkolv. Ingen fällning behövs, kanterna blir förseglade. Lägg duken på en plåt, tjock eller tunn, och skär med den heta lödkolven längs en metallinjal. Det går relativt långsamt, men resultatet blir bra och total tid mycket kortare än att klippa till och fälla. (HW)

- 858 Bränn hål för öljetter i segel, kapell, skyddsdukar etc av syntetmaterial med exempelvis het lödkolv eller lämpligt ringformat föremål. Hålets kanter blir fixerade och hålet blir starkare än ett utstansat hål.
- 859 En modellsåg kommer väl till pass för småarbeten. (HW)
- 860 En svetstång, som är låsbar i hopklämt läge, "tredje hand", är mycket användbar till att hålla i exempelvis en mutter när båda händerna är upptagna med skruven eller där det är omöjligt att nå muttern medan man arbetar med skruven. (HW)

- 861 Att slipa skruvmejsel går i de flesta fall bra med en fil så att spetsen är parallell, inte mejselformad. Då tappar den inte greppet i spåret så lätt. (HW)
- 862 Sickel, en stålskiva med skarpslipad kant, borde användas mer. Den hoppar inte som en skrapa när man går mot träfibrerna.
- 863 En kort, klen rundfil, kanske en gammal, avbruten, är utmärkt i drillborren för att rymma upp hål. (SEL)
- 864 Kom ihåg bryne till eggverktyg. Det finns sällan med i utrustningslistor. (HW)

- 865 En rejäl, skarpslipad kniv i fickan eller bältet är ovärderlig för tusen saker ombord, från att öppna en modern förpackning till att snabbt skära av en lina när något trasslat sig i en kritisk situation.

ELVERKTYG

(Se även tips nr 377, 847.)

- 866 För polering/vaxning av blanka plastytor på skrov och överbyggnad är de nya excenterslipmaskinerna med rotation utmärkta. Även användbara för slipning utan att lämna ränder.
- 867 Det är nästan omöjligt att borra i rostfritt stål för hand. Med en handhållen elektrisk bormaskin kan det gå. Gör först ett rejält körslag. Borra sedan med en liten borrhålsborr (snabbstål). Använd lågt varvtal och tryck kraftigt på borrarädet redan före start av maskinen. Får borrarädet rotera med lågt tryck utan att ta ordentligt blir ytan lokalhårdad och borrarädet slö. Borra sedan successivt upp hålet med allt grövre borrhålsborrar till slutligt mått. Kritas spetsen tar den bättre. Specialborrar med annan slipning finns. (HW)
- 868 Koppla nätdrivna elverktyg som används vid fuktig väderlek över jordfelsbrytare. Det finns numera sådana som går att koppla in i vägguttaget.
- 869 Använder du batteridrivna verktyg, ta med laddaren under semestern så kan du ladda där det finns tillgång till landström. (HW)

HJÄLPMEDEL

(Se även tips nr 14.)

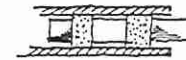
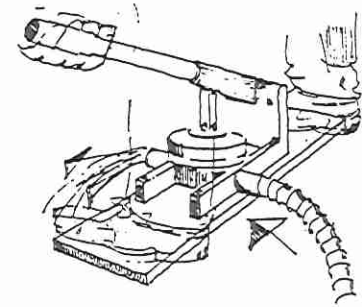
- 870 Vid limning av trädetaljer glider de gärna mot varandra när de trycks samman med tvingar. Strö några korn fin sand mellan ytorna innan de trycks ihop så glider de inte, men kan justeras innan hela trycket läggs på.
- 871 Självvulkaniserande gummitejp är en tejp där varven vulkaniseras mot varandra när tejpens dras till hårt. Mycket användbar för att tillfälligt täta vattenslangar, fixera något på plats tills mer permanenta åtgärder kan vidtas med mera. Tejpens tål värme och kyla, men inte olja, bensin och andra oljeprodukter. Båthandeln
- 872 Några olika typer av lim bör medföras. Vilka beror på vad man tror sig om att klara i reparationsväg. Plastic Padding hård respektive elastisk, epoxilim, PL400 Kövel fix, cyanolitlim (sekundsnavt) och kontaktlim bör nog ingå. Karlssons klister för enkla fall är inte så dumt. Sen finns mängder av speciallim. (HW)

- 873 Det fordras en viss konst för att fylla en hink från däck. Det gamla knepet är att kasta hinken så att den hamnar upp och ned i vattnet. En annan mera amatörmässig metod är att fästa en liten vikt på ena sidan av handtaget alldeles nere vid hinken. Då kantraras den alltid och fylls.

- 874 Slagpytsar av syntetisk duk håller inte tätt. Duken måste vara plastbelagd, typ galon. Gamla tiders slagpytsar av bomullsduk höll tätt därför att duken svällde i vatten. En mindre hink är att föredra, bara det finns någon bra plats för den. (HW)

- 875 Fäst en bra länselpump på en kraftig plank så lång att det finns plats för en fot på ömse sidor om pumpen. Förse den med en sugslang som räcker från däck ner i vattnet, och en tryckslang som räcker från durken över relingen. Man har då en däckspolpump, en reservlänselpump och en "almuligpump". (IC)

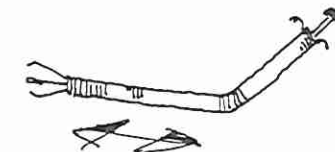
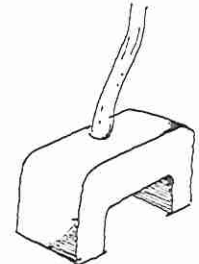

- 876 Självhäftande teflontejp kan användas som lager i vissa fall, exempelvis på en stång som löper i ett rör.

- 877 Änden av en plastslang som är svår att skjuta på en koppling kan mjukas upp genom att den doppas i hett vatten. Det går också bra att använda en varmluftpistol eller en hårtork. Värm inte för mycket. Känn med fingrarna i luftströmmen alldeles intill slangen. Det skall nätt och jämt gå att hålla dem kvar där.
- 878 Ofta behövs ett ungefärligt mått, när inget måttband finns till hands, exempelvis i en affär, när något fynd på prylbyttardagen skall granskas etc. Gör några "handburna" mått. Avståndet från långfingerspetsen till skärningspunkten av första leden = 3 cm, längd till andra leden 5,5 cm etc. Prova ut på egen hand. Avståndet golv till navel är ett bra mått för längre grejor. Hur lång du är vet du. Avståndet mellan långfingerspetsarna med utsträckta armar = din längd. (HW)

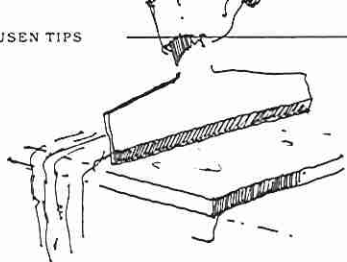
- 879 Ha en liten magnet med dig vid besök hos båttillbehörsaffärer eller andra ställen där du köper båtprylar. Rostfritt som förtjänar namnet på sjön är omagnetiskt. Magnetiska rostfria kvaliteter är i regel bara rostfria på land (och knappt det). (HW)

- 880 En magnet på en böjlig 30-40 cm lång spiral är utomordentlig för att fiska upp verktyg med mera ur svårtillgängliga utrymmen. Finns i järnhandeln. Clas Ohlson. En kraftig hästkomagnet på en lång klen lina är också bra, särskilt för att ta upp järnföremål som gått överbord. (HW)

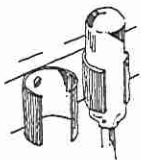
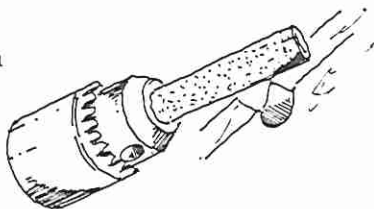
- 881 Det finns en sorts gripare på en lång spiral med vilken man kan plocka upp diverse omagnetiska föremål från trånga utrymmen. Järnhandeln, Clas Ohlson. (HW)

882 Använd fönsterskrapa för att torka av bänkar och durkar efter regn och stänk. Snabbare och effektivare än svamp. (JS)

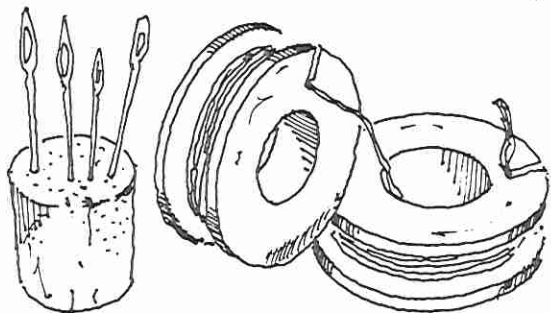
883 Rostfri tråd för att exempelvis låsa vantskruvar, göra små krokar med mera av kan utgöras av cykelekrar från någon kasserad cykel. Eker med bibehållen krok i änden är utmärkt för att rota fram någon tappad grej i ett oåtkomligt utrymme. (LON)

884 Krumeluriga ytor kan putsas om en bit smärgelduk lindas hårt kring en borr av lämplig storlek. Borren med smärgelduk fästs i chucken till en bormaskin.

885 Hållare för diverse verktyg kan göras av korta bitar styv slang, som skärs upp och skruvas i en bräda, som fästs på lämpligt ställe.

886 En rulle najtråd, mjuk, rostfri tråd med ca 0,5 mm diameter är användbar till mycket ombord: för att låsa schacklar, vantskruvar (i avsaknad av saxpinne eller annan vanlig låsgrej), för att provisoriskt hålla ihop en sprucken detalj och mycket mera.

887 Ta med taglingsgarn och synålar (för fin tagling och segelsömnad) Förvara dem tillsammans. Nålarna klarar rosten bra om de sticks ner i en kork. (IC)

888 Det är lätt gjort att tappa en skruv eller mutter ner i kölsvinet (svåråtkomligt) vid arbete på exempelvis motorn. Ställ eller håll en liten tom konservburk under skruven för säkerhets skull. (HW)

889 Förseglingstejp för våtrum - transparent tejp med textilarmering - är utmärkt till mycket ombord. Bygghandeln. (SEL)

SKRUV, SLANGKLÄMMOR

(Se även tips nr 525, 856.)

890 En fastrostad skruv (skruvar skall egentligen inte rosta ombord) kan eventuellt lossas om du stryker på CocaCola och låter stå ett tag. Faktiskt! Går det inte, försök med rostlösare (färghandeln).

891 Chockbehandling av en fastrostad skruv kan hjälpa. Sätt en kraftig skruvmejsel i spåret och slå på mejseln med en hammare under samtidig vridning av mejseln. (HW)

892 Spårskruv med fastsittande färg i spåret kan rensas med en skruvmejsel, använd som stämjärn.

893 Om spåret i en skruv är ojämnt, slå ner skruvmejseln i spåret med en hammare.

894 Har spårkanterna på en spårskruv blivit deformerade kan skruven vara omöjlig att lossa. Om det går att komma åt, gör spåret djupare med en bågfil.

895 Skall gamla skruvar användas på nytt blir idragningen underlättad om skruvspåren rensas och fördjupas med en bågfil innan skruvarna dras in.

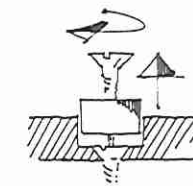
896 För att hålla en skruv som skall placeras på ett svåråtkomligt ställe fäst den mot skruvmejseln med tejp, modellera eller tuggummi eller använd skruvmejsel med låsning mot skruvspåret. Dylåka finns att köpa och är mycket användbara. (HW)

897 Skruv, dragen i ek eller teak, vill gärna korrodera på grund av garvsyran i träet. Dessutom går det tungt att dra, eken är hård. Ett gammalt knep är att smörja på färtalg före iskrävning. Det går sannolikt lika bra med styvt fett. (LON)

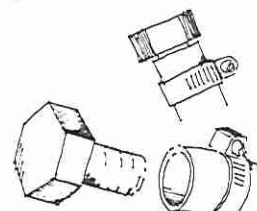
898 Skruvar som är tunga att dra i kan först gnidas med tvål eller mot ett stearinljus som fungerar som ett glidmedel utan att skada. (MB)

899 Om möjligt, välj skruvskallar med krysspår eller invändig 6-kant. De är mycket lättare att få grepp på än skruv med mejselspår.

900 Dra ur träpluggar över skruvskallar utan att skada träet runt pluggen genom att borra ett krent hål mitt i pluggen och skruva in en passande skruv. När skruven dras in i pluggen lyfts denna när skruvspetsen tar i metallen under. (BG)

901 En skruv som säkras med en slangklämma kan vara tillfällig plugg i en slang som lossas i ena änden. (IC)

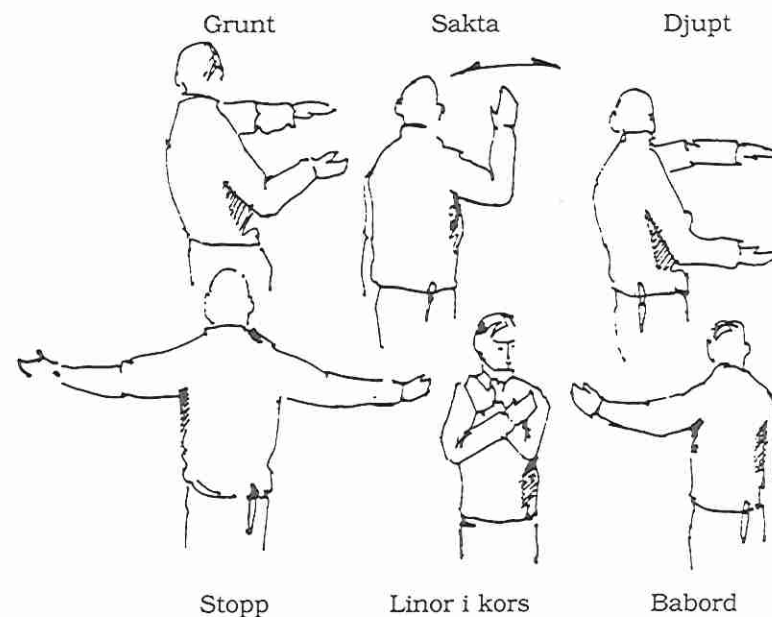

- 902 Lås skruvar och muttrar som har en tendens att lossna med Loctite, en speciell låsvätska. Gäller om de normalt ej skall lossas. Finns i järnhandeln.
- 903 Vid användning av träskruvar var noga med att förborra hålet till rätt dimension så att träfibrerna ej krossas när skruven dras i. Doppa skruven i fett, eller ännu bättre i lim, för att försegla träet mot fukt. (HW)
- 904 Välj slangklämmor med 6-kanthuvud samt spår. De är mycket bättre att dra, speciellt lättåtkomliga med en lednyckel eller en böjlig specialmejsel med 6-kanthuvud.
- 905 Använd alltid rostfria slangklämmor. De galvaniserade rostar av med tiden och detta kan vara svårt att upptäcka. Rostiga klämmor kan dessutom vara svåra att få upp.

Organisation

(Se även tips nr 515, 530, 538, 539, 540, 621, 652, 688, 878, 879, 923.)

- 906 Förfäras ej av alla sjö- och båttekniska termer om du är nybliven båtfarare. De kryddar sjölivet, men är ej nödvändiga för ett säkert framförande av din båt. (HW)
- 907 Analysera ditt båtbehov innan du skaffar båt. Pejla familjen. Anlita auktoriserad besiktningsman vid köp av begagnad båt om du inte är mycket kunnig själv.
- 908 Hyr gärna en båt av den typ du funderar på att köpa och prova den en tid. Mycket billigare, om du kommer underfund med att typen inte var så bra för dig. (BG)
- 909 Vid utrustning av en ny båt tänk noga efter var du placerar saker. De har en förmåga att bli kvar på de ursprungliga platserna, även om det ibland är opraktiskt. (HW)
- 910 Anteckna alla mått på din båt, särskilt masthöjd över vattnet, på ett ställe där du lätt hittar dem. (JS)
- 911 Ett signalsystem mellan personen på stäven och den vid rodret är ovärderligt. Det kan vara svårt att höra med motorn igång och missförstånd uppstår lätt. Använd systemet enligt skissen eller gör ett eget system. Träna hela besättningen på detta. (IC)

- 912 Vykortskrivande under semester brukar bli si och så. Ibland saknas adress till dem man kommer på att man borde skriva till. Skriv adresser till alla som kan bli aktuella på självklistrande lappar före semestern så har samvetet semester samtidigt med kroppen.
- 913 Ibland kan det vara svårt att komma ihåg när man är väjningsskyldig och när man skall hålla sin kurs. Sätt en röd dymoremsa på bommens vänstra sida (babords) med texten "VÄJ" och en grön på bommens högra sida (storbords) med texten "STÅ PÅ"! Du kan som regel bara se den som är aktuell om du sitter i lovart. Bra hjälp i en trängd situation. (Båtägarskolan)
- 914 Gör checklistor som passar dig och din båt över sådant som ska tas ombord vid vårrustningen, vid en vanlig week-end-segling, vid semestern etc. Då blir tändstickorna, varma skor, kalla blusar och Kalles kaviar ihågkomna.
- 915 Man kan ha checklistor för rutinjobb. När man kommer i hamn exempelvis har man ofta bråttom. Ett inplastat litet kort tas fram. Det går snabbt att kolla att man kommit ihåg:
- att regla förluckan
  - att stänga toalettventilen
  - att stänga pentryventilen
  - att bryta motorströmmen
  - att ta in tändningsnyckeln
  - att ta plånbok och hemnyckel
  - at ta med navigatorn och andra dyra instrument
  - att ta med soppsåsen
  - att ta ned flaggan.
- Nästan alltid visar det sig att man missat på någon punkt, trots att man gjort allt detta många gånger förr. (GuBe)
- 916 Tänk efter före! Försök att alltid ligga ett steg före nuet. Vad gör jag om vinden plötsligt ökar? Är allt klart för att reva? Finns det någon bra reservhamn som jag kan nå? Om motorn stannar nära en läkust, kan jag snabbt få upp segel? Detta är bara några exempel på situationer som kan uppstå. Tänk igenom din egen situation. (JS)
- 917 Mången hustru (sambo, särbo, fästmö etc) kommer med därför att hon gillar karlen, inte seglingen som sådan. Ofta beror detta på att hon inte får delta på ett meningsfullt sätt i seglingen. Låt henne som en naturlig sak sköta roder, skot och annat. Låt henne göra misstag, det är enda sättet att lära sig. Turas om i matlagning och segling och alla de tusen jobb som finns ombord. Ni blir ett välfungerande team så småningom och trivs båda bättre. (HW)
- 918 Samla alla beskrivningar, bruksanvisningar etc som hör till båten och dess utrustning i en pärm som även kan innehålla tips för reservdelar, service etc. Ger också bra intryck vid en framtida försäljning.

- 919 Behövs bränslepåfyllning under gång, gör det så snart som möjligt. Vädret kan oväntat försämrats. (JS)
- 920 Innan du lämnar hamn sjöstuva allt. Rätt vad det är råkar du ut för en situation där grejorna flyger (exempelvis svallvågor från en närgående skär-gårdsbåt). Farligt och onödigt! (MB)
- 921 När man i ett stressat läge skall sända ett nödmeddelande på VHF, visar det sig ofta att man glömt både båtens namn och speciellt dess stations-signal. Botemedlet är att skriva en tydlig etikett med dessa uppgifter. Den skrivs med kraftig stil som kan läsas i svagt ljus utan glasögon av alla ombordvarande. Skepparen ligger kanske i sjön akter om båten. Etiketten fästs på eller bredvid sändaren. (Ernst Blixt)
- 922 Behöver man byta radiokanal vid längre segling för att få bra mottagning är det lämpligt att ange aktuella kanaler och tider för väderrapporter på en etikett nära radion. (Ernst Blixt)

Sjösättning/upptagning

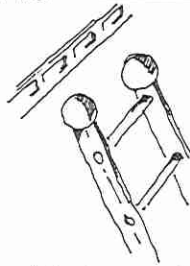
ALLMÄNT

(Se även tips nr 5, 6, 22, 43, 456, 457, 800, 801.)

- 923 Skriv fortlöpande upp allt som skall göras till nästa säsong, annars blir somligt bortglömt.
- 924 Vid vårrustningen, där många tar med dammsugaren för att suga rent i vinklar och vrår, visar det sig att dammsugarslangen är alldeles för klumpig för att komma åt överallt med. Ersätt hela slangen, eller skarva den med en klen 10-12 mm plastslang, som är 3-4 m lång. Slangen kan vara rätt tunn-väggig och är smidig att arbeta med i alla utrymmen. Skarven görs enkelt med en kork, som passar mot dammsugaren, och ett hål, där plastslangen sticks in och limmas fast. Har du båtdammsugare, kan det vara lämpligt med samma manöver. Eftersom den har mindre kapacitet ta en kortare slang. (LON)
- 925 När du skall ombord vid vårrustningen använd stövlar. Ställ en hink vatten vid stegen och doppa en fot i taget så går du ombord utan att släpa med dig grus. (Jan Holst)

926 Med båten på land måste man ha en stega för att komma ombord. Vilar stegens överdel mot bordläggningen undviks repor om stegens sidostycken förses med uppskurna tennisbollar. (LON)

927 Ta omedelbart efter upptagning hem sådant som skall åtgärdas. Det känns alltid olustigt på hösten, men försök.

928 Vid uppdragning av liten eller halvstor båt på plankor går det lättare om plankorna spolats med vatten före uppdragningen. (LON)

929 Om upptagning görs i egen regi är en hydraulisk domkraft till stor hjälp. De är billiga och finns på postorderföretag för bildelar eller Clas Ohlson. (LON)

930 Pumpa torrt alla vattenslangar och öppna alla kranar när båten kommer på land. Förhindrar sönderfrysning.

SKROV/DÄCK (Se även tips nr 2, 676.)

931 Inför vårens sjösättning försök komma åt att skrapa och måla kölens undersida i välseglingens intresse.

932 Markering för lyftstroppar. Sätt markering med tejp eller färg vid relingslistan där lyftstropparna skall placeras vid sjösättning/upptagning, om lyftet sker med kran, så att inte logg eller annat känsligt på skrovets utsida kan skadas.

933 Täta träbåt som kan läcka vid sjösättning med en blandning av konsistensfett och krita. Prova proportionerna för lämplig konsistens. Blandningen trycks ut när båten sväller och spolats bort när båten börjar användas.

934 Träbåtar gistnar som bekant och i värsta fall sjunker de vid sjösättningen. En enkel metod att slippa detta är att sätta vanlig maskeringstejp över näten. De tätar nästan helt. Efter någon vecka brukar de lossna. Gör de inte det får man ta upp båten igen och dra loss dem. Det kostar i så fall en extra sliptagning, men det kan det vara värt för att slippa vattenskador inombords. (Erland Kruckenbergs)

935 I samband med slipning och fernissning/målning på våren kanske du tar bort vissa beslag. Ta bort dem på hösten i stället, så håller kromet längre, och det torkar upp under beslagen. (BG)

936 Gör ren botten på båten så snart den kommit upp. Det går lätt att avlägsna beväxning så länge botten är våt. Får den torka är det flera gånger besvärligare.

937 Kvarvarande "fot" till snäckor som växt på båtbottnen är svåra att avlägsna. Pensla eller stryk på så kallad lödsyra - släckt saltsyra - så släpper de. Lödsyran är relativt ofarlig och finns i färgaffärer. Gäller plastbåtar. (LON)

938 Ta bort havstulpaner i alla ut- och inlopp under vattenlinjen. Se efter att de små inloppen för vatten till det vattensmorda propellerlagret är fria. Vid vårens bottenmålning försök få in bottenfärg på dessa ställen. (HW)

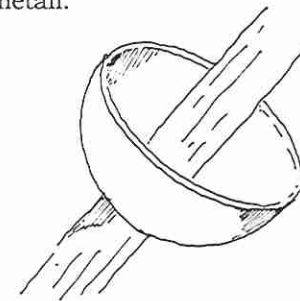
939 Rengör, polera och vaxa skrovet så snart båten kommit på land. Det tar visserligen emot, men skrovet behöver då i stort sett bara torkas av på våren.

940 Demonterade beslag med tillhörande skruvar läggs i plastpåsar, som försluts, gärna med "minigrip", och märks med filtpena på påsen eller på en bit maskeringstejp. (BG)

941 Med båten på land, inspektera noga stäven både över och under vattenlinjen. Den har oftast fått en eller annan törn och kan behöva reparation.

942 Kontrollera att rodet går lätt och har måttligt glapp. Smörj rodermaljor med vattenfast fett där metall går mot metall.

943 Tvättas friborden med en borste på skaft rinner vatten längs skaft och armar och ut från armbågarna. Usch! Skär itu en tennisboll, gör trångt hål för skaftet i ena halvan och skjut upp på skaftet så rinner vattnet av där. Golvsvamp på skaft fungerar även för båtar, inget rinn på armar.

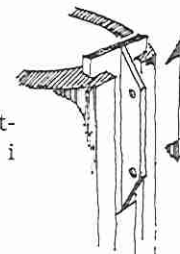
944 Se till att det inte står vatten på däck under vintern. Blir teak och mahogny vattendränkta kan de frysa sönder. (JS)

RIGG (Se även tips nr 82, 83, 114, 137, 140.)

945 Vid påmastning på våren droppa i några droppar olja vid ingången till påpressade ändstycken - speciellt de nedre - för att undvika rostangrepp. Även "rostfritt" kan rosta.

946 Spinnakerfallet kan utnyttjas som fäste för krankroken vid av- och påmastning. Masten hänger lodrätt i fallet. (LON)

947 Vid av- och påmastning skall masten hänga lodrätt. Ett mycket lätt justerbart fäste för krankroken får man med en T-profil av aluminium eller en stark metalltravare som kan skjutas in i mastrännan. Krankroken fästs i profilens överände och en nedhalare i nederänden. Med nedhalaren bestäms krokens läge i höjddled.

948 När masten skall lyftas med kran, se till att lyftpunkten på masten kommer mitt under krankroken, annars hasar masten längs marken när lyftet börjar. (Stig Jacobsson)

949 Vid av- och påmastning bind fast stående rigg vid masten så släpar inget i gruset när man bär masten. (MB)

950 Låt vantskruvarna vara kvar ombord vid avmastning. Låt dem inte sitta kvar i vanten, då släpar de lätt i gruset vid bortbärning av masten. Ta hem dem över vintern. (BG)

951 Står masten uppe under vintern är det lika viktigt att inspektera riggen som om den varit nedtagen.

952 Står båten på land med masten uppe måste båten säkras extra noga. En vinterstorm kan ge stora krafter i riggen, som kan bryta sönder vaggan och välta båten.

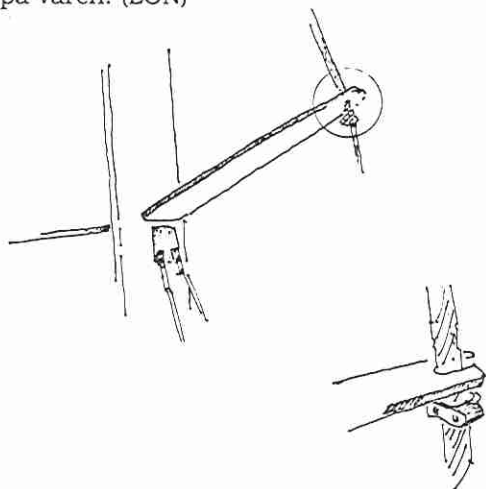
953 Märk upp alla skot, fall, vant etc. inför avriggning om minsta tvekan kan tänkas råda vid påriggning. Dymoremsor eller maskeringstejp påskriven med kulpenna brukar vara bra. Med vattenfast spritpenna kan man skriva direkt på metallen. Det går lätt att torka bort med sprit. Skriv dock aldrig på gelcoat. Det går inte bort. Vävtejp i olika färger går också bra.

954 Vid kö till mastkran för avmastning, lossa allt utom fyra stag innan båten går fram till kranen. Motsatt vid påmastning. (BG)

955 Vid avmastning på klubbvarv kan det vara lämpligt att lossa vant och stag från masten så att de inte skadar mastens eloxering när masten kanske ovarsamt flyttas för att ge plats för flera master. (Stig Jacobsson)

956 Märk upp hur långt vantskruvar är dragna före avriggning på hösten. Då är det lätt att få riggen rätt på våren. (LON)

957 För att förhindra att spridaren glider ned på vantet (om det skulle slacka i sjögång) kan man fästa ett lämpligt wirelås alldeles under spridaren. När väl spridarna har sitt rätta läge blir låset en bra markering var spridaren skall monteras då man riggar på båten på våren. Dra låset så hårt att du kan stå på spridaren utan att låset glider ned men utan att wiren deformeras. Tejpa wirelåset. (LAW)

958 Haländar i fallen blir gärna smutsiga under vinterns förvaring i mast-skjulet. Om man drar fram wiren så att haländan kommer att befinna sig inne i masten undviker man detta. Wiren går ju lätt att torka av till våren. Ett annat alternativ är att förpacka haländan i en plastpåse som tejpas fast vid utgången ur masten. (GuBe)

959 Alla linor på en båt blir smutsiga så även de som löper i masten. Rena fall är mycket skonsammare mot handen än smutsiga. Ta därför för vana att vid avriggning även ta hem fallen för tvätt. Se tips nr 960. För att enkelt trä linorna tillbaka in i masten låt en tunn lina typ persiennlina permanent ligga som en pilotlina inne i masten. Bra också om något av fallen skulle råka rappa ur och behöver träs in på en stående mast. (MB)

960 Smuts fräter på tyg, så också på tampar. Smutsiga tampar blir som nya när man tvättar dem i maskin. Använd vanligt tvättmedel och 40°. Efter centrifugering har man ett ormbö utreda ur, men rent blir det och tamparna far inte illa. Även ankarlinor som brukar vara ordentligt nedsmutsade när hösten kommer, blir jättefina. Ta bort schacklar och liknande. Om man har fastsplitsade block eller rostfria, tyngre kauser mår tvättmaskinen bra om man stoppar alltsammans i en säck, exempelvis en segelsäck, ej tät, som dämpar stötarna under tvätten. (GuBe)

961 För att hålla en aluminiummast som ny, gör följande varje vår och höst: Tvätta masten noga med varmt vatten och diskvättmedel, en stor svamp är att föredra. Torka. Rengör därefter masten med "Hull Cleaner" från Turtle Wax, avsedd för både plast och aluminium (innehåller inte slipmedel som Autosol), följ bruksanvisningen. Smörj därefter masten med vanligt vaselin. I stället för trasa använd fingervantar i bomull (apoteket), vaselinet mjuknar av handvärmens och med skyddade fingrar kan vaselinet gnidas in överallt. Får du för mycket vaselin på masten, vänd vantarna så att vaselinsidan kommer på ovansidan av handen. Nu har du en ren vantsida att torka av med. Vantarna tvättas efteråt i 60°. Beroende på vinterförvaring och mängden vaselin kan det räcka med att på våren endast tvätta av masten med diskvättmedel och varmt vatten och gnida på ett tunt lager vaselin. (MB)

962 Vid renskrapning av trämast eller bom går det bra att använda en hyvel (tunna skär). Det porösa träet närmast ytan som hyvlas bort bidrar inte till hållfastheten. (Thomas Larsson)

963 Trämaster skall inte oljas, eftersom oljan nedsätter träts tryckhållfasthet. Fernissa eller måla. Dessutom: vid eventuellt behov av limning fäster inte limmet om trä är oljigt. (Mats Andersson)

MOTOR

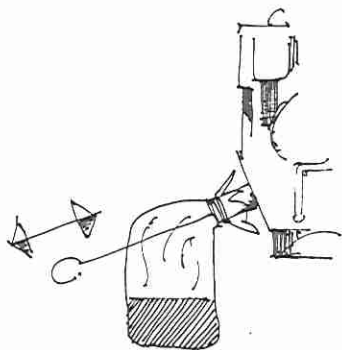
(Se även tips nr 205, 208, 214, 267, 270.)

- 964 Vid sjösättning efter vinteruppehållet på land skall alla kranar vara stängda och öppnas en efter en under kontroll av täthet av anslutna slangar. Den enda kran där det inte märks om den fortfarande är stängd är kylvattenkranen till motorn. Startas motorn med stängd kran förstörs kylvattenpumpens impeller snabbt. Reservimpeller ombord? (Lennart Johansson)
- 965 På färskvattenkylda motorer finns alltid en sjövattnenkyld del: värmeväxlaren med sjövattnenpump och avgasknä. Denna del måste frostskyddas med genomspolning och fyllning med glykolblandning.
- 966 Vid färskvattenkylda motorer tappar man i allmänhet inte ur färskvattensidan utan håller i glykol så att kylvattnet inte fryser. Man bör dock alltid kolla hur låg temperatur det klarar vid uppläggnen. En glykolprovare, som bara kostar ett par tior, är en bra investering. Glykolen kan vara kvar hela året. Mackar, Clas Ohlson. (HW)
- 967 Byt olja i motorn på hösten, även om den bara gått några timmar under säsongen. Låt motorn gå en stund så att den nya oljan kommer in överallt. Kör motorn varm före oljebytet. Byt samtidigt oljefilter och bränslefilter. Har motorn gått mycket lite kan det räcka att byta filtren vartannat år. (BG)
- 968 Batterier kan lämnas ombord under vintern, bara de är bra laddade. Finns möjlighet, ladda batterierna ett par gånger under vintern. Det är inte absolut nödvändigt men ökar batteriernas livslängd.

- 969 Kontrollera vakumventilen i kylvattensystemet. De flesta segelbåtar med inombordsmotor har en sådan, som skall förhindra att vatten kommer in i motorn genom hävertverkan. Den sitter ofta osynligt, men behöver kontrolleras en gång om året. Ta isär (enkelt) och gör ren. Byt gummibricka om det behövs.

- 970 Det är många gånger besvärligt att tömma kylvattnet ur motorn. Dels är ofta kranen svåråtkomlig och tömmer sitt innehåll i kölsvinet, dels är den ofta igensatt. Trä en plastpåse över kranen, den kan manövreras ändå, och låt vattnet rinna ut i påsen. Behövs rensning av kranen kan en renstråd stickas genom påsen. (LON)

- 971 Rengör och polera propellern när båten kommit upp. En beväxt propeller minskar farten för motor mer än man skulle tro.
- 972 Kuggarna på en foldingpropeller skall smörjas in med ett speciellt fett sedan all beväxning avlägsnats.
- 973 När motorn konserverats inför vinteruppläggnen spruta rostskyddsvätska, exempelvis CRC-5-56 över hela motorn. Rätt gjort kommer spray in överallt, skyddar motorn hela vintern.

INREDNING / UTRUSTNING

(Se även tips nr 515, 566, 851.)

- 974 Många tar hem sina lanternor över vintern för att de inte skall skadas eller stjälas. Vanligen hamnar styrbord och babord på rätt plats men inte sällan finner man att man förväxlat topp- och akterlanternorna. De är ju båda vita (klarglas) men har olika lysvinklar. Tänk på att topplanternan har vidaste lysvinkeln, akterlanternan den trängre! Kolla förresten att båttillverkaren monterat rätt, även de gör misstag! (GuBe)
- 975 Plocka ut och ta hem all elektronik ombord inför vinteruppläggnen (fukt, stöld).
- 976 Apparater med inbyggt minne, AP-navigatorer, GPS etc. kan behöva anslutning till batteri någon gång under vintern för att behålla minnet. Se instruktionsbok.
- 977 Ta hem alla textilier på hösten för rengöring. Är dessa inte ombord kan de heller inte mögla.

FLYTANDE ÖVERVINTRING

- 978 Sönderfrysning av kulventiler på grund av isbildning kan förhindras genom att borra ett litet hål på ventilens tilloppssida (in mot båten) in till det stora centrala hålet i ventilen. Vattnet har då någonstans att ta vägen vid frysning. Ventilen håller tätt i alla fall. (Håkan Karlund)

- 979 Efter en flytande övervintring är det extra viktigt att kolla alla bordgenomföringar, ventiler, slangar etc. för att upptäcka mindre läckor, som kan ha uppkommit genom frysning.
- 980 Används en strömbildare för att hålla isfritt runt båten vid flytande övervintring innebär det att båten ligger i ett "moln" av luft med hög fuktighet, vilket kan ge isbildning inombord och i varje fall hög fukthalt. Finns det möjlighet, ha någon form av värme igång. Det behöver inte vara mer än några tiotal Watt.

981 Får båten frysa fast i isen under vintern håller den sig torr. Vid islossningen kan det behövas insatser för att inte isflak skall skada finishen på bordläggningen.

TÄCKNING/PALLNING

982 När man på våren lägger ihop presenningen skall man tänka på att vika den rätt med hänsyn till hur man skall lägga på den till hösten. Lägg den på plan mark med insidan nedåt. Vik sedan från vardera långsidan in mot mitten, som alltså skall ligga över åsen. Sedan viker man in rullen från ändarna. När man skall lägga på presenningen baxar man upp den på ställningens ås, viker ut rullen mot ändarna och sen faller sidorna ned nästan av sig själva. (GuBe)

983 Båtens geografiska såväl som lokala läge avgör vilken typ av presenning som erfordras. På västkusten där det blåser mera, behövs rejäla presenningar. På ostkusten och speciellt om båten inte står alltför utsatt, räcker det med en enkel, lätt presenning - "japanpress". För att en sådan presenning skall klara sig måste alla kanter och ojämnheter som den vilar mot vara "madrasserade" med tjock tejp eller på annat sätt. Presenning, oberoende av typ, måste surras väl, så att den inte flaxar, vilket förr eller senare leder till hål. (Stig Jacobson).

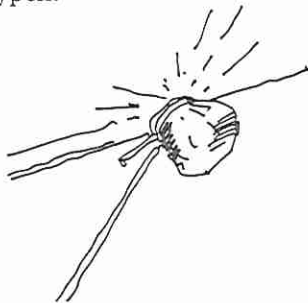
984 När man skall täcka båten på hösten brukar det tyngsta arbetet vara att få upp presenningen, först på båten, sedan på täckställningen. Det går betydligt lättare att ta ombord presenningen eller presenningarna medan båten ligger vid bryggan. Från rufftakets och upp på ställningen är det ett litet lyft! (GuBe)

985 För att sprida slitaget på nästan kvadratiska presenningar kan man märka dem med tuschpenna i hörnen. En press får A-B-C-D, en annan E-F-G-H och så vidare. Innan man tar av täckningen gör man en liten skiss och sedan är det lätt att vrida varje press en kvarts varv innan man viker ihop för sommaren, då fördelas nötningen. (GuBe)

986 Linorna som fixerar presenningen bör inte gå mot skrovet, då kan den lilla rörelsen i linorna matta ner glansen. (Stig Jacobsson)

987 Två hopskruvade träbitar med presenningen emellan ersätter öljetterna på presenning av den lätta, billiga typen.

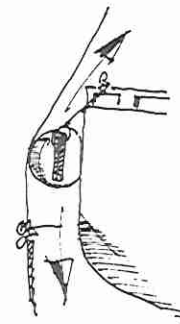
988 Öljetterna på lätta, billiga presenningar går lätt sönder. Använd i stället en ca 2 cm stor sten och knytnäve in den i presenningen med ett dubbel halvslag av den lina du fäster med. (SEL)

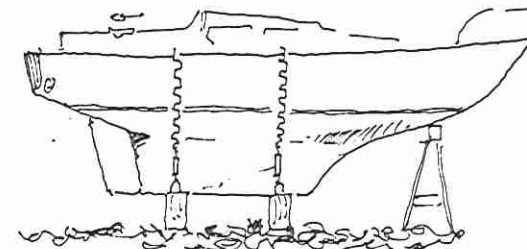
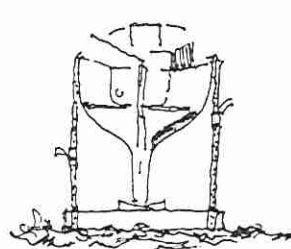
989 Det finns speciella förstärkningar för öljetter i presenningar att köpa i båtutrustningsaffärer. Mycket bra på billiga presenningar.

990 Vid täckning av båten under vinteruppläggningsen är det viktigt att presenningen är väl uppsträckt. Om man spänner samtliga linor med hjälp av gamla cykelslangar hålls presenningen på plats hur det än blåser! Tala i god tid med din cykelhandlare så att han sparar kasserade slangar för din räkning. Även kapade remsor ur innerslangar till lastbilsdäck går bra. (GuBe)

991 Presenningen över båten på vintern måste sitta stramt, annars nöts den. Den typ av tvättlina som består av en klen, plastklädd vajer fjädrar inte och är mycket hållbar. Den kan vara något besvärlig att kapa men det besväret lönar sig. (SEL)

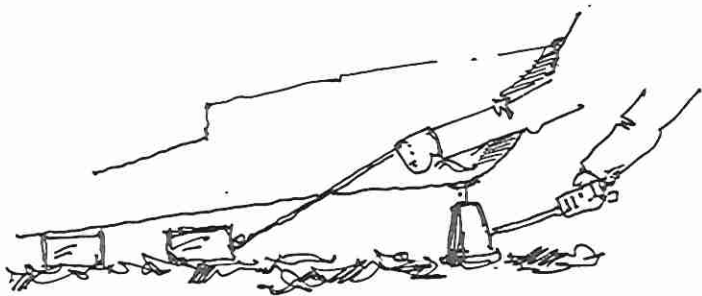
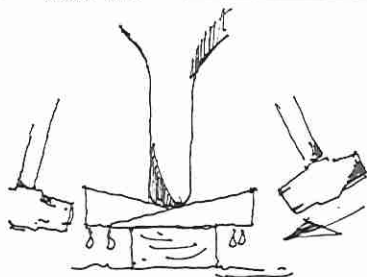

992 Vid täckning av båten kan presenningen hållas ut från sidan med fendrarna horisontellt strax under relingen. På så sätt säkerställs ventilation. (Karin Lagerberg)

993 I stället för en dyr vagga eller båtstöttor kan man använda en mycket enkel och billig anordning. Kölen placeras på två sparrar eller syllar av tryckimpregnerat virke. De skall vara lika långa som båten är bred. En slinga av lyftband drages mellan en krok över relingen och runt sparrarna och förenas med ett spänne. Sedan spänner man upp båten med en löstagbar bandsträckare. Båten står perfekt och det är lätt att komma åt både undervattensskrovet och fribordet. Vid målning eller polering flyttas banden lätt, ett i taget! Båtar med kort köl bör ha en bock i förskeppet och en i akterskeppet för uppstagning. Med dessa bockar fungerar det fint till och med på Conqubin 38 med dess knepiga kölkonstruktion. Det går också att använda kätting och vantskruv. OBS! Relingslistan måste vara stark och väl fastsatt. (GuBe)

994 Behöver båten lyftas något för att komma rätt i pallningen går det bra med ett par motvända kilar som slås ihop. Vät kilarna så går det lättare. (LON)

995 Fäst pallning, som skall justeras, under skrovet, i en lina. Det går då att både lyfta båten och justera pallningen ensam. (JS)

Diverse

996 Så snart någon grej eller ett material kan säljas som speciellt avsett för något rakar priset i höjden. Exempel: "Specialfett för vinschar" 79 kronor för 100 gram, "vattenfritt fett för allmänt bruk, även för vinschar" 35 kronor för 230 gram, det vill säga en femtedel av priset! Massor av liknande exempel finns. Se upp! Titta i varuhus, järnaffärer, Clas Ohlson, jämför med båthandeln. (HW)

997 Elförzinkade järndetaljer hör inte hemma på en båt. Endast varmgalvanisering duger.

998 Tappar du något värdefullt överbord, märk upp platsen med en vikt (dragg eller annat tungt föremål som finns snabbt till hands) försedd med en klen lina med ett flöte (fender exempelvis) i änden. Då finns en chans till senare bärgning. (Knappast användbart under gång.) (HW)

999 Det känns alltid kallare när det blåser eftersom avdunstningen från huden ökar och det varma luftskiktet närmast kroppen blåser bort. Tabellen visar den upplevda temperaturen vid olika vindstyrkor.

		Verklig temperatur °C				
		+10	+5	0	-5	-10
		Upplevd temperatur				
Vind m/s	0	+10	+5	0	-5	-10
	2	+8	+2	-2	-7	-12
	7	+3	-4	-11	-17	-25
	11	0	-8	-16	-23	-31
	16	-2	-10	-18	-26	-34
	20	-4	-12	-19	-28	-36

Som synes upplevs +5° vid en vindhastighet av 11 m/s som om det var -8° vid vindstilla och -10° vid 16 m/s som om det var -34°. Burr! Klä dig efter vindstyrkan och temperaturen.

1000 Gammalt hårdnat gummi kan bli smidigt igen om det smörjs med vaselin (inte oljebaserat). Icke oljebeständigt gummi tål inte oljeprodukter, såsom konsistensfett, och det kan vara svårt att veta om en viss gummidetalj är oljebeständig eller inte.